

DIONYSII PETAVII AVRELIANENSIS

E SOCIETATE IESV

ELENCHVS THERIACÆ VINCENTII LENIS.

PARISIIS,

Apud Sebastianvm Cramoisy, Regis & Reginæ Regentis Architypographum: ET Gabrielem Cramoisy. viâ Iacobæâ, sub Ciconiis

M. DC. XLVIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

ADERVDITVM, ET CATHOLICVM LECTOREM

PRÆFATIO.

VÆ sub Vincentij Lenis supposititio nomine Theriaca *nuper in lucem prodiit, ad eam ariolo, & coniectore nihil opus fuit, vti nobis de vero ac germano illius auctore constaret. Nam etsi latere vtcumque velle præ se tulit; non tamen ita dissimulare potuit, quin facilè deprehenderetur fabulosi illius apud Ariostum herois Rodomondi pane cognominis Doctor. Vsque adeò geminus ille fetus est aliis ab eodem editis, quæ tum argumento ipso, tum tractandi genere, ac stilo, carnificinam hominum redolent. Nec cruentam modò lanienam &* anatomen *: sed, quod deterius est multo, abhorrentem ab Romana, & catholica fidei integritate doctrinam. Cuius aliud agenti haud obscurum indicium excidit hoc ipso, quod se Arausicanum inscripsit. Vt non tam occultandæ patriæ caussa sibi hoc præcipuè nomen assumpsisse videri possit, quàm eius, cui est addictus, testificandæ religionis, ac sectæ; quæ in Arausicana vrbe principatum hodie tenens, eadem cum Armacano Batauo de Libero arbitrio, & Christi gratia decreta profitetur. Quorum quidem patrocinium Vincentiana illa* Theriaca *suscepit: sed euētu adeò non secundo, vti nullus eam, vel partium earumdem, sine stomacho, & contemptu*

legerit in Galliis, nullus dignam responsione iudicarit. Nam cùm infeliciter & iratis omnibus Gratiis est concepta; tum noui nihil admodùm ad caussam contulit, quod momenti sit vllius: quódque ex antistite dogmatis illius non pæne verbatim deprõptum fuerit; & in eo confutando, iam à nobis profligatum & euersum.

Sed quoniam talium hæc est hominum indoles, vt eadem leuiter commutata, & interpolata, tanquam Sisyphi φώρια, *sæpius ingerãt, & inculcent, atque ab ignaris, vel incuriosis lectoribus, hoc est maiori eorum parte, quibus consulere oportet, desperatæ ac perditæ caussæ confessio, silentium haberi solet; cessimus amicorum consilio, & hortationi hactenus, vt & breuiter, & ad ea solùm capita glorioso illi responderemus, quæ ad nos præcipuè pertinent: quæ autem in Ricardum Doctorem, quem in eâdem lucubratione est aggressus, priuatim conueniunt, ea prætermitterem, & illi integra reseruarem; quo melior esse caussæ suæ patronus nemo potest.*

Igitur quæ in Vincentii Theriaca, *quatenus ad me spectat, animaduerti, ea quantum potero, in paucissimas contraham, sine vllo apparatu sermonis, & ornatu: ne hoc mihi iracundus homo succenseat, quod de priori Opere nostro stomachatus est, nimium me in scribendo elegantem Latinè fuisse.*

Sed percommodè sane accidit, vt in istam Latinitatis, & elegantiæ mentionem sermo noster incurreret. Hinc enim vt Vincentii criminatio, sic huius castigatio nostra procedet.

INDEX CAPITVM.

DIO-

DIONYSII PETAVII AVRELIANENSIS, E SOCIETATE IESV ELENCHVS THERIACÆ VINCENTII LENIS.

CAPVT I.

Inscita de Latinitate Vincentij expostulatio.

I. IN ipso libri aditu graue Petauio crimen obiicitur, Latini sermonis elegantia. Meritò id quidem. Nam nullum Operi tam illepido magis congruebat exordium, quàm querela de nitore orationis & munditia. Quid facias? Sic à pueris insueuêre litterati homines in Gallia. Tu verò, Vincenti, ridiculus es, qui quam tibi personam imposueras Arausicani, id est apud nos nati, & educati hominis, tam malè gessisti. Nam ex stilo te tuo,

ὥσπερ ἐκ βοστρύχων, statim peregrinum prodidisti. Adeo est non inconcinnus modò, sed odiosus etiam, ac *perunctus nautea.* Sed quam accusandi rationem præ se ferat, tamen interest scire. *Ita à M. Tullij ore pendet Petauius*, inquit, *vt mutus esse malit, quàm quidquam quod ille non prœiuit eloqui.* Etsi hoc non magnum peccatum foret: tamen est falsum. Tu verò vel neutrum vnquam, vel alterutrum non legisti. Dic mihi, vidisti apud Tullium *Trinitatis* nomen, aut *Incarnationis*, aut *essentiæ: personalis proprietatis: attributorum Dei? Relatiuam* item *proprietatem* dixit aliquando Cicero, vel *subsistentem in tribus personis Deum*, vel *Patrem, Filium & Spiritum sanctum?* Atqui nec mutus esse voluit in tribus tomis dogmatum suorum Petauius; & hæc innumeráque dixit alia, quæ tu, scio, nunquam in Ciceronis libris inuenies. Quorsum igitur attinebat tam inuerecunda hyperbole, nisi vt orationis sordes qualicumque hoc schemate commendares?

II. SERMO est Petauij non malè Latinus; sed non affectatus, nec curiosè perpolitus; nec ad Prisciani regulas, aut Ciceronis normam, vti nugaris, admodum exactus. Id si esset, pauciora quàm hactenus fecit, in lucem edidisset. Non enim tam facilè defungi solent, qui hanc sibi seruitutem; immo tam cruciabilem ærumnam, vt hoc minimè Ciceronianum habeas, indixerunt. quos necesse est habitare in hoc studio, & intentis in eam curam animis, identidem insistere, vti voces singulas excutiant, & examinent; ne quid imprudentibus obrepat, vel minùs Latinum, vel, quod vitari vix potest, minimè Tullianum.

At enim adeò anxius est, & morosus, vt religioni ducat, *essentiale* dicere: próque hac voce, Græcam magis adhibeat, οὐσιώδης. tum *existentiam* defugiat, malit *extantiam*: pro *mediis*, *præsidia*; pro *indeliberato*, *minimè deliberatum* vsurpat: *ingratiis* item pro *inuito.* Profectò, mi homo! nimiùm curiosus es, & abundas otio. Nam si esset quod ageres, ad minuta ista, & exilia non descende-

res. Quid quod in illis notandis non minùs Theologiæ te rudem, quàm Grammaticæ demonstras? Οὐσιώδης apud Græcos latiùs patet, quàm apud Latinos, *essentiale*. Obseruauit hoc Petauius in [a] septimo libro de Trinitate. a Cap. 6. 7 Nam illi οὐσιῶδες id appellant, quod non ex essentiâ, non tamen ex accidente conuenit. Sic personalis proprietas in Deo non est *essentialis*; est tamen οὐσιώδης, quod *substantiuum* appellare possis. Sic [b] Isidorus Pelusiota quod b Lib. 4. epist. 166. Apostolus scribit, in Christo *habitare omnem plenitudinem diuinitatis* σωματικῶς, id est *corporaliter*, idem esse putat, atque οὐσιωδῶς, quod nō tam commodè vertas *essentialiter*, quàm *substantiuè*, vt intelligatur diuinitas in Christo non secundùm accidens, ac transeuntem ἐνέργειαν, vt in Prophetis, resedisse, sed secundùm substantiam, id est ὑποστατικῶς.

III. De extantia quod tu vellicas, inscitè facis. Negas *extantiam* aliud esse, quàm quod eminet, vt in vitibus, capita; idque ex Columella transtulisse Petauium ad rei significandam existentiam asseris: hoc est ὕπαρξιν, cùm ὑπεροχὴν potiùs designet.

Si tu aliunde, quàm ex Calepino, proprietatem istius vocabuli didicisses, non te adeò deridendum præberes. Nunc quoniam hactenus in Calepino reperisti, putasti satis causæ te habere ad obtrectandum Petauio.

Atqui [c] auctorem ille nominarat Vigilium, disertum & eruditum Theologum; qui *extantiam* pro eo sumpsit, quod *existentiam* vulgò nuncupant. [d] Sic enim in primo aduersus Eutychen. *Quia secundùm istos, qui vnam tantummodo contendunt esse naturam; aut Verbi mutata est in carnem, vt fieret vna; aut carnis in Verbo consumpta est, vt extantiam sui per sui abolitionem amittens, omninò esse non possit.* Quinetiam Hilarius Nicænum Symbolum Latinè vertens in libro de Synodis, quod Græcè ita conceptum est; τοὺς δὲ λέγοντας, &c. ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, sic reddidit; *Eos autem qui dicunt, quòd de non extantibus factus est*, τὰ ὄντα, quod est *existentia*, Latinè maluit

c Tom. 2. Dog. theol. lib 4. c. 1.

d Vigil. lib. 1. To 4. Bib. PP. col. 495. B.

a Lib. 1 c. 9. b Lib. 1. hist. cap. 6. *extantia* dicere: vt & Epiphanius Scholasticus in a Tripartita historia, pro quo b Ruffinus *ex non substantibus* in historia sua posuit. Eat nunc Vincentius, & ingenuum, si quem habet, ruborem à fronte contineat. Sanè *existentiæ* nomen Latinum non est, &, vt sit, non magis rei ὕπαρξιν quàm *extantiam*, significare debet. Est enim *existere*, perinde vt *extare*, apud Latinos auctores, idem atque *emergere*, & *eminere*, vel *exoriri*: sed cum motu aliquo; quod *extandi* vox non assignificat, vt eruditi Grammatici notarunt. Latinè tamen *extantiam* pro ὑπάρξει meliùs dixeris, quàm *existentiam*. Hanc enim non *abstractum*, vt vocant, sed *concretum* esse nomen antiquiores existimarunt Theologi, idémque ac c Cap. 4. *personam* esse, vel *subsistentiam*; vt in c quarto de Trinitate obseruatum est à nobis. Quare meliùs, vt iam dixi, præeuntem secutus Vigilium, *extantiam* appellaui, etsi promiscuè sæpiùs *existentiam* vsurpaui, pro eo quod ὕπαρξιν Græci vocant, quod tu homo Græcè valde doctus ὑπαρχὴν nominasti: nec Vocabularium tuum antè consuluisti, ex quo scire posses, ὑπαρχὴν *initium*, & *ortum* rei significare, non *existentiam*.

IV. Non minùs absurdè de vocabulo *ingratiis* negotium facit, & eam accusationem elegantiarum patet expromit his verbis, quæ hîc operæpretium sit le-d Vincent. lib. 1. p. 5. gere. d *Sed hoc perbellum est*, ait, *quod cùm Ciceronem aduerbio, ingratiis obscuro, detritóque, & à pistrino Plauti farinulento, semel vsum comperisset, mox identidem lectori suo ingerere, & hac luculenta face, liberi arbitrij noctem illuminare non cessauerit*. Quænam hæc sunt, obsecro, portenta verborum? aut quid mirabilius hoc homine, qui ex *obscuro, detrito ac farinulento nescio quo laternam facit ad illuminandam noctem liberi arbitrij*? Apage te cum *farinulenta* tua *face*, illuminator liberi arbitrij. *Ingratiis* pro eo quod est *inuitè*, dixit non semel Plautus. Dixit & M. Tullius *ingratis*, quod idem est atque *ingratiis*. Terentius item in Eunucho,

Opus faciam, vt defatiger vſque, ingratiis vt dormiam.
Non te adeò deſipere arbitror, vt tantis Latinitatis auctoribus qualecunque tuum iudicium audeas opponere.

CAPVT II.

Controuerſiæ ſtatus. 2. Vincentii prauaricatio, & dogmatis proditio: dum repudiatam à magiſtro ſuo Peripateticam Philoſophiam ad liberi arbitrii doctrinam adhibet.

I. AB hac grammatica velitatione Vincentij, ad præcipuam tranſeamus operis, & certaminis materiam, de qua duobus libris diſputauit. Quorum antequam ſingillatim errata perſequor, generalis hæc animaduertenda eſt, & per vniuerſum corpus pertinens labes ludicræ cauillationis, ac ſophiſticæ. Nam & quæſtionis in reſpondendo ſtatum inuertit: & quæ à Petauio, quod etiam pro ſe Ricardus opponet, propoſita erant argumenta contra noui dogmatis auctorem, diſſimulando præteriit: tum verò in ſuſcepta cauſa, & magiſtri defenſione præuaricatus eſt.

De libero hominis arbitrio, eiúſque naturâ, & aduerſariâ neceſſitate, tota fuit Petauij, & Ricardi cum Armacano contentio. Hanc ipſam titulo libri ſui, & inſcriptione profeſſus erat Vincentius. Atidem, vbi ad rem ventûm eſt, de propria liberi arbitrij notione, quam ex antiquis Philoſophis, ac Theologis informaueram, perpauca dixit, nec illa χαίεια: in *libertatis* verò, & *voluntatis*, ac *voluntarij*, & ceteris eiuſdemmodi vocibus, quæ ambiguè, & ὁμωνύμως vſurpantur bonam partem orationis inſumpſit. Dicam de hac fraude, ac tergiuerſa.

tione posteà. Nam de præuaricatione priùs agi necesse est: quòd ex ea multum præsidij, ac lucis insequens nostra disputatio capiat.

II. NOVÆ artifex sectæ, contra quam scripseram, vt formulam liberi arbitrij constitueret, summouendos edixit ab hac consultatione Peripateticos, & Pelagianos; quòd amborum sententia ab Catholica fide ex æquo discreparet. Edicti verba sunt eiusmodi: [a] *Nihil magis in hoc argumento de libero arbitrio suspectum esse debet, quàm Aristotelica illa Philosophia, cuius solius armis instructi Iulianus, & Pelagius libertatem humani arbitrij defenderunt.* Et, *Desinat hîc obstrepere Aristotelica Philosophia, quæ in ista caussa cum Pelagio, atque Iuliano plenis buccis eam crepante damnata est.*

a To. 3. lib. 3. Præf. p. 258.

Armacanum argueram iniqui, & contra rationem promulgati illius decreti. quippe, sepositâ ope ac necessitate gratiæ, quam diuinare non potuit Aristoteles, Pelagius verò nefariè sustulit; non malè de libero arbitrio ambos existimasse, si sola illius natura spectetur. Nam quod ad Aristotelem attinet, haud aliter conceptam ab eo docui liberi arbitrij definitionem, quàm ab Christianis posteà Theologis, Nemesio, Maximo martyre, Anastasio, Ioanne Damasceno, ac præ ceteris S. Thoma: quos omnes ostendi de illius natura disserentes, eam sumptis ex Aristotele partim verbis, partim sententiis explicasse.

III. AT [b] Vincentius contra magistri sui, & antistitis edictum statim initio professus est, de libero arbitrio idem se penitus cum Aristotele, ac Peripatetica philosophia sentire, falsóque sibi exprobrasse Petauium, ac Ricardum, quòd illis auscultare nolit. Sic in [c] libri primi præfatione gloriatur, se aduersus ambos illos *philosophiam verè Peripateticam replantasse: factóque ipso ostendisse, quàm vanum sit istud, quod à Petauio, & Ricardo sibi opponitur: Aristotelem audire nolunt. In re enim tota natura, & ipsa liberi arbitrij, ac humanæ libertatis notione*

b Præfat. lib. 1. p. 1. & 4.

c Vinc. in Præf. pag. 4.

attentè audimus, & aliquanto quàm ipsi profundiùs Dei luce & duce penetrauimus.

Et in Præfatione secundi libri, eâdem iactantia prædicat, *se ex veteris Peripateticæ, & sanctorum Patrum philosophiæ structura, quam libro primo*, inquit, *Dei ope restituimus, totam Petauij, & Ricardi de libero arbitrio doctrinam* subruisse. Qui se igitur Peripateticam philosophiam *replantasse*; & *in liberi arbitrij, ac humanæ libertatis notione* consectanda profundiùs quouis alio *Dei luce, ac duce penetrasse* dicit: qui eandem illam restituisse se *veterem, ac Peripateticam philosophiam* affirmat, eam vtique suspectam non habet, nec tanquam Catholicæ aduersam fidei, cum Pelagiano errore damnatam iudicat: sed Iprensẽ potiùs doctorem, & magistrum suum in suspicionem vocat hæresis; immo apertè condemnat, quòd Peripateticam, hoc est, vt Vincentius ipsemet interpretatur, *sanctorum Patrum philosophiam*, stilo suo ac decreto notauit. Cuius ergo grauitatis, & prudentiæ est, eidem in ea caussa patrocinari, ob quam iure ipsum damnandum arbitretur? Nonne quod illius errori contradicit, hoc Petauio monitori, ac pudori suo, conscientiæque debet: quod auctorem erroris, ob hunc ipsum laudat, ac tuetur, cauillãtis est minimè ludicrâ in re, neq; seriò resipiscẽtis? Desinat itaque *replantator* iste restitutam à se iactare veterem, ac veram philosophiam, nec se *Dei luce, ac duce profundiùs penetrasse* dicat (sic enim hominem istum Latinè loqui delectat, quod nemo prorsus intelligit.) Non est profectò non est [a], *desursum descendens sapientia illa* tam insulsa, & tumultuosa: *sed terrena & animalis. Vbi enim zelus, & contentio: ibi inconstantia, & omne opus prauum. Quæ autem desursum est sapientia, primùm quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens.* a Iac. 3. 15.

Talis non est Vincentiana: sed pugnax & litigiosa, nec minus ipsa secum, quàm cum sana fide, & Catholica veritate pugnans. quod deinceps probare pergam.

CAPVT III.

Liberi arbitrii ratio constituta ex Peripatetica philosophiæ decretis à S. Thoma præsertim explicatis in summa Theologica. Præcipuè notanda capita quinque de libertate hominis ex eodem.

I. ERgo, vti proximè suprà loquentem Vincentium audiuimus, proba est, & Christianæ regulæ consentanea liberi arbitrij definitio, quam vetus Peripateticorum disciplina constituit. Hac vna confessione, quã ex ore falsiloquo vis veritatis expressit, confecta res est, & omnis hæc sublata controuersia. Nihil enim causari iam potest Vincentius, quin & verum sit, quod de libero arbitrio scripsi, & falsum quod Armacanus, & tota ista, cuius idem suffragator est Lenis, secta defendit.

Hoc vt penitùs constet, inquirendum, opinor, est, quæ sit Peripateticæ illius philosophiæ de libero arbitrio humanæ voluntatis opinio. Cùm autem Peripatetica doctrina non alia sit, quàm quæ ab Aristotele tradita, & Aristotelicis libris comprehensa, vulgatáque legitur; non longiùs abeundum nobis est. Sed cuiusmodi in illis libris inuenitur, pro vera, & Peripatetica erit habenda liberi arbitrij ratio. Sed ne quis de Aristoteleæ orationis obscuritate, & ambiguitate præscribens, latebram calumniandi sibi aliquam statuat: nihil est consultius, quàm vt interpretes adhibeantur Aristoteleæ mentis, & philosophiæ, veteres & eruditi Theologi, quorum auctoritatem illi ipsi, quos contra contendimus, sanctissimam habere se profitentur. Tales sunt, quos in libris de libero arbitrio nominatim percensui; quorúmque sententias

accuratè

accuratè descripsi, Græci, ac Latini Patres. Sed ne longum faciam, duos hoc loco, trésve seligam, Nemesium, & qui huius pleraque verba transcripsit, Ioannem Damascenum; ac S. Thomam Aquinatem. Immo in huius referenda sententia, priores complectar duos: quandoquidem quidquid ille de liberi arbitrij natura, & essentia docuit, nihil nisi doctrina est istorum Latinè translata de Græco.

II. ET quoniam πολυγράφος, & μυριόβιβλος ille Doctor pluribus in libris de arbitrio libero commentatus est; in quibus si non pugnantia, certè diuersa, & ἐναντιοφανῆ aliqua dixisse visus est: adhibenda primùm nobis opera est, vt de mente, ac iudicio ipsius nobis liquidò constet. Id autem non aliunde certiùs colligitur, quam ex Opere illo, quod vt omnium, quæ ab eo sunt elucubrata, postremum est, ita præstātissimum habetur; quæ est Theologiæ Summa. Hinc ergo petenda nobis est germana S. Thomę de arbitrio libero hominis opinio, potiùs quàm ex aliis, quæ non tam maturus ætate, nec adeo vsu, doctrináque perpolitus in lucem edidit. In prima itaque parte Summæ istius [a] liberum arbitrium imprimis à voluntate distinguit: [b] non quòd duplex potentia sit. Est enim vna & eadem; sed ratione, ac functione diuersa. Nam [c] voluntas propriè circa finem operata est: liberum verò arbitrium circa *media*. Quippe [d] *proprium liberi arbitrij est electio* (ait idem Sanctus Thomas.) *Ex hoc enim liberi arbitrij esse dicimur, quòd possumus vnum recipere alio recusato.* ET IDEO NATVRAM LIBERI ARBITRII EX ELECTIONE CONSIDERARE OPORTET. Atqui electio propriè *est eorum, quæ sunt ad finem*, vt idem docet articulo quarto quæstionis illius octogesimæ tertiæ, vbi perinde duas eiusdem voluntatis functiones esse scribit, ac sunt in eâdem intelligendi potentiâ, duæ. Etenim intellectus duplicem habet actionem: vnā, quæ intelligentia propriè dicitur, & est simplex principiorum sine ratiocinatione perceptio: alteram quæ ratiocinatio vocatur,

a In 1. Par. qu. 82. & 83.
b Quæst. 83. art. 4.
c Ibid.
d Ibid. art. 3

& ex principiis conclusionem colligit. Sic eadem appetendi rationalis potestas vnam habet actionem, quæ voluntas dicitur, *siue simplex re appetitus*, hoc est finis: aliam, *quæ electio nominatur*, & est propria liberi arbitrij, quæ idcirco *vis electiua* nuncupatur, ea spectans quæ ad finem comparata, *media* dicuntur.

[a] In 1. Par. quæst 82. art. 1.

III. Ad hæc proposita sibi [a] quæstione hac, *vtrum voluntas aliquid ex necessitate appetat;* respondet, vltimum finem necessariò à voluntate appeti, quatenus voluntas dicitur, & quæ, vt paullo antè dixi, finem respicit; sicut necessariò intellectus principiis assentitur: atque hoc *voluntarium* appellari, *quod* videlicet *est secundùm inclinationem volũtatis*, cui *violentum* opponitur. [b] Vt autem præter principia, sunt *quædam propositiones contingentes*, quibus ratiocinando conclusis, non necessariò assentitur intellectus: Sic voluntati *quædam particularia bona* proponuntur, *quæ non habent necessariam connexionem ad beatitudinem: & huiusmodi voluntas non de necessitate inhæret:* qualia sunt *media* ad finem vtilia, circa quæ *liberum* versatur *arbitrium*. At vltimum finem necessariò, & quidem *naturali necessitate* voluntas appetit: quatenus nimirum *clarè cognoscitur*. Sic enim in articulo secundo, *Voluntas*, ait, *videntis Deum per essentiam, de necessitate inhæret Deo.* Hoc loco *necessitas* intelligitur non violenta, quæ voluntati, quà voluntas est, & vltimum finem spectat, opponitur: sed naturalis, quæ cum eâdem voluntate, siue appetitu finis vltimi coniuncta, *libero arbitrio*, siue *vi electiuæ* contraria est. Hæc S. Thomas. Cuius & ista sunt notanda quinque.

[b] Ib. art. 2.

[c] Quæst. 83. Art. 2.

IV. Primvm, [c] *Ea, ad quæ naturaliter inclinamur, non subesse libero arbitrio.*

Secundum, quoniam homo ex libertate sua *dominus actuum suorum* dicitur; non hoc illi conuenire quatenus *voluntas* est, & finem vltimum respicit: verùm quatenus in deligendis *mediis* occupatur. Sic enim alibi [d] S. Thomas, *Ex hoc contingit, quòd homo est dominus sui actus, quòd*

[d] In 1. 2. qu. 6. art. 2. ad 2.

habet deliberationem de suis actibus. Ex hoc enim quòd ratio deliberans se habet ad opposita, voluntas in vtrumque potest.

Tertium, [a] duplex esse voluntarium, perfectum, & imperfectum. Perfectè voluntarium, est quod ex perfecta finis cognitione sequitur; *prout scilicet apprehensò fine aliquis potest deliberans de fine, & de his, quæ sunt ad finem, moueri in finem, vel non moueri.* Imperfectè voluntarium est, *quod cognitionem finis secundùm imperfectionem sequitur: prout scilicet apprehendens finem non deliberat, sed subitò mouetur in ipsum*, vt in brutis euenit. Ita perfectè voluntarium idem est ac liberum arbitrium, & circa *media* versatur: quippe ex consultatione, siue deliberationo oritur. [a] Ib. art. 2. in corp.

Quartum est, [b] *laudem, ac vituperium consequi actum voluntarium secundùm perfectam voluntarij rationem, qualis non inuenitur in brutis.* ac proinde illis tantummodo conuenire, quæ ex libero fiunt arbitrio. [b] Ibid. ad 3.

Quintum, [c] & postremum est, quod voluntatis proprium dicitur, vt sese moueat, non ei conuenire, quà voluntas est, & finem appetit, sed quà *vis* est *electiua*, siue liberum arbitrium. Sic enim disputat sanctus Thomas: *Quemadmodum intellectus per hoc, quod cognoscit principium, reducit seipsum de potentia in actum, quantum ad cognitionem conclusionum, & hoc modo mouet seipsum: similiter voluntas per hoc quòd vult finem, mouet seipsam ad volendum ea, quæ sunt ad finem.* Igitur voluntas ea sola ratione mouere se dicitur, quòd in *mediorum* electione versatur; non autem dum fertur in finem, quà finis est: quare proprium est voluntatis mouere se, quatenus liberum est arbitrium; non vt voluntas est. [c] S. Tho. in 1. 2. qu. 9. art. 3.

V. IDEM docet in secundæ partis prima parte, quæstione duodecima, & decima-tertia; vbi voluntatis, quà est voluntas, actionem, quæ intentio dicitur, ferri ait in finem: eam verò, quæ voluntati conuenit, quâ liberum est arbitrium, & est electio, circa ea, quæ sunt ad finem, hoc est media, versari. [d] Hanc porro, *cùm sit præacceptio* [d] in 1. 2 qu. 13. art. 2.

vnius respectu alterius, necesse est respectu plurium esse, quæ eligi possunt; & ideo in his, quæ sunt penitus determinata ad vnum, electio locum non habet. [a] Post hæc, electioni, id est actioni propriæ liberi arbitrij, contrariam esse dicit necessitatem non cogentem, sed ad vnum determinantem; eiusmodi scilicet, qua voluntas eadem perfectum bonum, id est beatitudinem, expetit. Nam *ex necessitate beatitudinem homo vult: nec potest velle non esse beatus, aut miser. Electio autem cùm non sit de fine, sed de iis, quæ sunt ad finem, non est perfecti boni, quod est beatitudo, sed aliorum particularium bonorum: & ideò homo non ex necessitate, sed liberè eligit.* Hæc sunt quæ de libero arbitrio in Summa Theologica, hoc est opere illius postremo, ac præstantissimo, disputantur à S. Thoma. Præter quæ alia sunt non minùs ad rem nostram pertinentia: sed longum est omnia complecti: ac tum ea, quæ hîc omissa sunt; tum illa ipsa, quæ carptim delibauimus, pleniùs illîc explicata legi poterunt.

[a] Art. 6. quæstionis 13.

CAPVT IV.

1. Eadem ratio liberæ voluntatis ex Aristotele probatur, tum Nemesio, Ioanne Damasceno. 2. Pelagianos rectè de illa sentientes probauit Augustinus. 4. Suffragatur & communi doctrinæ Michaël Baius.

I.

VÆ de liberi arbitrij natura superiori collecta capite attulimus ex S. Thoma, ea sunt ex Ioanne Damasceno, & hoc antiquiore Nemesio, quem sub Gregorij Nysseni nomine citare consueuerant, maiori ex parte deprompta: quorum omnium fundus, auctórque est Aristoteles. Cuius, vt & Damasceni, nomen adscripsit ad omnia ferè S. Thomas, quæ de libero arbi-

trio tradidit. Ex hoc itaque Peripateticæ philosophiæ fonte hausta sunt illa, quæ de voluntate hominis libera Christiana sapientia decreuit, quæque nos capite illo antecedente, & in libris de arbitrio libero contra noui dogmatis licentiam exposuimus. Sic enim [a] Aristoteles βούλησιν, id est *voluntatem*, quam propriè sic appellari S. Thomas docuit, ab libero arbitrio distinctam, circa finem versari dixit: [b] προαίρεσιν verò, siue electionem, quam liberum arbitrium vocat S. Thomas, circa ea, quæ sunt ad finem, de quibus videlicet deliberari, & consultari potest. Huiusmodi autem neque definita, determinatáque esse debent, neque vniusmodi, & necessaria: sed contingentia, & in nobis, id est in nostra potestate sita; quorum videlicet arbitri, ac domini sumus, vt ea, vel eorum contraria capessere; ac circa hæc agere, vel non agere pro voluntate possimus.

[a] Lib. 3. Eth. ad Nicom. cap. 6. & 7.

[b] Ib. c. 5. & 1. mag. mor. c. 18.

Eadem leges apud Nemesium, capite XXXII, ac sequenti: & Maximum martyrem, necnon apud Ioannem Damascenum, libro secundo, capite XXII. quorum omnium sententias, & verba ipsa descripsimus in libro primo de arbitrio libero, capite quinto.

II. IN hac ipsa liberi arbitrij notione, ac natura definienda, cum Aristotele, catholicisque philosophis, ac Theologis; immo cum humani totius generis insitis & natiuis sensibus consensêre Pelagiani; nec aliter, atque ipsi de illo statuebant, sentire se non semel professus est Augustinus. Qui quidem aduersus sectæ illius principes Pelagium, & Iulianum disputans; cùm inter ipsos constitutus hic esset quæstionis status; vtrum homo liberi arbitrij sui viribus, sine adiutorio gratiæ Christi, bene aut malè agere prout libitum est possit; asserentibus hæreticis, solam sibi vim liberi arbitrij sufficere, eámque necessariam esse Dei gratiam; qui vt naturæ hominis, ita liberæ eiusdem voluntatis est conditor; de libero arbitrio, cuiusmodi ab illis agnoscebatur, his inquam, de liberi arbitrij natura, & definitione, planè est assensus

Auguſtinus: nec de ea re negotium iis fecit vllum. Sed de adiutorio gratiæ tantummodo contendit; affirmans eos in ambiguitate vocabuli vnius calumniari, ac fucum obiicere; cùm gratiam aliter interpretarentur, ac Catholici.

[a] Cap. 70. pag. 118. Iulianus ecce Pelagianorum acerrimus[a] in libro primo Operis imperfecti, contra Auguſtinum vehementiùs inſurgens, ac de liberi vi & poteſtate arbitrij totis viribus certamen ingreſſus, definiri primùm poſtulat, quid ſit arbitrij libertas; & ante omnia Ciceronianum illud vſurpat: *Omnem quæ ratione ſuſcipitur, de aliqua re diſputationem debere à definitione proficiſci, vt intelligatur quid ſit id, de quo diſputatur.* Tum illam ita definit; *libertas arbitrij, quâ à Deo emancipatus homo eſt, in admittendi peccati, & abſtinendi à peccato poſſibilitate conſiſtit. Factum eſt enim animal rationale, mortale, capax virtutis, & vitij; quod poſſet ex conceſſa ſibi poſſibilitate, vel ſeruare mandata, vel tranſgredi; vel magiſterio naturali conſeruare ius humanæ ſocietatis, liberúmque haberet alterutrum velle, vel partem, in quo peccati, & iuſtitiæ ſumma eſt.* Huic viciſſim occurrens Auguſtinus, de liberi arbitrij ratione, & poſſibilitate vtriuſque partis, nihil omninò contradicit. Hoc verò reprehendit vnum, *quod de ſuo iuſtitiam concipere* idem illud arbitrium putet; hoc eſt quod ſine neceſſaria ope gratiæ Chriſti, perinde bonum amplecti poſſe iſtud, ac malum arbitretur.

III. ITEM in ſecundo libro de nuptiis & concupiſcentia ad Valerium, capite tertio, cùm Iulianus quereretur, *quòd ſi quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum eſſe naſcentium conditorem dixerit, Celeſtianus, aut Pelagianus vocaretur;* Auguſtinus ſic eum refellit: *Non eſt ita vt loqueris, quicumque ita dixiſti, non eſt ita: multum falleris, vel fallere meditaris: non liberum negamus arbitrium,* &c. *Liberum itaque in hominibus eſſe arbitrium, & Deum eſſe naſcentium conditorem, vtrique dicimus. Non hinc eſtis Celeſtiani, & Pelagiani. Liberum autem quenquam eſſe ad agen-*

dum bonum sine adiutorio Dei, & non erui paruulos à potestate tenebrarum, & sic transferri in regnum Dei, hoc vos dicitis, hinc estis Celestiani & Pelagiani. Quid obtendis ad fallendum communis dogmatis tegmen, vt operias proprium crimen, vnde vobis inditum est nomen? Ergo liberi arbitrij dogma cum Pelagianis Augustino & Catholicæ parti commune fuit. Non enim de solo nomine inter illos conueniebat. Alioqui stulta, & puerilis esset ita certatio. Deinde potest id ex alia contentionis parte, quæ de gratia erat, certissimè colligi: siquidem de gratiæ nomine ambo inter se concordes erant; cùm vtrique gratiam ad bene agendum necessariam esse faterentur. Nec tamen quisquam dixerit, aut Augustinus vnquam admisit, commune esse Catholicis cum Pelagiana hæresi dogma gratiæ. Atqui de vocabulo ipso gratiæ, vti dixi, inter se consentientes erant. Verùm quod sub eadem voce, dispar erat, & dissimilis rei significatæ proprietas & ratio, ideo multum à se mutuò distare illos, passim testatur Augustinus. Quinetiam Pelagium ac Iulianum *gratiæ* nomen identidem obtrudentes, séque illam profiteri magna voce clamantes, priùs explicare iubet, quid ea voce significari putent, & quam ei notionem subiiciant. Quod cùm in libero arbitrio nusquam fecerit: immo verò non solùm vocabulum vsurpantes, sed vocabuli definitionem, potestatémque declarantes hæreticos illos approbarit, & eiusdem secum participes sententiæ, atque hac ex parte catholicos esse pronuntiarit, quid aliud nisi cæci, ac stultè peruicaces sumus, nisi hoc agnoscimus, Augustinum liberi arbitrij naturam, essentiam, ac notionem prorsus vnam eandémque cum Pelagianis hæreticis, ac tota Ecclesia catholica statuisse? Sed hoc validissimum, & inuictum penitus argumentum pleniùs instruximus in primo de Arbitrio libero, capite secundo & tertio. Contra quod nihil mutire est ausus Magistri sui desertor ac præuaricator Vincentius Arausicanus, id est Arausicanæ, ac Batauo-Caluinianæ sectæ patronus.

IV. POSTREMÒ huic ipsi liberæ voluntatis Formulæ ab Aristotele, ac S. Thoma, post Ioannem Damascenum, ceterósque Græcos ac Latinos Patres traditæ, suffragatur Michaël Baius in libro de libero arbitrio: in quo multa docet nuperæ isti sectæ, cui occasionem alioqui præbuisse ille dicitur, vehementer aduersa. Vt cùm in capite quarto *voluntatem liberam esse* ait *à necessitate:* quæ ideo sic appellatur, *quia qui vult quippiam, habet in sua potestate, vt quod vult etiam possit nolle; aut contra quod non vult, velle. Quomodo libera voluntate vult Deus, quæcumque foris operatur: vt nouas hominum animas condere, pios de tentatione eripere, impios æternis cruciatibus reseruare. Et sicut apud*[a] *Matthæum legimus, potuit Filius Patrem rogare, vt exhiberet sibi plusquam duodecim legiones angelorum: quod tamen non rogauit. Sed Pater non libera voluntate diligit Filium, vt qui illum non possit non diligere. Angeli quoque libera voluntate pro his, aut illis hominibus apud Deum intercedunt: sed felici quadam necessitate constricti Deum, atque iustitiam immobiliter diligunt,* &c. Ac paullo pòst, *sed in eo, quòd homines sibi bene esse volunt,* inquit, *& miseriam fugiunt, non ducuntur libera voluntate: quia hos rationales motus necessariò retinent, aut in actu, aut saltem in habitu, & virtute.*

[a] Matt. 26.

Sunt & alia non pauca, quæ ibidem de libero arbitrio, seu voluntate libera, differit Baius, tam Caluinianæ, quàm Iprensi nouitati contraria, & his consentanea, quæ ex Catholicæ fidei regula superiùs exposui. Verùm illa quæ adnotaui satis esse debent: ex quibus liberum arbitrium huiusmodi esse constat, vt ei necessitas ad vnum determinans opposita sit, tametsi voluntaria, id est spontanea sit. Tum illud insuper obtinetur; amorem illum, quo vel Deus amat se, vel ab Angelis, ac Sanctis diligitur, quamuis ex intima, & ardente voluntate proficiscatur, ideo non esse liberum, quòd felici quadam necessitate ab illis exprimatur, nec ab eo integrum sit desistere.

CAPVT

CAPVT V.

1. Fucus Vincentij theriacopolæ in libertatis vocabulo. 2. Huius vocis ambigua notio, ac veræ libertatis proprietas exposita. 3. Liberi arbitrij vocabulum ad euitandam calumniam vsurpandum, cuius notæ aliquot ex S. Thoma præscriptæ. 4. Meritum non aliunde oriri, quàm ex vsu liberi arbitrii. 5. Itémque laudem, & vituperium.

I. QVI de libero arbitrio pauca illa summatim hactenus comprehensa legerit; theriacopolæ artes, ac fraudes statim animaduertet; nec eius mendaci præconio circumuentus, pro theriaca, venenum sibi induci patietur. Certè, quod capite secundo præmonui, perpetuum illius orationi fucum, ac vocis calumniam subesse, id iam lectori non imperito perspicuum esse confido. Nam cùm de libero hominis arbitrio tota Petauium ac Richardum inter, & Noui auctorem dogmatis esset commota quæstio, exortus est iste, deploratæ causæ non magis patronus, quàm præuaricator, ac proditor, qui circulatorum more, quos *theriacæ institores* vulgò nominant, præstigiis suis conaretur illudere. Itaque contra illa, quæ de *libero arbitrio* propriâ, & contractiori notione sumpto, ambo illi disputauerant, nihil iste garrire admodum ausus, in libertatis ancipiti vocabulo latebram quæsiuit conuictæ ac profligatæ Armacanorum hæresis: aut eiusdem alia generis arripuit ἐπαμφοτερίζοντα, & ancipiti vsu plerumque fallentia, de quibus mox.

II. NVNC illud obseruari volumus; *libertatis* no-

men, interdum latiùs vsurpari, vt idem sit, ac *volunta-rium*, siue *spontaneum*. Ita [a] S. Thomas cùm illud quærit, vtrum voluntas aliquid ex necessitate appetat, huic, quod in primo argumento proposuerat, nihil vt appeti necessariò monstraret, *si aliquid est necessarium*, auctore [b] Augustino, *non esse voluntarium*, ita respondet, Augustinum loqui de *necessitate coactionis*, non naturali. *Necessitas enim naturalis*, inquit, *non aufert libertatem voluntatis*. Hîc perspicuè sanctus Doctor *libertatem* sumpsit non propria, & angusta significatione, quâ liberum arbitrium designat, hoc est voluntatem, quæ circa ea versatur, quæ sunt ad finem. Hanc enim cum naturali necessitate pugnare, sequente articulo docet: tum eodem illo articulo primo in *corpore*, vt vocant, explanat quo sensu acceptæ *libertati* non repugnat naturalis necessitas; ac talem exprimit voluntatis actionem, *quæ inhæret vltimo fini*; quod *ex necessitate* facere illam ait: *sicut intellectus ex necessitate inhæret primis principiis. Finis enim se habet in operatiuis, sicut principium in speculatiuis, vt dicitur in* [c] *secundo Physicorum*. Vt igitur non necessariò omnibus assentitur intellectus, sed primis duntaxat principiis, cetera autem quæ ex iis sequuntur, ratiocinando colligit: sic voluntas in solum finem vltimum naturali necessitate fertur; in ea verò, quæ ad finem spectant, non necessariò, sed libero arbitrio mouetur. Ita S. Thomas: ex quibus efficitur *libertatis* nomen, quod necessitati non repugnare dicit, non esse liberum arbitrium, sed voluntatem, quâ natura est, vel secundùm generis notionem. Sic enim homini, non præcisè quâ *rationalis* est, *sensus expers* opponitur: sed quâ est animal.

a In 1. par. qu. 82. art. 1.

b Lib. 5. de ciu. c. 10.

c 2. Phys. tex. 89.

Aliàs verò idem liberi vocem pressiùs vsurpat, vt sit solius *arbitrij liberi*, & cum naturali necessitate pugnet. Ita [d] enim in priori secundæ parte, quæstione XIII, articulo sexto; vbi illud inquirit, vtrum homo ex necessitate eligat, an liberè: respondétque liberè eligere,

d In 1. 2. qu. 13. Art. 6. in corp.

non ex necessitate. Necessitatem autem naturalem intelligit, cuiusmodi est ea, quâ voluntas finem vltimum, siue perfectum bonum appetit. Ergo libertas huic ex aduerso respondens, idem est cum libero arbitrio, & circa ea versatur, quæ *possibilia*, & *contingentia* vocat, quæque velle, aut non velle potest; hoc est appetere, vel fugere.

III. QVAMOBREM cùm sit ambigua *libertatis*, vt & *voluntatis*, *liberi* item, & *voluntarij* significatio; his emissis vocabulis, *liberi* potiùs *arbitrij* vsurpanda vox est; præeunte S. Thoma: aut si *libertatis* nomen adeo delectat; ea certè *liberæ voluntatis* intelligatur actio, quam bonum, malúmve meritum: laus item, aut vituperatio consequitur: tum eiusmodi, vt illam voluntas hominis exercens, mouere se liberè dicatur: postremò cuius domina sit, & quam in potestate habeat. Has liberæ voluntatis actionisque conditiones, si ex Peripateticæ philosophiæ præscripto, & interpretatione S. Thomæ, *replantator* illius ac *restitutor* Arausicanus admittit, nihil de voce pugnabimus.

Sed tanta videlicet hominis istius in scribēdo ἀπροσεξία fuit, vt cùm assentiri se vtrique, Peripateticæ Scholæ, ac S. Thomæ Aquinati professus esset, vbi ad rem ventum est, vel nescire se quis illorum sensus sit, vel ei dedita opera refragari, ac scientem volentémque mentiri palam ostenderit. Hoc non falsò à me esse dictum facilè is animaduertet, qui cum superiore liberæ voluntatis formula ex S. Thoma potissimùm confecta, contendat illa, quæ de eodem argumento Vincentius toto in libro suo disputauit. Quinam igitur fons est boni malique meriti? Audiamus quid de eo sanctus ille Doctor præscribat? [a] *Creatura*, inquit, *rationalis seipsam* a In 1.2. q. 114. Ar. 1.
mouet ad agendum per liberum arbitrium. VNDE SVA ACTIO HABET RATIONEM MERITI. Meriti ergo ratio ex liberi arbitrij actione petitur. Hoc autem à voluntate simpliciter sumpta, & ex necessitate finem

appetente diſtinguitur, eodem auctore S. Thoma. Idem in articulo quarto quæſtionis illius centeſimæ decimæquartæ, *merendi rationem* duplici ex fonte proficiſci ait, primò ex diuina ordinatione; ſecundò ex libero arbitrio, *inquantum ſcilicet homo habet præ ceteris creaturis, vt per ſe agat voluntariè agens*. Voluntarium porro iſtud non qualecumque, ſed perfectum eſſe, demonſtrat in quæſtione ſexta Partis eiuſdem; vt ſuprà capite tertio diximus: cuiuſmodi ſcilicet circa ea verſatur, quæ ad finem vtilia ſunt, vt ea vel aſciſcat, vel reſpuat. Atque hoc ex articulo ſexto quæſtionis illius intelligitur, vbi eadem duo meriti principia declarans, de ſecundo loquitur ſic: *Alio modo habet rationem meriti, ſecundùm quod procedit ex libero arbitrio, inquantum voluntariè aliquid facimus.* Ergo *voluntarium* illud ad liberum arbitrium pertinet, éſtque perfectum.

a In 2. 2. qu. 2. art. 9. IV. Non minùs id ex alio [a] loco conſtat; vbi quæritur, an *credere ſit meritorium*: ex quo de merito, & eius cauſſa differens, *Actus noſtri*, inquit, *ſunt meritorij, inquantum procedunt ex libero arbitrio moto à Deo per gratiam. Vnde omnis actus humanus, qui ſubijcitur libero arbitrio, ſi ſit relatus in Deum, poteſt meritorius eſſe.* Et in reſponſione ad ſecundum argumentum, *aſſenſum* ait *ſcientiæ non ſubiici libero arbitrio, quia ſciens cogitur ad aſſentiendum per efficaciam demonſtrationis; & ideo aſſenſus ſcientiæ non eſt meritorius. Sed conſideratio actualis rei ſcitæ ſubiacet libero arbitrio. Eſt enim in poteſtate hominis conſiderare, vel non conſiderare: & ideo conſideratio ſcientiæ poteſt eſſe meritoria ſi referatur ad finem caritatis: ſed in fide vtrumque ſubiacet libero arbitrio, & ideo quantum ad vtrumque, actus fidei poteſt eſſe meritorius.*

Eximius hic locus eſt, & ad multas res opportunus, ex quibus nouæ ſectæ licentia coërcetur. Imprimis enim meriti ratio illa conſtituitur, qualem volumus; vt ex liberi arbitrij actione propria, id eſt electione pendeat, quam nulla neceſſitas debet exprimere: ſed vtriuſ-

que esse salua potestas. Siquidem libero arbitrio necessitas omnis vno aliquo circunscribens, ac determinans opponitur; non violenta duntaxat; sed etiam voluntati blandiens, & eius propensioni consentanea, vt ex S. Thoma superiùs ostendimus. Deinde cùm fides initium sit iustitiæ, ac prima gratia; vti S. Augustinus passim indicat: euidens est voluntatis actionem illam, qua gratiæ initium arripimus, eique consentimus, ad liberum arbitrium pertinere, ac non modò ab cogente, sed etiam determinante necessitate longiùs abhorrere.

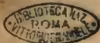
V. DE laude item, ac vituperatione, cuius stirps, & radix est libera voluntas, non est obscura S. Thomæ sententia. [a] Nam cùm eam sibi quæstionem præscripsisset, *vtrum voluntarium sit in animalibus brutis*: ad illam decidendam, duplex voluntarium discernit; vnum imperfectum; alterum perfectum, vt suprà capite tertio memorauimus: horum prius inesse bestiis affirmat; quod nihil aliud est, quàm τὸ ἑκούσιον, id est *spontaneum*. Posterius verò, quod est liberum arbitrium, & in his, quæ ad finem conducunt, eligendis positum est, soli homini tributum. Ex quo tertium, quod obiecerat sibi, dissoluit argumentum: nempe non videri brutis inesse voluntarium; quoniam, vt auctor est Ioannes Damascenus *voluntarios actus sequitur laus, vel vituperium*; at brutorum actus neutrum merentur. Huic ergo sic respondet; laudem ac vituperium sequi voluntarium, quod perfectam habet rationem voluntarij, hoc est liberi arbitrij. Quare sola hæc actio, quæ ab libero arbitrio profecta est, laudem, aut vituperationem meretur. Vide quæ de hac re, ac loco Damasceni, contra Iprensem calumniam vtiliter animaduertimus [b] libro tertio de Opificio.

Rursus liberi arbitrij, quod ea scilicet respicit, quæ ad finem referuntur, proprium hoc esse; vt per illud mouere se liberè voluntas dicatur, [c] asserit S. Thomas.

a In 1.2. qu. 6. art. 2. ad 3.

b Cap. 11. §. 11. & seq.

c In 1.2. qu. 9. art. 6.

Tum eatenus dominum esse sui actus hominem, & habere actiones suas in potestate, quòd ex libero operatur arbitrio, [a] eiusdem est sententia, capite tertio à nobis exposita. Quæ sanè omnia persuadent, veram, ac propriè dictam, &, vt vocant, *formalem* libertatis humanæ rationem in ea voluntatis actione collocari ab S. Thoma, quæ est attributa libero arbitrio, & circa media, eáque contingentia versatur; hoc est nulla necessitate definita; sed eiusmodi, vt in iis operari pro arbitrio possit: quod vulgo *indifferentiæ* vocabulo, & quidem rectè, Philosophi pariter, ac Theologi declarare solent contra inanes Nouæ factionis fremitus, & insultus: quibus innutritus Vincentius, hoc attulit ex sectæ indole, vt Catholicam allatraret fidem: illud ex seipso, & ingenio suo præstitit, vt ei, quam susceperat, causæ maximam plagam, ac perniciem inferret: quod explicare, ac probare deinceps aggrediar.

a 1a 2. qu. 6, art. 1, ad 2.

CAPVT VI.

1. *Vincentiana de libertate contra superiorem S. Thomæ doctrinam disputatio.* 2. *Eiusdem falsa interpretatio S. Thomæ.* 3. *Refellitur ex eodem S. Thoma.* 4. *De libero arbitrio tota est quæstio, non de voluntate. In illo vera, & formalis est libertas, non in quauis motione voluntatis: quod vberiùs declaratur.* 5. *Quomodo in aliis voluntatis actionibus virtute contineatur libera electio.*

1. DE libero arbitrio ita scripsit Vincentius in theriaca, vt si decreta illa Peripateticæ doctrinæ, ac S. Thomæ, quæ in superiora capita contuli, euertenda sumpsisset, non aliter, quàm vt

duobus libris suis instituit, quod vellet exequi potuerit. Etenim illud vnum toto in Opere contendit, vt liberi arbitrij rationem, & essentiam cum voluntate simplici, naturalique confundat, & illud discrimen obscuret, atque è medio tollat, quod in Summa Theologica tam enixè princeps ille Christianæ philosophiæ, theologiæque constituit; qui voluntatem aliam esse docuit, quæ naturalis est, & rationalis appetitus: aliam, quæ est liberum arbitrium, & in eorum, quæ sunt ad finem, electione consistit. Ad hanc labefactandam libertatis verè, propriéque dictæ notionem multùm æstuat Vincentius. [a] Nam inter *voluntatem*, & liberum arbitrium, quod ad libertatem pertinet, nihil interesse putat: sed omnem voluntatis humanę motionem ab arbitrio libero procedere. Itaque [b] quod voluntas *imperare sibi, & esse domina sui actus* dicitur, hoc illius proprium esse differit eo ipso, quòd voluntas est, & natura; non autem quà est arbitrium liberum.

a Lib. 1. cap. 5. vide p. 15.

b ibid. cap. 6. & seq.

[c] Rursus solam cogentem necessitatem libero arbitrio repugnare censet; non autem naturalem, & voluntatis inclinationi consentaneam, qualis est necessitas illa, quâ beati Deum, quem apertè contuentur, diligunt; vel quâ Deus amat semetipsum; [d] quam vtramque liberam esse voluntatis actionem asserit.

c Ibid. cap. 11.

d Lib. 1. cap. 11. p. 37.

II. HÆC cùm Vincentius tum absurda, tum à Peripateticæ philosophiæ placitis abhorrentia; & S. Thomæ auctoritate damnata defendat: tamen *replantatorem* se esse iactat Peripateticæ sapientiæ; & auctorem habere commenti illius S. Thomam: quo nullum fingi potest inuerecundius, intolerabiliúsque commentum. Licet hoc comparatis inter se vtriusque sententiis cognoscere; tum iis scilicet, quas in capite antecedenti è S. Thoma deprompsimus; tum Vincentij Doctoris, quas hoc ipso, paullo antè perstrinximus. Nihil sic pugnans cum altero esse sentiet, vt amborum effata sunt, ac decreta.

Sed animaduertenda, ridendáque est callidi hominis astutia. Non enim tam plumbeus erat, vt non intelligeret, ea, quæ ex Armacanæ factionis præscripto de libertate proferebat, illis aduersa esse, quæ in summa Theologica tradita sunt à S. Thoma. [a] Itaque confugit eò, vt dupliciter ab isto sumi liberum arbitrium diceret: vno modo, secundùm essentiam; altero speciatim, & restrictiùs, atque hoc posteriore, *vim esse duntaxat electiuam*, & ea quæ sunt ad finem respicere: déque eo loqui S. Thomam illis in locis, quæ ex eo collegimus. Priori verò, voluntatis actionem omnem continere; etiam illam, quæ in finem est intenta, quæque necessitatem habet adiunctam. Tam enim hanc quàm illam, liberam esse, si *essentialis*, vt vocat, libertatis ratio ducatur.

a Vincent. lib. 1, c. 11.

III. Hæc qui palàm eloqui, ac scriptis mandare sustinet, frontem habeat aut nullam necesse est, aut omninò ferream. Quid enim, obsecro, istud est? Sanctus Thomas ibi, vbi de libero arbitrio, eiúsque natura, proprietate, & ab aliis differentia agit ex professo, opere in illo omnium, quæ de Theologia commentatus est, eruditissimo, ac nouissimo, duas esse dicit actiones voluntatis; vnam quæ est circa finem; alteram circa *media*, quæ sunt ad finem: atque hanc solam voluntatis, vt liberum est arbitrium, propriam esse: priorem non esse. Addit libertatis veræ propriéque dictæ notas omnes: & eas negat in primam conuenire; cadere verò in posteriorem vniuersas. Et tam suæ famæ, ac publici de se iudicij securus existet nescio quis *theriacæ institor*, vt de libero arbitrio aliter existimare sanctum Doctorem asserat, quàm suamet ipse voce, tot locis, tot enucleatis, accuratéque conceptis, ac repetitis verbis, & sententiis idem ille sit professus. Ostendat aliquem illius locum, quo in loco, *liberum arbitrium; liberum*, inquam, *arbitrium* (Nam de eo, vt initio dixi, inter partes orta primùm, deinde scriptis, & disputationibus exagitata

quæstio

quæstio est, quando de hoc litigari cœptum est, quomodo cum liberi arbitrij consensu, & actione conciliari aspirantis gratiæ possit motio) doceat itaque Vincentius, vbinam, illo præsertim in Opere, in quo tam multa, tam expressa de argumento isto disseruit, liberum arbitrium scripserit duplici illo modo accipi: aut circa finem versari liberum arbitrium: itémque necessitate determinante, ac naturali constrictum, nihilominus esse, appellarique liberum arbitrium.

IV. [a] LIBERVM, inquit, *arbitrium speciatim sumptum* ita definit, *non vniuersim omnem voluntatem liberam.* Est ergo voluntas aliqua libera, quæ non est liberum arbitrium. Sit ita. Nos de libero arbitrio contendimus: in quod si illa cadere solùm, quæ antecedente capite percensuimus è Sancto Thoma, concedit Vincentius; caussam obtinemus. Habemus enim boni ac mali meriti, laudis & vituperij, fontem in vno illo constitutum; tum cetera de mouente se libera voluntate, & actiones suas in potestate, ac dominio habente, soli tribuenda sunt arbitrio libero, quale ibi descripsit S. Thomas: quæ sunt veræ, propriæ, vnicæque dotes, & notæ libertatis illius, quæ in nostram deducta controuersiam est. Hoc quidem concesso; *libertatis*, aut etiam *liberæ voluntatis* nomine perinde, vt volet, vtatur Vincentius. Non repugnabimus. Illo enim contenti sumus vno, veram, & *formalem*, vt in scholis dicimus, libertatis rationem in ea voluntatis motione consistere, cui *liberi arbitrij* tum vocabulum, tum characteres illos, ac proprietates, S. Thomas attribuit. Sic enim hominis animus, λογιστικὸς, id est *ratiocinatiuus*; itémque liber; & vtrumque totus dicitur: quamuis neque voluntate ratiocinetur; nec mente, intellectúve sit liber: sed in illa sola, libertas; in hoc item solo, ratiocinandi vis & facultas insit propriè, ac *formaliter*. Tum si ambo illa pressiùs, enucleatiúsque tractemus; non *se totis*, vt aiunt, hoc sunt quod esse dicuntur, ratiocinatiuus intellectus, & voluntas libera. Siquidem

[a] Vinc. lib. 1, cap. 21.

intellectus duplici facultate præditus est; vnâ, quæ principia cognoscit, iisque perspicuè cognitis assentitur necessariò; atque hîc *intellectus*, id est νοῦς, ab Aristotele; & S. Thoma propriè vocatur: alterâ verò ratiocinatur; dum ex principiis cognitis ignotum aliud ratione concludit. Itaque *ratiocinatiuus* propriè, ac *formaliter* intellectus est postremo isto genere facultatis, siue quà, vt loqui solent, *discursiuus* est: & tamen vniuersè, & in solidum λογισμὸς & λογιστικὸς νοῦς, id est *rationalis* appellatur intelligendi vis. Hoc autem ideò fit, quòd in vsu rationis præcipuum bonum, ac dignationem obtinet actio illa mentis, & intelligentiæ, quâ vnum ex altero ratiocinando deducitur, qui συλλογισμὸς vocatur, & *tertia mentis operatio*: huius enim gratia reliquæ sunt, & ad eam referuntur, tanquam ad fructum, & perfectum operis effectum: *prima* videlicet *operatio*, quæ est simplex *terminorum*, vt vocant, notitia; & secunda, quæ componendo, vel diuidendo affirmat aliquid, aut negat, nihil ex eo tertium colligens. Propterea mens, & intellectus humanus absolutè *rationalis*, & λογιστικὸς nominatur; etiam dum in illa velut elementa tertiæ, ac præcipuæ operationis incumbit. Nomen enim, à primariâ, & cuius reliquæ gratia fiunt, operatione sortitur, quemadmodum arbor fructifera dicitur, tametsi non solùm fructus, sed folia quoque, floresque pariat.

Eodem prorsus modo, rationalis appetitus, seu voluntas, vi duplici, & actione censetur; vt ex S. Thoma suprà memoraui; quarum vna simplex est voluntas; & naturalis finis appetitio, quæ in finem vltimum claro contuitu cognitum, diuina ope subleuata, non liberè, sed necessitate fertur: altera, quæ in iis versatur, & hæc eligit, quæ ad finem comparata, media dicuntur. In hac liberum arbitrium, & *formalis*, propriéque sic nominata libertas continetur. Sed ea *libertatis* appellatio, vel *libera voluntatis*, totam nonnunquam appetitus rationalis facultatem complectitur; adeóque illas etiam

actiones, quæ ab electione differunt; quòd ad hanc comparantur, velut principalem analogiæ terminum, quod vocant *analogatum præcipuum*: vt est finis appetitio, quam *intentionem* vocant.

V. In quo etiam atque etiam illud obseruari volumus; quod ad Vincentij, & eiusdem *farinæ* hominum eludendas præstigias conferet; illam ipsam, quam vocant, finis *intentionem*, ὁρμὴν Græci vocant, & ὄρεξιν, quamdiu hîc degimus, cum electione sæpius implicatam esse. Non enim hoc in statu vitæ mortalis, finem vltimum directa, & perspicua cognitione percipimus, qui mentis intuitus, *intuitiua cognitio* nuncupatur. Itaque de fine vltimo persequendo deliberari solet, & is post deliberationem eligi, antequam idem ipse pro fine propositus, sequenti consultationi præeat, qua de eligenda illius obtinendi ratione, ac *mediis* inquiritur. Quod ergo generatim dicimus, finem non eligi, sed ea duntaxat, quæ ad finem vtilia sunt, id sic est explicandum, vt electioni illi non subiaceat, quæ eo proposito, ac constituto sequitur. Nihil enim prohibet, consilium haberi de finis illius assequendi modis, de quo, an tanti esset, quæsitum ac deliberatum antea fuerit.

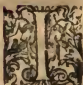
Quemadmodum principia, quæ in *subalternantibus*, vt vocant, ratione concluduntur, in subiectis, & subalternis scientiis minimè probantur: sed pro demonstratis, & confessis assumuntur, & in his duntaxat principiorum vim, & officium exercent, non in superioribus. Vt autem ἐπιστημονικῶς, hoc est *scientificè*, vt vulgus loquitur, sciri dicantur ea, quæ ex citimis illis principiis concluduntur in inferioribus, ac subalternis disciplinis, necesse est vt eorum certa veritas ex subalternantis notitia comprehensa sit, & perspecta; ac δυνάμει, hoc est implicitè, ac virtute, in assensu, quo principium admittitur ab superiore demonstratum ac traditum, demonstratio ipsa contineatur. Sic in libertatis vsu, qui ab deliberato iam, & electo fine proficiscitur, in eundem intenta finem vo-

luntatis appetitio, virtute comprehensam habet antecedentem electionem: ob idque libera dicitur etiam propriè, ac formaliter, donec ad initium aliquod perueniatur subitæ, miniméque deliberatæ motionis, à qua liberarum progressio deinceps orta ducatur.

Hæc aduersus Armacana commenta multùm notasse profuerit. Hinc enim Vincentiani Operis, & doctrinæ labes, ac ruina consequitur: cuius in sequentibus specimen aliquod exhibebitur. Nam ad omnia singillatim errata castiganda, mihi nec otij modò, neque stomachi est satis.

CAPVT VII.

1. *Liberi arbitrij essentia perperam ab Vincentio definita.* 2. *Quæ refutatur. Imperium in quo situm sit.* 3. *Quomodo voluntas mouere se dicitur.* 4. *Voluntatem sibi non imperare propriè.*

N priori *theriacæ* parte toto in hoc vnum studio Vincentius incumbit, vt ab communi, & sanè catholica liberi arbitrij notione Lectorum abducat animos, & ad alienam, ac falsam transferat. Hæc autem est

a Lib. 1. c. 3. p. 13. eiusmodi, & iis ab eo concepta verbis. [a] *In modo agendi,* inquit, ἡγεμονικῷ, *quo voluntas seipsam mouet, & actum suum sibi imperat, consistit essentialis eius libertas. Vnde istam libertatem omni actui suo voluntas infundit, quem ex seipsa, & directione rationis elicit.* Ac ne quē ambiguitate fallat; cùm dicit, liberū esse actum omnem voluntatis, *quem directione rationis elicit;* non hoc significat, quod Peripatetici, & cum Græcis, Latinísque Patribus, S. Thomas asseuerat, illum solum *propriè*, &, vt loquuntur, *formaliter* esse liberum, qui ex deliberatione, & consilio rationis

existit; qualis est ἡ προαίρεσις, id est *electio*: quæ iccirco abhorret à necessitate qualibet; eo quòd consilium circa contingentia, & vtrimque ad eligendum proposita versatur. Verùm omnem prorsus actionem voluntatis, etiam necessitate circumscriptam, ac determinatam, liberam appellat; vt ex toto Opere licet cognoscere. Vt cùm ita scribit, [a] *non posse dari propriæ, & rationalis voluntatis actum qui liber non sit.* Et paullo antè, *Vbi voluntas, ibi libertas: & quidquid ab ea, vt voluntate, & appetitu rationali procedit, ab ea vt libero arbitrio procedit, adeóque liberum est.* Quâ sententiâ nulla magis aduersaria potest esse Sancti Thomæ decretis illis, quæ suprà commemorata sunt; vbi liberum arbitrium ab voluntate, quà voluntas est, & appetitus rationalis, discerni iubet. [b] Ad hæc Vincentius necessitatem naturali consentaneam inclinationi cum vera libertate putat consistere: & amorem vtrumque, tum Dei, quo se ipse diligit: tum beatorum, quo Deum amant, esse liberum arbitratur. Item alia pleraque ad idem disputat argumentum, quæ libertatis, ac liberi arbitrij naturam, & essentiam longè diuersam ab ea constituunt, quam ex Aristotelica, Christianáque philosophia superiùs adstruximus: quæ res postmodùm liquidò constabit.

a Ib. p. 15. ver. 8.

b Ib. c. 11. & seq.

II. QVOD nunc agitur, demonstrare hoc instituimus, primo illo in aditu disputationis, largè, ac pueriliter aberrasse Vincentium, penitúsque nesciisse quid scriberet.

Primùm quale istud est, quòd *libertatis*, &, vt putat, *liberi arbitrij essentiam in modo agendi ἡγεμονικῷ* sitam affirmat; *quo seipsam mouet voluntas, & actum sibi suum imperat*? Imperandi actus, si S. [c] Thomæ creditur, rationis est, siue νοῦ, & intellectus, in quo τὸ ἡγεμονικὸν à Philosophis ponitur. Satin' igitur putidum est, liberi arbitrij essentiam in eo collocare, quod extra voluntatem est, & in altera facultate residet?

c In 1. 2. qu. 17. art. 1, & 4.

Præthereà, *imperare*, vt idem [d] S. Thomas ait, est *ordi-*

d Ib. art. 2.

nare ad aliquid agendum, hoc eſt ad finem, vt in ſequente articulo docet: vbi non ineſſe brutis imperium ex eo probat, *quoniam ad finem ordinare nequeunt*. Quæ autem *ad finem ordinantur*, ea ſunt, quæ *media* vocantur: in quibus quæ verſatur actio voluntatis, *electio* dicitur. Hæc autem non omnis eſt, & qualiſcumque voluntatis actio, ſed certa duntaxat, & definita: quæ circa contingentia, vtrimque inter ſe comparata conſiſtit, ac proinde minimè determinata, & ad vnum contracta, cuiuſmodi neceſſaria ſunt.

III. EODEM ſpectat, quod mouere ſe voluntas dicitur. Id enim eatenus voluntati conuenit, auctore [a] S. Thoma, quâ *media* reſpicit. Ac ſunt nonnulla illo in loco, vbi iſtud aſſerit, quæ Vincentij dogma conuellunt. [b] Ibi cùm quæſiſſet, *vtrum voluntas ab aliquo exteriori principio moueatur*; ita reſpondet; moueri primùm ab *obiecto*: tum etiam quod ad exercēdum actum attinet, neceſſariò moueri ab externo aliquo principio. *Omne enim, quod quandoque eſt agens in actu, & quandoque in potentia, indiget moueri ab aliquo mouente. Manifeſtum eſt autem, quod voluntas incipit velle aliquid, cùm hoc priùs non vellet: neceſſe eſt ergo quòd ab aliquo moueatur ad volendum. Et quidem, ſicut* [c] *dictum eſt, ipſa mouet ſeipſam* IN QVANTVM PER HOC, QVOD VVLT FINEM, REDVCIT SEIPSAM AD VOLENDVM EA, QVÆ SVNT AD FINEM. *Hoc autem non poteſt facere, niſi conſilio mediante. Cùm enim aliquis vult ſanari; incipit cogitare quomodo hoc conſequi poſſit; & per talem cogitationem peruenit ad hoc, quod poteſt ſanari per medicum: & hoc vult. Sed quia non ſemper ſanitatem actu voluit, neceſſe eſt quòd inciperet velle ſanari ab aliquo mouente: & ſi quidem ipſa moueret ſeipſam ad volendum, oportuiſſet quod mediante conſilio hoc ageret ex aliqua voluntate præſuppoſita, hoc autem non eſt procedere in infinitum. Vnde neceſſe eſt ponere quòd in motum voluntatis voluntas prodeat ex inſtinctu alicuius exterioris mouentis.*

[a] In 1.2, qu. 9, art. 3. & 4.

[b] Ib. art. 4.

[c] Ib. art. 3.

Hinc apparet, voluntatem non semper mouere se, nec omnem illius actionem ex illa sui motione procedere: sed in finem plerumque ferri, instinctam aliena quadam impulsione: tum autem mouere se, cùm post finis appetitionem, & consultationem de eius assequendi modo; ex non volente, per sese fit volens ea, quæ ad finem vtilia iudicata sunt.

Quin [a] alibi de *imperio* agens, affirmat, non omnem actum voluntatis ex illo proficisci, sed eum solum, *qui rationi subditur. Primus autem voluntatis actus ex rationis ordinatione non est: sed ex instinctu naturæ, aut superioris causæ, & ideò non oportet quod in infinitum procedatur.* Falsò itaque Vincentij *Theriaca* actum omnem voluntatis liberum esse vult, & eundem ab mouente, ac sibi imperante voluntate procedere. a Ib. qu. 17. art. 5. ad 3.

IV. PRÆTEREA si *essentialis voluntatis libertas* in eo posita est, quòd illius imperatur actio: nec vlla est voluntatis actio, nisi libera: quia voluntas idem est cum libertate, vt Vincentius existimat: erit ipsa sibi imperans, & seruiens eâdem prorsus actione. Nam imperandi actus ille, quia fit ab voluntate, carere non potest eo, in quo voluntatis, & libertatis posita est essentia. Est autem in eo sita, vt imperetur. Imperari ergo debet: aut alio ac diuerso actu; aut seipso. Si prius dicatur, res in infinitum exibit: donec in aliquo consistat, qui ex nullo imperio prodeat: & is tamen ex voluntate fiat. Quare voluntatis aliquis actus ex imperio non existet: & idem erit imperium, & imperatum. quod ad apertam contradictionem & inscitiam implicatur.

Nam [b] quod modum illum agendi liberæ voluntatis, quo sibi ipsi voluntas imperat vt velit, *diuinum* appellat, non videt quàm imperitè, immò impiè loquatur. Est enim ex eo consequens, diuinæ voluntatis actum, & quidem interiorem, & *elicitum*, ex iussu, imperióque procedere. quod & iisdem scatet absurdis, quæ paullo antè notauimus: & cùm id omne, quod intimum est Deo, & in- b Cap. 1. p. 9. ver. 16.

eo manens, Deus sit, ex imperio ac præcepto Deus existet.

CAPVT VIII.

1. *Absurda consectaria Vincentianæ doctrinæ.* 2. *Ex ea sequi omnem voluntatis actionem esse liberam, etiam in amentibus & paruulis.*

ERVM vt quàm latè diffusa sit illa Vincentianæ doctrinæ pernicies quiuis intelligat; quantámque fidei catholicæ calamitatem & stragem inferat, quid ex ea sequatur operæpretium sit expendere: & quæ suprà sunt ex eius verbis approbata colligere.

In id potissimùm Operis totius doctrina conspirat, vt voluntatem eandem esse penitus cum libertate suadeat, adeo vt [a] *voluntarium pro libero, voluntas pro libertate, nullo inter ista discrimine, vsurpetur.* Quippe [b] *Omnis*, inquit, *voluntas, id est voluntatis actus, in S. Augustini philosophia libera est, eo ipso, quo est voluntas.* quod ipsum & de libero arbitrio intelligendum asserit [c] in fine capitis: vbi ait *voluntatem*, & *liberam voluntatem*, & *arbitrij libertatem*, & *liberum arbitrium pro vno & eodem vsurpari, inter seque conuerti.* Quod ex Augustini, aliorúmque Patrum sententiis [d] probare studet: qui absolutè *vbi voluntas est, ibi libertatem esse* pronuntiant.

Huius porro libertatis, siue arbitrij liberi ac voluntatis essentiam in eo consistere [e] docet, quod voluntas suum actum sibi imperet, non eum solum, qui ab aliis facultatibus, iussu, & imperio illius exercetur, quíque *imperatus* vulgò in Scholis dicitur; sed etiam *elicitum*, & in voluntate ipsa manentem. si quidem [f] *actum suum sibi imperare* voluntatem, *& illum efficiendo, ei dominari* dicit; &

a Lib. 1. c. 3. p. 13.
b Ib. p. 15.
c Ib. p. 16. & 17.
d Cap. 3. 4. & seq.
e Ibid.
f Ib. p. 13.

& in eo libertatis essentiam esse positam: nec non id, quod voluntatis proprium est, & in quo brutis ab animantibus discrepat, vt *sese ipsa moueat*. Mouet ergo se, & interiores, ac manentes in se actus eo ipso sibi imperat, quo libera est, & arbitrium liberum; in eóque vera, & *essentialis*, ac *formalis* est posita libertas.

Quinetiam [a] capite sexto, scribit, *imaginem diuinæ libertatis esse in voluntate hominis, quia sicut Deus in amando & volendo est sui iuris, & in affectus suos altissimo modo sine imperfectione ius, & imperium exercet: ita etiam voluntas humana, ius simile, etsi longè inferius, & à iure diuino dependens, in actiones suas* ELICITAS *habet*. Ob eandem causam, [b] capite nono, liberæ voluntatis *actum elicitum*, etiam *imperatum* esse dicit, ideóque *reflexum*, quatenus *actum suum sibi voluntas imperat*. a pag. 14. b Pag. 31.

Capite verò decimo, *essentialem voluntatis libertatem*, adeóque liberi arbitrij in eo collocari ait, quod cogi non possit, quam elegantiarum pater *incogibilitatem* nominat, [c] quæ *necessitati illi, vel coactioni* est opposita, quæ *perimit arbitrij voluntatem*: & quam brutis animantibus inesse, capite XIII. latiùs ostendit. Hæc summa est Vincentianæ philosophiæ; quæ cuiusmodi portenta pariat, paucis explicabimus. c Pag. 37.

II. HINC enim consequens est imprimis, omnem prorsus volũtatis actionem liberam esse, & arbitrij liberi propriam; cuiusquemodi tandem ea sit; hoc est siue necessitate sit expressa; siue ex deliberatione, & electione libera prodeat: siue ex intellectus arbitrio; siue ad vnum aliquid considerandum, & iudicandum vis illum rei obiectæ compulerit: ac denique quidquid phrenetici, amentes, & paruuli voluntate gesserint, id erit arbitrio libero tribuendum. Nam si omnis actio voluntatis eo ipso, quo voluntatis est, libera est, & liberi arbitrij propria; si, quod [d] Armacanus sectæ Patriarcha sciuit, *implicat contradictionem, vt voluntas non sit libera, sicut implicat vt volendo non velimus, aut non faciamus quod volumus*; d To. 1. lib. 6. cap. 5.

hoc est vt voluntas non sit voluntas: cùm phrenetici, ac mente capti, & qui nondum expeditum rationis vsum habere dicuntur, voluntate rationali appetant multa, quæ non appeterent, nisi ratione appetenda iudicarent: profectò quidquid agunt, id liberè, & ex arbitrio agunt libero. Quod enim natura insitum, & *essentiale* rei est, sine eo res esse non potest, & ea posita, necessariò ponitur. Atque omnis actio eo ipso libera est *essentialiter*, quo fit à *voluntate*, & est eius vitalis, & naturalis actio. Quare cùm quod phrenetici volunt, id voluntate velint, & vitalis ea sit actio voluntatis, nec sine rationis & intellectus iudicio procedat, vt [a] Vincentius ipse confitetur, *essentialiter* libera sit oportet, & ab arbitrio libero profecta: siquidem omnis voluntas, siue *volitio*, eo ipso libera est, & arbitrij liberi propria, quo est *volitio*.

a Lib. 1. c. 14.

III. TENETVR itaque suapte confessione constrictus, & irretitus tum Armacanus, tum Armacani assectator Vincentius. Qui enim omnem voluntatis motionem, eo ipso, quo est voluntas, liberam esse dicit: qui voluntatem, libertatem, & liberum arbitrium, rei eiusdem esse propria vocabula putat, hic, si qualicumque ratione, ac iudicio vtitur, quidquid voluntate volumus, libere nos, ac libero arbitrio velle fateri debet. Alioqui si voluntate appetunt aliquid homines, quamlibet malè affecti, tamen homines; profectò non omnis voluntas eo ipso, quo voluntas est, erit libera. Existent enim aliquæ voluntates, hoc est actiones voluntatis, minimè liberæ, quibus nihilominus libertatis essentia conuenit. Vt enim vitalis omnis actio, quæ ab videndi sensu proficiscitur, visio est, & essentiam huius habet: quoniam genus nullum aliud actionis visus exercet, præterquàm visionis: ita quoniam ex Armacanorum sententia; volendi facultas, quanta quanta est, nihil est nisi libertas, & arbitrium liberum; quæcumque illius erit actio, libera sit necesse est, & cuiusmodi liberi esse debet arbitrij. Vide in quas angustias sua illos male co-

gitata ratio compulerit. Nonne isti sunt, qui voluntatis duplicem illam functionem à S. Thoma, Peripateticisque omnibus admissam, vt alia sit naturalis, & necessaria; alia libera, & liberi arbitrij propria, funditus respuerunt? Nonne cùm iidem illi voluntatem aliàs pro natura sumi, & eo quod spontaneum dicitur; aliàs pro libera facultate docuerint; isti nihil præter libertatem, & liberum arbitrium voluntati reliquerunt?

CAPVT IX.

1. De necessitate opinio S. Thomæ. 2. Huic contrariam tuetur Vincentius, qui omnem necessitatem arbitrio libero aduersam vocat coactionem; adeóque duplicem constituit, sed perplexè, & obscurè. 3. Diluitur Vincentianæ sententiæ cauillatio. 5. Malè ab eo necessitas cogens explicatur. 6. Et refellitur ex iisdem, quos citat, auctoribus.

I. QVONIAM autem præcipua Vincentij, ac totius sectæ cauillatio, in definienda necessitate, quæ est opposita libertati, posita est, interest scire, quæ sit illorum de necessitate ista sententia; qua nihil est profectò apud eos intricatius, & incertius: adeo multis inuolucris rem minimè alioqui difficilem obscurare, vel de industria student: vel propter inextricabiles laqueos, in quos incauti se induerunt, necessitate coguntur. Sed antequam illorum, & Vincentij præsertim, tortuosos amfractus, & labyrintheas ambages aperiam: communem, vsúque receptam Doctorum omnium, & hactenus traditam notionem necessitatis exponam; vt sit lucis instar, cuius ope per opacas illas insidiosi erroris tenebras

tuta, & certa vestigia ponamus. Hanc facem nobis præferat idem ille, quem Peripatetici, & Christiani de libertate decreti interpretem communi consensu partium adhibuimus, S. Thomas Aquinas. Hic cuiusmodi res sit necessitas, tum vniuersè, tum quà libertati est opposita, declarat illo in loco Theologicæ summæ, quem suprà capite tertio disputationi nostræ præscripsimus. [a] Ibi *necess.* definit, *quod non potest non esse:* quod videlicet contingenti contrarium est. Hoc enim contingens dicitur, quod tam potest esse, quàm non esse. Porro necessitatem diuidit in *naturalem*, quæ *est secundùm inclinationem naturæ:* & *violentam*, siue *coactionis*, quæ est *contra inclinationem naturæ*. Prioris exemplum capit ex voluntate, quæ *necessariò inhæret vltimo* fini: [b] nimirum *per essentiam*, id est perspicuè, cognito. Eadémque necessitas in brutis inest animantibus, [c] quæ *ex naturali agunt iudicio, sed non libero*, quia *ex naturæ instinctu mouentur in finem*.

[a] In Par. qu. 82. art. 1.
[b] Ib. art. 1.
[c] Ib. qu. 83. art. 1. & 1. 2. qu. 6 art. 1.

II. At [d] Vincentius imprimis, *coactionem, & necessitatem in hac liberi arbitrij materia idem prorsus significare dicit.* Deinde [e] hanc ipsam *necessitatem*, vel *coactionem* bifariam tribuit. Nam aliam dicit esse, *quæ premit naturalem arbitrij libertatem:* aliam, *quæ perimit. Prior autem ideo non aufert voluntatis libertatem, quia relinquit ei motum suum voluntarium, quo sub premente, non opprimente necessitate, ex iudicio rationis, & vtendo potestate illa dominatrice, se mouet. Tantum ergo abest vt voluntatem opprimat, vt etiam voluntatem ad exercitium suæ libertatis inclinet, dum ad eliciendum actum voluntarium eam premit. Quod enim voluntarium, & liberum.*

[d] Lib. 1. c. 11. p. 44.
[e] Ib p. 45.

At posteriorem, *libertatis peremptricem, siue coactiuam, & dominantem, quæ libertatem actus, in quem impellit, extinguit, non sinere* ait *voluntatem potestate sua imperatrice vti, vt motu suo seipsam agat, & in necessitatem demittat; sed eam quasi ante se duriter impellere, & perinde ac appetitum brutorum, præcipitare. Tum* [f] *repugnare modo illi, quo voluntas seipsam agit.*

[f] Ib. c. 13. p. 60.

In hac Vincentij incondita, & tenebricosa disputatione non est facile discernere quid sibi velit: sed eò tamen vtcumque pertinent ambages illæ morosæ orationis ac streperæ, vt sit necessitas triplex; vna, quæ *violenta, & coactiua* propriè dicitur, [a] *cuius principium extrinsecus est, nihil eo conferente quod patitur.* [b] Secunda quæ naturalis est quidem, sed ideo violenta dicitur, quia impetu quodam effreni naturam agit præcipitem; ita vt non se agat, & moueat: qualem esse ait in brutis necessitatem cogentem. Tertiam necessitatem naturalem itidem appellat, *quæ relinquit naturæ motum suum voluntarium.*

a Arist. 3. Ethic. 1.
b Vincen. lib. 1. c. 13.

III. QVA in Vincentij descriptione permulta sunt falsò, nec satis cōsideratè dicta. Horum illud est primum, *quòd coactionem & necessitatem in hac liberi arbitrij materia idem prorsus significare* asserit. Quod non est ita. Nam plurimum inter se differunt, eiúsque differentiæ ratio nec parua, nec infrequens habetur: vt cùm liberum aliàs cum necessario simplici; aliàs cum violento comparatur. Diceret potiùs; promiscuè nonnunquam accipi, vt necessitas naturalis interdum *coactio* vocetur quadam nominis abusione. Siquidem etiam in his quæ liberè, & ex libero arbitrio fiunt, cogi tamen dicuntur homines, non solùm cùm inuiti ac repugnantes agunt: sed etiam cùm ex vehementi impetu animi, vel in habitum roborata cupiditate trahuntur. Quod ipsum de brutis quoque dicitur, non propriè; sed καταχρηστικῶς, cùm reuera non violentia cogantur vlla, sed in illa sponte ferantur, quæ sunt eorum naturæ consentanea. Præterea ridiculum est, quod ait, *necessitatem, seu coactionem priorem*, iccirco non perimere libertatem, quia non aufert voluntarium; tanquam idem sit *voluntarium*, quod *liberum*, eo videlicet genere libertatis, quod propriè dicitur, & de quo inter nos orta quæstio est, idémque est cum arbitrio libero. Est ea quidem istius sectæ noua, & absurda sententia, omne quod voluntarium est, esse liberum. Sed huic aduersatur Peripatetica philosophia: cuius ex placitis S. Tho-

a S.Tho. in 1.2.qu.6.ar.2. mas voluntarium illud esse [a] dicit, quod est à propria, & naturali inclinatione ad finem notitia aliqua perceptum; cuiusmodi in brutis inest animantibus, & paruulis.
b Ib.& Arist. 3.Nicom.c.4. Hoc autem est, quod ab Aristotele τὸ ἑκούσιον dicitur, & vulgò *spontaneum* appellant.

IV. ITAQVE non solùm contra Peripateticæ sapientiæ, sed etiam aduersus communem humanitatis sensum Noua secta contendit, necessitatem illam, quæ naturalem propensionem trahit ad finem, vim esse cogentem, ac violentiam; eiúsque de brutis capit exemplum, quorum appetitus præcipitatur, ac *duriter impellitur.* Atqui voluntarium illud, cuius participes sunt pueri, ac bestiæ, ibi maximè spectatur, vbi iucundis rebus obiectis, non inuitò, neque violenter, sed sponte, ac voluptate trahuntur. Sic enim Augustinus, [c] *Ramum*, inquit, *viridem ostendis oui, & trahis illam: Nuces puero demonstrantur, & trahitur. Et quia quò currit trahitur, amando trahitur.*

c Tract.26. in Ioan.

Nam quod subiicit, iccirco perimi libertatem huiusmodi necessitate; quia *non sinit hæc voluntatem potestate sua dominatrice vti, vt motu suo seipsam agat:* manifestè demonstrat, eatenus libertati contrariam esse necessitatem naturalis inclinationis, quia libero repugnat arbitrio, siue potestati vtriusque, quæ in iis quæ sunt ad finem, hoc est *media*, versatur. Hanc enim esse, quâ & imperatrice vi vti voluntatem, & seipsam agere, ac mouere dicitur, [d] suprà docentem S. Thomam audiuimus. Quò & cetera eiusdem pertinent: velut, *ea, ad quæ naturaliter inclinamur, non subesse libero arbitrio.* Hinc enim euidens est, naturalem illam necessitatem non perimere voluntarium, sed liberum. Ideo tam bruta, quàm amentes, & paruulos voluntariè ferri quidem in ea quæ appetunt, non tamen liberè. Cur autem liberè non agant, non illa ratio ab eodem S. Thoma redditur, in qua Vincentius tantopere sibi placet, plaudente nullo; quòd impetu quodam ac duriter impellantur; sed omnino, quòd ad vnum affixi

d Vide cap. 5. & 7.

& determinati, indifferentia illa careant, sine qua libertas arbitrij constare non potest: vt paullo pòst rursus ostendam.

V. PESSIME verò, & ἀφιλοσόφως Vincentius necessitatem cogentem, & libertatis inimicam, ab ea distinguit, quæ cum libertate stat, eo solo, quòd illa sit incitatior, ac vehementior, hæc sedatior; vt ex illius verbis intelligitur. a Vide pag. 46. Nam siue vehemens sit, siue lenior ac tranquillior, dummodo antecedat voluntatis vsum, & ad vnum affigat, liberum tollit arbitrium. Siquidem pecudes ipsas videmus maiore ad quædam rapi impetu, quàm ad alia: vt ad pabulum capessendum mitioribus incitari stimulis, quàm ad venerem: quemadmodum de illis, maximè autem de equabus, eleganter Poëta cecinit in tertio Georgicon. Et tamen vtrobique necessitas antecedens, ac proritans appetitum agit illas libertatis expertes: neque duriter impellit, sed blandissimis voluptatis illecebris demulcet; hoc est *brutaliter*, vti loquitur leporis ac munditiæ Romanæ flosculus Vincentius Lenis.

VI. QVOCIRCA meliùs auctores illi, [b] quorum iste testimonio vtitur; b Vincent. cap. 11. SS. Bernardus, & Thomas, nec non Scotus, necessitatis vim explicant, & cum libertate contendunt. Quippe ex eorum dictis alia cogens & violenta necessitas existit voluntatis inclinationi contraria: alia minimè violenta; sed naturali propensioni consentanea. Quæ rursus bifariam tribuitur, vt sit altera antecedens, & determinans voluntatis appetitum, & ad vnum aliquid affigens, & alligans, sine potestate alterius; qualis in brutis, aut amentibus, paruulísque reperitur: altera voluntatem sequens, & comitans; quæ libera necessitas appellatur; quod eam sibi suapte sponte voluntas afferat, quando in eo, quod liberè delegit, fixa manet, nec mutationem admittit vllam.

Ex hac triplici necessitate, prima interiori, & vt vocant, elicito voluntatis actui non potest obsistere: nec

eiusmodi in rerum natura versari potest; quandoquidem ipsa violenti ratio cum voluntatis actione pugnat: vt pluribus in primo libro de arbitrio libero disputatum est à nobis. Incurrit autem in exteriores, & à voluntate imperatas actiones: nec intimam illius libertatis functionem opprimit; sed de voluntario detrahit, ac benemeriti dignitatem aut minuit, aut penitùs infringit. At secundi generis necessitas, quæ ex naturali inclinatione oritur, neque vi cogit; neque tamen libertatem, hoc est liberi arbitrij vsum, & electionem relinquit. Non enim violenta dici debet, quæ naturalem appetitionem ad hoc rapit, & in eo defixam, & immersam tenet, ad quod suapte sponte procliuis est. Verùm ideò voluntati libertatem eripit; quod nec imperandæ actionis illius, nec ad eam exercendam mouendi sui potestatem illi facit; sed impetu quodam naturali, miniméque libero, ad id, quod iuuat, & blanditur, impellit.

Tertia denique, quoniam ex libera electione voluntatis oritur, libera est & ipsa: ideóque *voluntaria*, vt dixi, & *libera necessitas* à S. Bernardo dicitur. Non enim solùm liberè suscipitur; sed etiam liberè in ea permanetur, libertate illa quæ absolutæ necessitati, non quæ seruituti est opposita. Quare frustrà est Vincentius, qui cùm de antecedente necessitate inimica libertatis agatur, eius testes aduocat, qui de consequenti loquuntur; vt liberæ voluntatis actioni non esse contrariam vim necessitatis ostendat.

CAP.

CAPVT X.

1. *Insignis Vincentij error in quodam S. Thomæ loco vsurpando.* 2. *Qui quidem exponitur.* 3. *Et ostenditur nihil ad caussam Vincentij pertinere.* 4. *Cuiusmodi necessitatis genera ibidem declarentur.*

I. GE nunc insignem Vincentij labem abstergamus; qui [a] locum profert è S. [b] Thoma Aquinate, *qui multum*, inquit., *negotij Petauio, & Ricardo, & eiusdem philosophiæ mystis facessit.* Vt & Petàuio, ceterisque negotij aliquid faciat; & Vincentij caussam adiuuet; necesse est, illorum vt decretis contrarius sit iste locus, & huius doctrinæ consentaneus. Meminerimus quæ sit summa Vincentianæ opinionis superiori extricata capite. Nimirum necessitatem statuit duplicem; alteram *coactionis*, non tamen propriè ita dictæ, sed naturalis, & absolutæ, quæ cùm naturali inclinationi lenocinetur, eam tamen violentam ideò nominat, quòd voluntatem non sinat imperatrice vi vti, ac sese mouere; sed eam præcipitet, & impellat, quemadmodum brutorum appetitus in id, quod amat, vehementi rapiditate trahitur. Alteram non violentam vocat, quæ *voluntatem ad eliciendum actum voluntarium* premit; tametsi ad vnum appetendum necessariò sit adstricta: quemadmodum beati Deum necessariò, nec minùs tamen liberè diligunt.

a Vinc. lib. 1. c. 12.
b Lib. 3. cont. gent. c. 138.

Quamobrem vt hanc opinionem suam antiquorum testimoniis approbet Vincentius, eiusmodi ea sint oportet, vt necessitatem vtramque talem exprimant, qualis

ab illo constituta est: quæ nimirum voluntatem vni tantummodo rei addictam, & alligatam teneat, alterius eligendi potestate detracta. Sic enim violentam necessitatem omnem funditus perimere libertatem existimat, vt in brutis vsuuenit: ex quo sequitur, optionem alterius eripi; nec nisi vnum aliquod obtrudi. Sic etiam necessitatem alteram vnius appetitione determinatam habere voluntatem putat Vincentius; ob idque Petauium reprehendit, quod libertatem neget, sine pari ad vtrumlibet potestate consistere. Quod si necessitas eiusmodi nominetur ab Auctoribus, quæ plane voluntaria sit; hoc est, quam sua sibi voluntate quispiam præscripserit, ita vt si velit contra illam venire possit; vt cùm naufragij metu merces suas in mare proiicit: aut cùm iureiurando, vel voto ieiunium sibi, vel castimoniam indixerit; perspicuum est nihil ista necessitatis genera duo ad Vincentiana pertinere: nec de illis controuersiam vllam inter ambas partes extitisse.

II. ATQVI ille ipse S. Thomæ locus, in quo tantum præsidij sibi esse iactat gloriosus iste *custos dominúsque viperarum*, prorsus ad eam spectat necessitatem, quæ merè voluntaria est, & vtriuslibet eligendi liberam potestatem relinquit.

Licet hoc ex ipsa S. Thomæ disputatione, ac disputandi caussa cognoscere. Ibi enim contra nonnullos disserit, qui votorum obligationem, & impositam ab ea necessitatem certorum officiorum improbabant; cùm hoc obiicerent: *Vnumquodque bonum, quanto liberiùs agitur, tanto virtuosius esse videri: quanto autem ex maiori necessitate quis ad aliquid obseruandum astringitur, tanto minus liberè id agere videri. Videtur igitur derogari laudabilitati virtuosorum actuum per hoc, quòd ex necessitate obedientiæ, vel voti, fiunt.* Quibus sic occurrit S. Thomas, duplicem vt necessitatem discernat; vnam *coactionis, & hæc*, inquit, *laudem virtuosorum actuum diminuit, quia voluntario contrariatur. Coactum enim est, quod est voluntati contrarium.*

Alteram, *quæ ex interiori inclinatione procedit; & hæc laudem virtuosi actus non minuit, sed auget: facit enim voluntatem magis intentè tendere in actum virtutis. Patet enim, quòd habitus virtutis, quanto fuerit perfectior, tanto vehementiùs voluntatem facit tendere in bonum virtutis, & minus ab eo deficere.* His tertiam adiungit necessitatem, *ex fine: sicut cùm dicitur alicui necesse esse habere nauem, vt transeat mare. Patet autem quod nec huiusmodi necessitas libertatem voluntatis diminuit; nec actuum bonitatem.*

His animaduersis, docet S. Thomas necessitatem illam, quæ ex obediendi voto sequitur, neque *coactionis* esse, quæ est prima; neque *ex interiori inclinatione*, quæ secunda est: sed ex *ordine ad finem*, quam tertio loco posuit. quæ quidem neque libertatem, neque laudem detrahit.

III. Ex his manifesta est Vincentij leuitas, & incogitantia, qui sola nominum specie deceptus, continere animum suum non potuit, quin efferretur gaudio, & Ἰὴ παιὰν caneret, *ouans & vitulans victoria*; nec intellexit, quod refrigerato nunc puerili hoc impetu cognoscet, nihil ista genera necessitatis tria, quæ ex S. Thoma retulit, ad illa sua spectare duo: immò quæ ibidem scripta leguntur, cum Petauij placitis adamussim congruere; abhorrere autem ab iis venenis, ex quibus iste δηλητήριον suum φάρμακον temperauit.

Primùm quid habet commune cogens Vincentij necessitas cum ea, quam S. Thomas illîc explicat? Vincentiana non est contra voluntatis inclinationem; nec violenta propriè dicta: tum libertatem, siue vsum arbitrij liberi perimit. At illa S. Thomæ vera propriéque dicta coactio est, eáque voluntario est opposita; quod idem asserit: nec liberi arbitrij functionem eripit. Non enim qui voto castitatis obstrictus, acerrimis contra voluntatem libidinis stimulis vrgetur, non libero, & in vtramuis partem flexibili resistit arbitrio: quod ad laudem & meritum valet quidem; sed multo minùs, quàm

si longo vsu, & exercitatione temperantiæ, perfectum eius in se obfirmasset habitum; quo & minori difficultate, & propensione maiori virtutis illius officia præstaret. Nam si inflammatæ cupiditatis fractus illecebra, nonnisi metu, & inuitus in officio continetur, liberè hic quidem abstinet; sed quoniam coactus omninò id facit; & quod reipsa non audet, voluntate iam admisit facinus; laudis ac meriti nihil eo facto consequitur.

IV. IGITVR necessitas illa cogens, cuius ibi S. Thomas meminit, cum vsu arbitrij liberi, & libertate nullo modo pugnat; siquidem voluntati, quod ad interiores actus pertinet, vis afferri nulla potest. [a] *Duplex enim est actus voluntatis:* (ait idem) *vnus quidem, qui est eius immediatè, velut ab ipsa elicitus, scilicet velle: alius qui est actus voluntatis, à voluntate imperatus, & mediante alia potentia exercitus; vt ambulare, & loqui, qui à voluntate imperantur mediante potentia motiua. Quantum igitur ad actus à voluntate imperatos, voluntas violentiam pati potest, inquantum per violentiam exteriora membra impediri possunt, ne imperium voluntatis exequantur: sed quantum ad ipsum proprium actum voluntatis, non potest ei violentia inferri.* Ergo liberè voluntas interim agit, dum actioni ab illa imperatæ vis adhibetur.

[a] S. Tho. 1. 2. qu. 6. art. 4.

Ceterum iste ipse S. Thomæ locus Vincentij traducit errorem, qui voluntatis *elicitos* actus, *imperatos* esse dicit; & liberæ voluntatis essentiam in eo collocat, quod suos sibi actus imperet. Quod ioculare commentum humana ratio, nedum philosophia Peripatetica condemnat; cuius vtriusque S. Thomam damus interpretem.

Iam secundum genus necessitatis apud eundem S. Thomam, *quod ex interiori inclinatione procedit,* non minùs ab eo distat, quod Vincentius secundo itidem loco numerat. Etenim huiusmodi *inclinationis necessitas* à S. Thoma statuitur: quæ non simplex est, nec vno aliquo determinata, sine optandi alterius potestate, qualis est Vincentiana, quam *prementem*, non *opprimentem* vocat:

ſed voluntaria eſt neceſſitas, hoc eſt quam vt liberè ſibi quiſpiam impoſuit, ita liberè poteſt excutere; vt in homine illo euenit, cuius gratia neceſſitas illa bifariam eſt ab S. Thoma diſtributa, qui voti religione caſtè ſibi viuendi legem, ac neceſſitatem impoſuit. Quamuis non ad hoc ſecundum neceſſitatis genus votiuam illam neceſſitatem refert S. Thomas; ſed ad tertium, quod *ex ordine ad finem* petitur. Nihilominus illud *habitus* exemplum, voluntatis inclinationem ſine diſpendio libertatis adiuuantis, quod idem aſſumpſit, argumento eſt non eſſe neceſſitatem iſtam Vincentianæ ſimilem, nec vno circumſcriptam ad appetendum propoſito; ſed cum eligendi è pluribus vnius libera poteſtate, & indifferentia coniunctam.

V. NAM quod beatorum mentionem ibidem facit S. Thomas, quibus *neceſſitas infertur ad bene agendum*, vt peccare ideo non poſſint: *nec tamen propter hoc aut libertati voluntatis aliquid deperit, aut actus bonitati:* nihil hoc Vincentianum commentum ſubleuat. Non enim propterea liberè in id feruntur, quod abſoluta neceſſitate appetunt, cuiuſmodi eſt diuina bonitas, quam ſic amant, vt non ſolùm odiſſe nequeant, ſed ne ab amando quidem deſiſtere. Non de amore, inquam, beatifico ibi S. Thomas loquitur; quem non eſſe liberum, ſed neceſſarium, [a] ſuprà ex eodem oſtendimus. Verùm præter amorem illum ſupremi finis, ac ſummi boni, aliæ ſunt interiectorum bonorum appetitiones, tanquam *mediorum*, in quæ beatæ mentes liberè, hoc eſt libero arbitrio feruntur. Ac quemadmodum habitus virtutis, quo exemplo S. Thomas vtitur, voluntatis inclinationem ad propriam honeſtatis ſpeciem vehementiorem facit, ſuóque modo determinat; non tamen ad hanc potiùs, quàm ad aliam indiuiduam actionem: adeo vt, etſi voluntatem abſoluta neceſſitate determinaret; ſolam, vti Scholæ nominant, *ſpecificationem actus* illius libertati ſubtraheret; vt contrarium virtuti illi pecca-

[a] Cap. 3.

tum nullum posset admittere: non tamen obstaret, quin circa varias & singulas eius virtutis actiones integrum ius, ac liberam, & indifferentem potestatem retineret.

a Lib.1.cap. 12. p. 54.

Quocirca castiganda [a] Vincentij ratio est, qui in illo tractando S. Thomæ loco, falsa eum ac præpostera interpretatione corrupit: his vocibus insertis (*vt in amore beatifico*) tanquam ita ille scripserit: Adeo *vt si ad finem perfectionis profecerit, necessitatem quandam bene agendi, liberam tamen* (vt in amore beatifico) *inferre possit.* Potéstne vel vnam indicare litteram, qua S. Doctor necessitatem illam in beatis cum libertate coniunctam circa *beatificum amorem* versari docuerit? Non est ita. Nam contrarium plenis alibi quæstionibus articulisque tradidit.

Sed cùm *libertatem* hîc appellari toties audit eruditus lector, meminisse debet, hoc nomen ab antiquioribus Scholasticis ancipiti significatione sumi: quod iam capite quinto superiùs animaduertimus. Nam sæpe pro *voluntario*, siue *spontaneo* sumitur, & vt violento contrarium est: aliàs liberum, non *voluntarium* tantummodo significat; quod ipsum necessarium esse nihil prohibet; sed etiam, quod ita sit, vt oppositum ei fieri potuerit; adeóque *contingens* dicitur, & ei quod necessarium, & vniusmodi, ac determinatum est, ex aduerso respondet. Hoc modo libertas liberi arbitrij propria est, & *vis electiua* propterea vocatur à S. Thoma, de quo satis hactenus dixi.

b Vt Pennot. lib. 1. c. 17.
c Qu. 6. de malo.

Rectè autem [b] Theologi quidam obseruarunt, ante recentiorem hunc errorem, quem [c] S. Thomas hæreticorum esse docuit, qui veram libertatem cum absoluta necessitate constare, ac soli *coactioni* repugnare censent, plerosque necessitatem à coactione minùs accuratè separasse: Post autem *nouos exortos hæreticos*, vt Pennotus loquitur, qui *voluntatem subiiciunt necessitati naturalis inclinationis, & determinationis ad vnum*. tum demum subtiliùs necessitatis vtriusque notatum esse discrimen.

Ac vel ex vno S. Thoma varietatis illius specimen licet capere. Hic enim in prioribus operibus, quæ de rebus theologicis edidit, minùs in hac tenenda differentia necessitatis & violentiæ fuit enucleatus & constans. In theologica verò summa; quod diuini ingenij longè præstantissimum opus, & auctore suo dignissimum meritò iudicatur; vt in liberi arbitrij explicanda ratione; sic in necessitate naturali ab violentia discernenda, haud paullo fuit exactior. Ac propterea suprà capite tertio, cùm in eo essemus, vt sincera ac germana S. Thomæ de libertate sententia, in eáque Peripatetica, inquirenda videretur, summam ad hoc theologicam potiùs, quàm eiusdem lucubrationes ceteras adhibendas duximus. Quanquam permulta sunt in [a] istis quoque, de vera propriéque dictæ libertatis notione, & huic opposita necessitate eximiè, accuratéque tradita, & iis quæ scripsit in summa posteà, consentanea: quæ in libro tertio de libero arbitrio collecta sunt ab Antonio Ricardo: vbi & illa eiusdem S. Thomæ loca pertractauit, & exposuit, quæ ad erroris sui patrocinium Armacanus attulit, ex eóque Vincentius descripsit. Hic verò festiuè, quod illa eadem S. Thomæ testimonia, quasi noua essent, & à se primùm obiecta, dissimulatâ, quam apud Ricardum legerat, explicatione protulit. Quod idem & in illis Patrum sententiis præstitit, quas à nobis propositas, & ad verum sensum accommodatas esse nouerat. Atqui intererat eius, qui contemptum ac ludibrium cauere vellet, actum non agere: nec odiosè congestis, & repertis iisdem auctorum locis, nullo operæ pretio, patientiæ Lectorum illudere.

[a] Vt in qu. 22. de Verit. ar. 5. & 6. & qu. 6. de malo, & qu. 10. ar. 5.

CAPVT XI.

1. *Quid inter brutorum appetitum, & hominis libertatem intersit.* 2. *Quod ex S. Thoma declaratur.* 3. *Tum illustratur ex Hierocle Pythagoreo.* 4. *Quid distet ab eodem appetitu brutorum, hominis voluntas non liberè agens, sed necessariò.*

I. XPOSITA necessitatis ratione, ac multiplici specie; tum Peripateticæ philosophiæ placitis, cum Armacanorum opinione compararis; redeundum est ad inchoatam suprà capite octauo disputationem, de consectariis Vincentianæ doctrinæ; quam ideo paullulum interrupimus, vt explicata necessitate, qualem secta ista describit, faciliùs in eorum arcana penetraremus. Queritur [a] Vincentius de *ignorantia Petauij, & Ricardi, qui inter appetitum brutorum, & motum humanæ voluntatis, quando quippiam necessariò vult, nullum ponunt discrimen. Ista ignorantiæ crassæ nebula, in qua duo illi homines*, inquit, *perpetuò ambulant, erraréque pleraque fere omnia eos facit, quæcumque errauerunt, & delirauerunt.* Vide hominis vrbanitatem, ac lenitatem; qui & de Petauij asperitate grauiter expostulat, & *Lenem* se ideo nominat, vt ab illius iracundia quàm alienissimum fore se profiteretur.

[a] Vinc. lib. 2. c. 1. Sect. 1. p. 175.

Atqui quod ignorantiæ Petauium hîc arguis, Magister Lenis, vide an non in illos cadat potiùs, qui studio partium occupati spissas obducunt nebulas rei alioqui per se claræ, & ad intelligendum facili. Quis est paullulum sapiens, qui hoc non capiat, non interrogatus respondeat, *coactum* id, violentúmque dici, à quo naturalis abhorret appetitio: necessarium verò, quod aliter fieri

fieri nequit, & contingens non est, ideóque non est in nostra potestate: liberum denique, quod tam à nobis fieri, & asciſci potest, quàm quod tunc est oppositum? Has à natura traditas, & doctis pariter, atque indoctis insitas notiones, tanquam publicam monetam, vos corrumpere nuper instituistis; túque præ omnibus confidentissime Vincenti.

II. QVÆRIS igitur quid intersit inter bruti appetitum, & hominis voluntatem necessitate constrictam, ac determinatam. Quære priùs quid ab illius appetitu, distat huius libera voluntas: hinc enim facilè alterum cognosces. Docebit illud te S. Thomas in prima parte Theologicæ summæ. Ibi enim quæstione LXXXIII. [a] in qua disputat *vtrum homo sit liberi arbitrij*: primùm esse respondet, idque probat hoc argumento, quod *alioqui frustra essent consilia, exhortationes, præcepta, prohibitiones, præmia.* Vnde verò habeat, vt liberi sit arbitrij, explicat sic. Eorum quæ agunt, alia sine iudicio agere dicit, vt quæ carent cognitione; velut lapis deorsum cadens: alia cum iudicio: quæ & ipsa in duplici sunt differentia: quædam enim non libero agunt iudicio, sed naturali; vt ouis lupum videns, naturaliter iudicat eum esse vitandum; *quia non ex collatione, sed ex naturali instinctu hoc iudicat:* quædam ita cum iudicio agunt, vt id *ex collatione rationis* existat: vt homo; *qui agit iudicio, quia per vim cognoscitiuam iudicat aliquid esse fugiendum, vel prosequendum. Libero autem agit iudicio, quia potens est in diuersa ferri, eo quod iudicium istud non est ex naturali instinctu in particulari operabili, sed ex collatione quadam rationis.* Quam collationem declarat ita: *Ratio enim circa contingentia habet viam ad opposita, vt patet in dialecticis syllogismis, & rhetoricis persuasionibus. particularia autem operabilia sunt quædam contingentia. Et ideo circa ea iudicium rationis ad diuersa se habet, & non est determinatum ad vnum. Et pro tanto necesse est, quòd homo sit liberi arbitrij, ex hoc ipso quòd rationalis est.*

[a] Art. 1.

III. Ex hoc fonte Peripateticæ, Christianæque sapientiæ, certa ratio veræ, propriéque dictæ libertatis, & huius à brutorum appetitione discrimen petitur. Nam vtraque ex cognitione ac iudicio pendet: sed bruti iudicium, ex naturali inclinatione, id est instinctu proficiscitur; & iccirco est vniusmodi, id est vni affixum, ac determinatum; neque plura inter se comparat, vt ex ea contentione quippiam anteponat alteri: quia necessariò vnum illi persequendum, aut vitandum obiicitur. Homo verò rationem sequitur, quæ plura cognoscit, & inter se confert: non ea quidem determinata, & necessaria; sed *contingentia;* quæ videlicet asciſci, vel abiudicari possunt. Quare eo ipso libera est voluntas, quod non est determinata; nec vni addicta; vti nec iudicium, siue arbitrium mentis, quod plura inter se minimè necessaria, sed vtilia duntaxat, & contingentia comparat. Ita propriè dicta, *formalis*, ac vera libertas est, non voluntas ipsa, quà voluntas est, & naturalis inclinatio rationalis appetitus; sed quatenus liberum est arbitrium, & ex pluribus quod libitum est, potest citra determinationem, ac necessitatem eligere.

Hoc quia brutis animantibus natura negauit; & ad vnum aliquod, ac definitum, eorum alligauit iudicium; ideò non liberè, neque tamen violenter & coacta; sed necessariò, ac præcipiti cupiditate rapiuntur.

Hoc est liberæ hominum voluntatis, & brutorum appetitus discrimen ab S. Thoma, & Christiana philosophia constitutum. Cui & humana consonat, [a] à nobis ex gentilium philosophorum decretis accuratè descripta.

IV. QVAM quidem illustriorem modò reddemus, vnius ex illorum numero adscripta sententia, quæ eandem brutorum ab homine discrepantiam egregiè demonstrat.

Is est Hierocles Pythagoreus, in libro de Nuptiis: vbi hanc bene viuendi regulam præscribit; vt naturæ conuenienter homo viuat: [b] *Quippe viuit*, ait, *animantium*

[a] Vide To. 1. lib. 5. c. 1.

[b] Hieroc. apud Stob. Serm. 65. ζῇ γοῦν ἕκαστον τῶν ζώων ἑπομένως τῇ ἑαυτοῦ φυσικῇ κατασκευῇ· καὶ τὰ διὰ τὸ φυτὸν ἅπαν ἀναύτως κατὰ τὰ ἐπὶ αὐτῶν λεγόμενον ζῆν· πλὴν ἐκ ἐκλογισμῷ, καὶ ἀριθμήσει τινὶ χρώμενα, καὶ τοῖς

quodlibet vita naturali suæ constitutioni consentanea. ac profectò stirpes etiam ipsæ similiter viuunt, pro eius, quæ illis tribuitur, vitæ ratione. Verùm non ratiocinatione, vel computatione vtuntur aliqua, nec examinatis rebus delectum aliquem adhibent. Sed stirpes quidem sola ad id aguntur natura: quippe inanima sunt. Animalia verò imaginationibus ad ea quæ commoda sunt attrahentibus, & impellentibus cupiditatibus ducuntur. Nobis autem natura rationem indidit; quæ & alia omnia, & cum omnibus, vel potiùs præ omnibus, naturam intueretur: vti tanquam in aliquem insignem, certúmque scopum, sic in naturam intenta, & quidquid ei conueniens est, eligens, ad decentem nos viuendi modum perducat.

Vides quid inter bruta, & hominem intersit: & vt illa, quacumque phantasia, & commodarum rerum appetitio trahit, sine vlla deliberatione moueantur: hominum verò liberum sit iudicium; tum libera, quæ ex iudicio sequitur, iudicatæ, approbatæque rei ad finem obtinendum vtilis, electio.

V. HAC libertatis posita, fixáque formula; non est difficile scitu, cuiusmodi sit eidem aduersaria necessitas. Nàm cùm radix ipsa libertatis intercepta est, quæ est iudicandi vis: vt vno aliquo circunscribatur, ac determinetur; nec plura inter se contendere, & quod horum vtilius, meliúsque sit, discernere, ac pronuntiare queat; quod in amentibus, & infantibus, ac rationis vsu carentibus accidit: tum non liberè voluntas, sed necessariò in id quod concupiuerit trahitur: quia non *ex collatione sanæ ac sobriæ rationis* agit, vt S. Thomas loquitur: sed ex solo impetu, & instinctu mouetur. Neque tamen inter sic affectum hominem, & pecudem, non aliquid interest. Nam etsi iudicium vtrique commune; nec non voluntarium ab S. Thoma tribuitur, non icirco species eadem est vtrobique iudicij; sed genere solo ambo inter se conueniunt; quemadmodum naturæ ipsæ genere vno continentur animalis, ac sensu præditi; sed forma & essentia discrepant. Sic *iudicium* in brutis, phantasiæ solius

[ζῶσι] τῇ βασανιζομένῃ ἐκλογαῖς. ἀλλὰ τὰ μὲν τῇ εἴσῃ φυτὰ ψιλῇ· ψυχῆς γὰρ ἐστιν ἀμέτοχα· τὰ δὲ ζῶα, φαντασίαις τε φύσεως ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, καὶ ἐξελαυνέσαις προθυμίαις. ἡμῖν δὲ ἡ φύσις ἔδωκε τὸν λόγον, τά τε ἄλλα πάντα, καὶ σὺν πᾶσι, μᾶλλον δὲ πρὸ πάντων, αὐτὴν κατοψόμενον τὴν φύσιν, ὅπως ὡς πρός τινα σκοπὸν δὲ. φθέγγηται, καὶ αἱρεῖται τετυγμένος πρὸς αὐτὴν, ἐπιλεγόμενός τε τὸ σύμφωνον αὐτῇ πᾶν, καθηκόντως βιοῦντας ἡμᾶς ἀπεργάζοιτο.

est, & eius partis, quam *æstimatiuam* vulgò nominant: *voluntarium* autem *sensitiui*, quem vocant, *appetitus*. In homine rationis illud est; sed non *arbitræ*. hoc *voluntatis*; non tamen liberè agentis. Necessitatis porro vis & ratio proportione est eadem.

CAPVT XII.

1. *Vincentij æstus in explicando discrimine necessitatis, qua bruta feruntur, & paruulorum, aut amentium.* 2. *Frustra ex imperatrice vi voluntatis ab illo peti, quæ nulla circa necessaria sit.* 3. *Pecudum, maximéque asinorum petitum ab Vincentio testimonium eluditur.* 5. *Ludicrum eiusdem ἀπόρημα.*

I. HIs contraria Vincentij est opinio. Qui si eâdem, quæ capite antecedenti disceptata est, quæstione pulsetur, quânam re distet à pecudum appetitu, voluntas hominis necessitate agens, & ex sola naturæ propensione, non ex deliberatione; vel ad ea confugiet, quæ dixi: vel, si sibi constare pergat, frustrà conflictabitur, in obscuris, ac nihil liquidi, & diserti sonantibus vocibus, μάτην πτερυγίζων. Quid enim aliud referunt ea, quæ suprà capite nono ex illo descripsimus? Necessitatem illam, qua bruta feruntur in ea quæ appetunt, ait esse violentiam: eandem in homine, libertatis comitem, & adiutricem facit. Quî enim aliter posset, cùm & voluntarium idem ac liberum esse statuat; & voluntatis actionem omnem, *essentialiter* liberam esse defendat?

Cedo igitur, quid caussæ est, cur paruulus, aut amens, aut fatali necessitate, vt olim Stoici putabant, impulsus,

non liberè appetat quod voluntate concupiſcit?

[a] Neque enim voluntate, ac iudicio qualicumque, hoc eſt vitali, & naturali facultatum illarum motione, vti negas iſtiuſmodi homines; cùm ex naturali inclinatione in ea feruntur, quæ ſibi placita ſunt, & commoda. Ecquis igitur violentiæ locus eſt in ea voluntatis actione, quæ maximè voluntaria eſt? aut cur libera non eſt, ſi & voluntatis actio eſt, ex iudicio profecta; & omnis eſt libera motio voluntatis? [a] Vincent. lib. 1. c. 14.

II. NAM quod poteſtate ſua dominatrice tunc voluntatem non vti aſſeris; nec ſemetipſam mouere; & cetera eiuſdemmodi, quæ quid ſint non intelligendo, profers, vi ſola veritatis, ceu fidiculis, compulſus; hoc illud eſt, quod paullo antè dicebam, cogi te, quamlibet inuitum, ac reclamantem, eadem nobiſcum, & cum S. Thoma, ceteriſque de libertate fateri; eius eſſentiam, non, vt falsò dicebas, in ſolo voluntario ſitam eſſe; nec omnem voluntatis actum eſſe liberum: ſed in ſolo libero arbitrio, & vtriuſuis amplectendi minimè determinata poteſtate libertatem conſiſtere. [b] Siquidem imperare ſibi, ſéque mouere, & alia id genus, quæ tu in eſſentiam, ac definitionem libertatis includis, liberi ſunt arbitrij propria; hoc eſt voluntatis, non quà naturalis eſt inclinatio, & ad finem ipſum refertur, éſtque determinantis capax neceſſitatis: ſed quatenus circa *media*, & contingentia verſatur, & ad vtrumuis indifferenter ſe habet, hoc eſt, vt S. Thomas loquitur, *poteſt ad diuerſa*. [b] Vide ſup. c. 5. & 7.

[c] Imperare certè nihil ille cenſet aliud eſſe, quàm *ordinare ad aliquid agendum*, hoc eſt ad finem: tum *actum eſſe rationis*, qui electionem ſequitur. [d] Nam *poſt determinationem conſilij, quod eſt iudicium rationis*, inquit, *voluntas eligit, & poſt electionem ratio imperat ei, per quod agendum eſt, quod eligitur.* [c] S. Tho. 1. 2. qu. 17. art. 1. & 1. [d] Id. ar. 3. ad 1.

Quo ex loco Vincentij multiplex error conuincitur. qui [e] cùm voluntatis actum omnem liberum eſſe ſentiat: & [f] libertatis eſſentiam in imperio conſtituat; fateri co- [e] Lib. 1. c. 3. & 4. [f] Ibid. c. 4.

gitur nullum alium voluntatis actum esse præter imperium: adeóque nec finis appetitionem, quæ consilium antecedit, nec electionem, quæ vt hoc posterior, sic imperio prior est, actiones esse voluntatis; tum, quod [a] alibi iam dixi, liberæ voluntatis essentiam in ea re ponit, quæ rationis ac mentis est propria, non appetitus, ac voluntatis.

[a] Sup. c. 7. §. 1.

III. ATENIM [b] *in ista vi voluntatis imperiosa, & imperatrice sui essentialem eius, qua ab appetitu brutorum distinguitur, libertatem consistere*, inuicto probat argumento; ac graui imprimis auctoritate, [c] *canum, simiarum, elephantorum, asinorum*; & vnius inter alios, *qui sapientiæ magistri sui auditor erat, ac magis liber, quàm ceteri crassioris, & stuvidioris Mineruæ asini fratres eius.*

[b] Vinc lib. 2 c. 1. pag. 176.

[c] Vinc. ibid. p. 177.

His omnibus contra Petauium, & Ricardum testimonium denuntiat. Sed vt iure, ac legitimè contendat, postremúm illum testem expungat censeo: ne εἴκοθεν μάρτυς apponi videatur. Ecquos verò fratres asini illius ex Vincentij verbis diuinare possumus? Non enim asinis obstetricari, & operam adhibere Mineruа solet, quam fratribus illis parum benignè consuluisse scribit. Sed his, ac similibus parum gratis interpellatoribus, ac sibi adeo, Vincentius occurrat ipse; & quid brutorum appetitus ab libera voluntate hominis intersit, ex S. Thoma, & illa ipsa, quam toties inculcat, imperatrice vi, & imperio discat. [d] Nempe *quod imperare, sit ordinare ad finem*, ait S. Doctor: bruta verò *media*, quæ vocant, ad finem non referant; iccirco libera voluntate carent, quod fusiùs declarat idem his verbis. [e] *Dicendum* (inquit) *quòd aliter inuenitur impetus ad opus in brutis animalibus, & aliter in hominibus. Homines enim faciunt impetum ad opus per ordinationem rationis: vnde habet in eis impetus rationem imperij. In brutis autem, fit impetus ad opus per instinctum naturæ: quia scilicet appetitus eorum statim apprehenso conuenienti, vel inconuenienti, naturaliter mouetur ad prosecutionem vel fugam. Vnde ordinatur ab alio ad agendum: non autem*

[d] S. Tho. 1. 2. qu. 17. ar. 1. & 2.

[e] Th. ar. 2. ad 3.

ipsa seipsa ordinant ad actionem: & ideò in eis est impetus, non autem imperium.

IV. SIC de pecudibus, & sapientiore illo fratribus suis asino non multum laborabit Vincentius. In amentibus, & similibus humana voluntate, intellectúque præditis, plurimùm æstuabit, vt suis, ac sectæ suæ principiis consentaneum aliquid expromat, quod ex voluntate, hoc est libertate agentes illos non perinde liberè agere persuadeat, vt cùm oculis, & auribus vtantur, id quod agunt, *essentiam* habet visionis & auditionis, eo quod ex essentiali videndi, & audiendi facultate proficiscitur.

De his igitur, brutorum tuorum, vt ais, non dissimilibus; sed, vt ex antè dictis euidens est, longè tibi molestioribus, quàm sexcenti tui *sapientes asini*, quemadmodum te cum tuis decretis, & principiis extrices, sanè videris. Quod idem in fatali, & tamen voluntaria necessitate, præstare debebis. Nam necessitatis duplicis tua illa distinctio, vt vna *coactiua* sit, altera voluntaria, quam, vt mali medici solent ad vlcera omnia, solum, & vnicum emplastrum, ex panario tuo identidem exprimis, futilis est, ac magnarum & necessariarum rerum inscitia referta: quod vel ille tuus Ammoniani discipulus, te docebit.

V. CVIVS quidem vt te ad captum accommodares, credo ἄπορον illud nitidis, & elegantibus vocabulis expressum in fine ita te posuisse. [a] *Nunc verò ponite casum,* ais Vincenti, *vt vis illa voluntatis imperiosa sui actus, suopte modo, & imperio suo seipsam moueat; sed tamen indifferentiæ accidentalis bilancem non vtrimque expeditam habeat, quia intellectus hîc & nunc solum de amando, non de suspensione amoris ei quidquam repræsentat, & ad amandum iudicio practico eam determinat: An talis tamen amor, per vestram fidem, & conscientiam, brutalis, nec essentiali libertate liber erit? Cur enim liber non esset, quandoquidem voluntas suo sollemni imperandi modo seipsam agat, non impetu brutali & effreni foris exiliat?*

a Lib. 1. c. 7. sect. 1. pag. 178. a

Hîc verò quid dicas profectò non intelligis; ac quid libertas, & liberæ actionis quæ sit exequendæ ratio funditus ignoras. Dixi tibi sæpius vim illam voluntatis imperatricem in iis duntaxat exerceri, quæ ad finem referuntur, & *contingentia* sunt, hoc est ad vnum determinante aliqua necessitate minimè redacta.

Etenim de eo quod absolutè necessarium, ac definitum est, nulla potest esse consultatio, vti nec electio, quâ vnum è pluribus optari debet: quod ex Aristotele, ac Peripateticis omnibus, etiam Theologis, vt Nemesio, Ioanne Damasceno, ac S. Thoma, aliisque pluribus vberrimè demonstratum est à nobis. Quamobrem non aliter voluntas liberè agere potest, & præ vno alterum capessere, quàm si hoc ipsum, cuiusmodi est reipsa, non necessarium, sed vtile duntaxat, adeóque contingens, rectrix & magistra ratio iudicauerit. Hoc ipso verò, quod vtile est, & contingens aliquid, non simplex est, & vniusmodi. Itaque si non *actu*, virtute certè, ac *δυνάμει* tam se, quàm alia complectitur. Ita nunquam nisi de pluribus inter se comparatis, tum deliberatio fit, tum iudicium rationis; tum seipsam determinantis voluntatis electio: ex quibus eâdem mouente voluntate rationis imperium, & ex imperio, voluntatis ad exequendum postrema motio consequitur.

Ceterum *indifferentia* illa voluntatis quemadmodum se habeat, & quos in ea ludos Vincentius, & id genus homines facere pridem instituerint, ostensum est pluribus à [a] nobis alio in Opere.

[a] Lib 3. de lib. arb. cap. 21.

CAP.

CAPVT XIII.

1. Cyrillus Hierosolymitanus perperam appellatus à Vincentio. 2. Ouis exemplo libertatis ac meriti rationem explicat. Et ludicra Vincentij opinio de brutorum appetitu. 3. Qui circa finem vltimum clarè cognitum liberè ferri voluntatem, falsò putat, & laudem etiam inde promereri. 4. Sed in laudis ambigua significatione cauillatur.

I.

Vis [a] non in te, Vincenti, lenitatis constantiam, & æquabilitatem desideret? Tu in canes, simias, & asinos imprimis, tam indulgens, & liberalis extitisti, vt illos cum hominibus propemodum exæquares: immo asinos in auditorum sapientiæ numerum adoptares; certè formandis eorum ingeniis Mineruam præficeres: & idem tamen ouibus tam iniquus es, vt earum caussa S. Cyrillo Hierosolymitano succenseas. Cur hoc autem de te iste meruit? Scripsit in Catechesi quarta, *Liberi arbitrij esse animam*, nec à dæmone necessitatem ei inferri posse. Hunc enim nihil aliud efficere, quàm vt malas cogitationes immittat: quas, si velit, animus admittat: si non velit, non admittat. Id si aliter fieret, non esse causam, cur Deus gehennam minaretur. Hîc αὐτεξούσιον esse ψυχὴν ait, id est *iuris, & potestatis suæ*, hoc est *liberi arbitrij*; & quatenus sit, propriis eius facultatis actionibus declarat, quòd consentire possit, aut non consentire iisdem infusis à dæmone cogitationibus. Prorsus eodem modo, quo Apostolus eandem voluntatis liberæ potestatem in vtramque partem explicat, in seruanda, vel non seruanda castimonia, hoc est nuptiis eligendis, aut repudiandis, dum vtrumque est integrum; [b] & *non habet homo necessitatem, sed potesta-*

[a] Vinc. lib. 2. c. 1. Sect. 2.

[b] 1. Cor. 7. 17. μὴ ἔχων ἀνάγκην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος.

tem habet suæ voluntatis. Hæc est ἐξουσία, vel αὐτεξουσία, cui opposita est ἀνάγκη, id est ad vnum alligans necessitas, de qua idem antea: [a] *Alligatus es vxori? Noli quærere solutionem: solutus es ab vxore; noli quærere vxorem.* Alligatio, est voluntatis ad vnum astrictæ, determinatæque necessitas; cui contraria est *solutio*, id est expedita & *indifferens* potestas: quæ *liberum arbitrium*, & αὐτεξούσιον dicitur. Ita Cyprianus de hac ipsa re disputans [b] in Libro de disciplina & habitu Virginum: *Nec hoc iubet*, inquit, *Dominus, sed hortatur: nec iugum necessitatis imponit: quando maneat voluntatis arbitrium liberum.*

[a] Ver. 27.
[b] Sub. fin. pag. 223.

II. SED ad Cyrillum redeo. Is quod dixerat exemplo declarare volens: [c] *Ouis*, inquit, *mansuetum est animal, sed nunquam ob hanc mansuetudinem coronæ præmium est adepta: quandoquidem mansuetudo ista non illi inest ex electione, sed ex natura ipsa.* Quibus verbis indicat necessitatem, quæ ex naturali inclinatione prouenit, libertati, qua præmium meremur, esse contrariam. Quod idem & Theologi docent ad vnum omnes, & horum princeps Aquinas ille sanctus Thomas, quem [d] suprà pronuntiantem audiuimus, meritum omne *ex libero arbitrio procedere; inquantum voluntariè aliquid facimus:* nempe, vt ibidem declaratur, *perfecto genere voluntarij*, quo *in potestate hominis est* facere, aut non facere, *& vtrumque subiacet libero arbitrio.* Propterea igitur ouem nihil mansuetudine illa sua mereri ait Cyrillus, quoniam non ex libero arbitrio, & huius propriâ electione eam mansuetudinem præstat, sed ex naturali, & vt *non violenta*, sed *voluntariâ* propensione, ita non libera & indifferente.

[c] Cyr. πρᾶον ὂν τὸ πρόβατον. ἀλλ' οὐδέποτε διὰ τὴν πρᾳότητα ἐστεφανώθη· ἐπειδὴ τὸ πρᾶον οὐκ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ' ἐκ φύσεως αὐτῷ πρόσεστιν.
[d] Cap. 5. p. 3. & 4.

At Vincentius de oue stomachatur, & indignam rem esse clamat, eandem dici rationem esse voluntatis humanæ necessitate aliquid appetentis, atque ouis, quod ad liberi arbitrij functionem, & laudem, ac meritum spectat. [e] *Beatos enim tranquilliùs, & liberiùs voluntatem suam in amorem summi boni præsentis effundere, quàm pecudes in appetitum cibi, & potus à natura proiici, turbido & effreni*

[e] Vincent. pag. 179.

impetu tuo præcipitante solent.

III. LVDICRA est & iocularis hæc μικρολογία. Dic amabo te, Vincenti! Credísne voluntatem hominis in summum bonum, ac finem vltimum in sese, euidentérque cognitum, liberè, hoc est libero arbitrio ferri? Credis eiusmodi amorem, & appetitum hunc esse, ex quo laus, & meritum sequatur? Credis profectò, credis; eóque miserrimè falleris, & à primis humanæ ac diuinæ sapientiæ principiis longiùs aberras. Ita persuasum esse tibi, arguunt illa, quæ in eodem capite, & alibi passim occinis. [a] Beatos enim ob *amorem illum, quem per vim* [a Ib. p. 181.] *actuum suorum imperatricem trãquillißima effusione expirant, summis laudibus, honore, & veneratione dignißimos esse* dicis. *Et licèt tam sapientes & prudentes sint, vt nullis rationibus adduci valeant, vt ab amando cessent, hoc tamen nihil de eorum laudibus decerpit, sed auget cumulum.*

In his quantopere sis hallucinatus, potes ex his animaduertere, quæ hucusque disputauimus: præsertim capite tertio, & quinto. Voluntatẽ necessitate illa, quæ propriè dictæ libertati est opposita, rapi in Deũ perspicuè cognitum, sententia est beati Thomæ in prima parte, quæstione LXXXII. articulo primo, & secundo. [b] Idem negat [b In 1. Part. qu. 83, art. 2.] *ea libero arbitrio subesse, ad quæ naturaliter inclinamur.* [c] Negat esse quemquam *dominum actuum suorum*, nisi quatenus [c In 1. 2. qu. 6. art. 2. ad 2.] libero vtitur arbitrio. [d] Negat mereri quemquam *nisi per actum cuius sit dominus*, hoc est qui sit liberi arbitrij. [d Quæst. 29. de Verit. ar. 6. Vide sup. cap. 5.] Liberum autem arbitrium non versari circa finem, & ea, quæ necessariò appetuntur. [e] Laudem denique ac vituperium ex vsu solo liberæ voluntatis efflorescere, iisdem [e Vide sup. cap. 3, & 5.] in locis S. Thomas luculentissimè declarat. Nullum ergo meritum habet actio illa, quæ non ex libero prodit arbitrio: sed nec laude aut vituperatione per sese digna est, quòd vtrumuis liberæ electionis radice nitatur. Quocirca beati non ob hoc ipsum præcisè laudantur, quòd Deum diligunt: vti neque quòd de illo rectè sentiunt, ac iudicant. Sed eatenus, quòd felicem illum

ſtatum, & amorem, ac notitiam; quibus beati ſunt, & in Deum neceſſario quodam impetu rapiuntur, liberi, cùm viuerent, vſu arbitrij meruerunt.

IV. Sed fallit ambiguitas nominis, dum laus interdum pro gloria, & honore, ac dignitatis, & excellentiæ prædicatione ſumitur. In quo Vincentij manifeſtus eſt fucus. Nam & in laudis, honoriſque vocibus de induſtria ludificatus eſt: & quæ de hac re luculenter in [a] tertio de libero arbitrio docueram, longè ad eam rem vtiliſſima, callidè diſſimulando præterit. Verùm legantur omninò quæ illîc tradita ſunt, vt ex iis inanis theriacæ conatus eludatur.

[a] Cap. 4.

Ecquis autem illius eſt adeò ſimilis, nihil vt intereſſe dicat inter ouem pabulum appetentem, & hominem neceſſariò Deum amantem; etſi neutri libertas in actione illa conſtet? Ecce tibi [b] S. Thomas, Ariſtotelem ſecutus, *voluntarium* in brutis perinde vt in hominibus agnoſcit: neque tamen propterea eandem vtriuſque *voluntarij* rationem eſſe voluit. Sic neceſſitas licet in amborum naturalibus actionibus communis inſit; non ideò nullum eſt agendi ſub eadem neceſſitate diſcrimen.

[b] In 1. 2. q. art. 2.

CAPVT XIV.

Ex Vincentij opinione ſequi Spiritum S. produci à Deo liberè, & ex arbitrio libero. Ex quo horrendæ blaſphemiæ ſequuntur.

I. VERVM tolerabilia iſta conſectaria ſunt opinionis indoctæ. Quid illud quod ſine horrore ne cogitari quidem poteſt, & indidem eſt conſequens, Deum & amare ſe liberè; & eâdem libertate producere Spiritum ſanctum, in eúmque ſimiliter atque in creatas res ius ac dominatum obtinere? Vt hoc decre-

tum ex Armacani Bataui disciplina, Vincentium hausisse, & in *Theriaca* sua ministrasse nemo dubitet, relegamus illa paullulum, quæ de Libertatis essentia ibidem exposuit.

[a] Hanc igitur *in modo quodam agendi ἡγεμονικῷ* positam arbitratur, *quo voluntas seipsam mouet, & actum suum sibi imperat.* Quam *potestatem sublimem, & imperiosam* vocat, quâ *actum suum efficiendo, ei dominatur, & à se exire quodammodo imperat.* Atque hoc in Deo præ ceteris inesse demonstrat capite sexto: immo verò ex huius participatione manare istud in creaturas liberas; in eóque consistere ait imaginem Dei, qua humanum præsertim genus censeri solet. *Vt enim compelli, & cogi ab alio ad agendum* (ait [b] Vincentius) *seruile, & Deo indignissimum est: ita ex propria potestate, in actionem suam seipsum inclinare, dominij supra actus suos signum est, & supremum Ens maximè decet.* Tum eâdem pagina, *Deus*, inquit, *in amando, & volendo est sui iuris, & in affectus suos altissimo modo, sine imperfectione, ius, & imperium exercet.* — a Vinc. lib. 1.c.5.p.15. — b Pag. 24.

[c] Neque verò liberè, hoc est *essentiali libertate*, solas res creatas amare Deum Vincentius affirmat: sed etiam seipsum; [d] quia etsi necessariò, non tamen cogente necessitate seipsum amat. quippe libertati *coactionem* duntaxat opponi, non necessitatem simplicem existimat. — c Vinc. lib. 1.c.12.p.59. — d Ib. & c.13.

II. IAM verò *essentialem* illam *libertatem*, quâ *ius*, & *potestatem*, & *dominium*, & *imperium*, vel *imperiosam potestatem* habet voluntas *in actum suum*, idem esse ac *liberum arbitrium*, fusissimè probat Vincentius in libro primo, capite tertio: atque hæc esse synonyma demonstrat, *libertatem, voluntatem, liberam voluntatem, liberum arbitrium. Vbi voluntas est* (ait Vincentius) *ibi libertas: & quidquid ab ea, vt voluntate, & appetitu rationali, procedit, ab ea, vt* LIBERO ARBITRIO, *procedit, adeóque liberum est.* Et in fine capitis, *Nec quisquam moueri debet*, ait, *quod S. Augustinus interdum sic etiam loquatur, libera voluntate, aut libero voluntatis arbitrio: quia certissimum est*

omnibus, qui lectione, & doctrina eius ingenium subactum habent, particulam istam, libera, *aut* libero, *non restringere voluntatem, aut arbitrium: sed, vt Dialectici loquuntur, particulam explanantem tantum esse; & ista duo,* voluntas, & voluntas libera, *inter se conuerti.* Idem & in [a] sequenti capite docet Vincentius, & alibi passim.

a Pag. 17.

Hoc autem & Vincentij magister Armacanus Batauus iisdem ferè verbis affirmat. Vt cùm ita [b] scribit, *apud Augustinum esse liberum arbitrium, & esse aliquam hominis, vel Angeli voluntatem, seu volitionem, pro iisdem prorsus vsurpantur. Nimirum quia iuxta doctrinam eius apertissimè traditam, voluntas, seu volitio, & libera voluntas idem sunt: sicut velle, & libere velle: & impossibile est, vt velle non sit liberum.* Et paullo pòst, *hoc ipso, quo volunt homines, est etiam liberum arbitrium, quia nonnisi liberè volunt.*

b To. 1. lib. 6, c. 5. p. 265. C D 2. & p. 266. c. 1.

III. PORRO formulæ quædam locutionis obseruandæ sunt, quas ambo illi præscribunt, quibus *liberæ voluntatis*, vel *liberi arbitrij* vsus exprimitur: sunt autem hæ, [c] *habere in potestate*, nempe *quod cùm volumus facimus.* Item, [d] *quod si vult facit; si non vult, non facit.* Tum, *Si voluntate faciendi imperante fiat, actio illa est in nostra potestate.* Mox etiam, *Vt cognoscamus vtrum aliquid in potestate nostra, seu nobis liberum sit, hoc intuendum esse* docet, *vtrum fiat quando volumus. Si enim fiat quandocumque volumus, liberum est: si verò cùm volumus, non fiat: vel si nolumus fiat, certissimum est, non esse nobis liberum, quia non est in nostra potestate.*

c Armac ib. c. 4. p. 262. E 1.
d Pag. 263, A, 1. & p. 266, C 1.

Eadem & Vincentius vsurpat, vt paullo antè memoraui: qui *verba volendi, aut nolendi liberum* declarare ait *arbitrium; quia omne velle est liberum.*

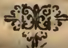
e Lib. 1, c. 3, p. 15.

IV. HIS ita constitutis, nemo iam dubitet, quin ex istorum placito, Deus & *libero* se amet *arbitrio*, & *Spiritum sanctum* eodem *libero arbitrio* producat. Etenim voluntate vtique se amat, & amando producit Spiritum sanctum. Hæc autem voluntas non est violenta, vel coacta: ac proinde liberrima, & ex arbitrio libero, quod

à voluntate non differt. Quamobrem cùm essentialem libertatem in eo constituant, quod *in iure*, ac *potestate* habetur, *& dominatu:* & cùm voluntas liberè vult, eo ipso, *actum suum à se exire compellat, eique dominetur:* nonne *ius* idem, *potestatem* eandem, *dominatum* eundem, *imperium* idem, *imperiosam vim* eandem exercet tam in amorem, quo se diligit Deus, quàm in amoris fructum, siue actus illius terminum, qui est Spiritus sanctus? Quod autem in iure, potestate, dominio, imperióque esse dicitur, seruilis est conditionis, neque Deus est, sed creata res aliqua.

Accedant nunc ex libertatis, voluntatisque liberæ formulæ, ac de Sancto Spiritu illud vsurpemus: *si vult Deus producit Spiritum sanctum: si non vult, non producit.* Et, *Spiritum sanctum in potestate, ac dominatu suo Deus habet: & cùm vult producit; cùm non vult, non producit.* Potéstne vocibus istis, quas noua theologia peperit, fingi quidquam horribilius? Nonne si reuiuisceret sanctissimus ille Polycarpus, ad has non profanas solùm, sed sacrilegas nouitates exhorresceret, ac sibi vsitatum illud in talibus cum fletu, & lacrymis proferret: [a] *O bone Deus! in quæ me tempora reseruasti, vt ista patiar?*

[a] Euseb. 5. Hist. c. 19. ὦ καλὲ θεὲ, εἰς οἵους με καιροὺς τετήρηκας, ἵνα τούτων ἀνέχωμαι.

CAPVT XV.

1. Vincentium frustrà Patrum testimonia cumulasse ad opinionis suæ faciendam fidem. Ex iis nihil ab illo effici. 2. Voluntarium sæpe pro libero ab auctoribus vsurpari, & voluntatem pro libero arbitrio. 3. Vincentium libertatem ita describere, vt non cuicumque voluntatis actioni, sed ei, quæ est liberi arbitrij propria, tantummodò conueniat. 4. Eiusdem desultoria leuitas, qui aliàs liberum arbitrium cum simplici voluntate confundit, aliàs separat. Quæstionem hîc esse de solo arbitrio libero. 5. Quomodo pacificari controuersia ista debeat.

I. ATENIM Veterum auctoritate Patrum benè munitam opinionem suam proposuit in *Theriaca* Vincentius. Nam vtrumque librum crebris Græcorum, ac Latinorum Patrum dictis refersit. Et videri potest aliquantæ lectionis homo iste; ac sanè gloriolam hanc aucupatus est. Sed ab incuriosis duntaxat, & oculorum solo sensu scriptorum libris pretium ponentibus laudem illam merebitur.

Nam docti, & acres, intentique Lectores statim animaduertent, non illum suapte lectione comparasse locorum istorum copiam; sed ex Armacani Opere compilasse; indidem scilicet, vnde totum fere librum suum descripsit.

Atqui vel iudicij paululum adhiberet in eorum vsu locorum; vt quæ quibus probandis essent apta dignosceret; & ab alienis, miniméque ad causam spectantibus, propria, & vtilia secerneret. Sed enim furtum & negligentiam

gentiam istius arguit, quod cùm pleraque dictorum illorum, ij, contra quos scribebat, explicassent, & in Armacani caput retorsissent; horum iste responsa vel omninò dissimulauit, vel perfunctoriè, ac leuiter attigit. Quæ tergiuersandi calliditas, vt tam vehementi sectæ illius patrono minimè conuenit, ita mihi percommoda ob id ipsum accidit, quòd susceptæ velitationis huius operam, ac longitudinem minuit. Non enim, vt de illis Patrum locis lectori satisfaciam, aliud superest, nisi vt vtriusque libros adire illum iubeam, in quibus omnia plenè accuratéque pertractata, & explanata reperiet. Sic est profectò, sic est; nullum in Theriaca Vincentij argumentum inest; nulla tolerabilis, & non inepto disputatore digna ratio; ad quam dissoluendam, ac refellendam non ex amborum lucubrationibus idonea capi adiumenta possint. Iuuat tamen, etsi minimè sit necesse, Patrum illa testimonia peragrantem, quàm nihil in iis vsurpandis fuerit, vniuersè, ac summatim ostendere.

II. PRÆCIPVVS locorum congestus [a] aliquot capita libri prioris occupauit: quibus demonstrare nititur, *voluntarium* ab auctoribus *pro libero; voluntatem pro libertate, nullo inter ista discrimine vsurpari.* Poterat hoc exscribendi labore supersedere. Quid enim attinebat, in hoc probandum incumbere, quod aduersarij sponte fassi sunt? Equidem in [b] secundo de libero arbitrio illud adnotaui, voluntatem ab Augustino, aliisque pro voluntate libera, id est arbitrio libero sæpiùs accipi. [c] Quinetiam eadem, quæ Vincentius attulit, Augustini testimonia vberrimè declaraui. Ad hæc [d] superiùs *voluntarium* à S. Thoma bifariam vsurpari docui; ac de voluntate alia multa disserui, ex quibus ab Vincentio hîc obiecta diluuntur.

[a] Vt 3, 4, 5.
[b] Cap. 10. §. 3. & c. 11. §. 12.
[c] Vide eius lib. c. 10. 11. & 11.
[d] Cap. 3. & 5.

Accedant hûc tot illa diserta, & expressa Augustini loca, ceterorúmque, quos citat Vincentius, in eodem collecta volumine: quibus liberum hominis arbitrium ita definiunt, vt sit ad vtrumque libera, hoc est indiffe-

rens, & nulla deuincta necessitate facultas.

Quid quod suapte professione, suísque verbis ad idem confitendum, ibi maximè, vbi testimoniis illis vtitur, cogitur Vincentius? Quid enim est, quod efficere, ac probare contendit? Capitis initio tertij, *essentialem voluntatis libertatem, quam ex seipsa, & directione rationis elicit, in potestate imperiosa, qua suis actibus dominatur, & à se exire quodammodo imperat*, constitutam esse dicit; & ad hoc probandum, Auctorum deinceps sententias adscribit.

III. ATQVI omnia illa, quibus voluntatem liberam explicat, & quodammodo delineat, non in omnem conueniunt actionem voluntatis: sed in eam solam, quæ liberi arbitrij propria dicitur, & ab electione pendet: ac circa *contingentia*, miniméque necessaria versatur. Hæc enim sola ab ratione ac iudicio dirigitur. Quæ directio, cautio quædam est & gubernatio, lumen voluntati præferentis rationis, & intellectus, ne in appetendo, eligendóque labatur. Quod in necessariis, & ad vnum alligatis appetitionibus superuacaneum est, vt in amore summi boni, ac finis vltimi perspicuè cogniti; vbi nullus errori locus, neque lapsionis est periculum. Quinetiam iudicij illa directio nihil aliud est præter imperium, quod esse rationis à voluntate motæ, non voluntatis proprium actum, suprà ex S. Thoma demonstrauimus: tum eundem actum electione posteriorem esse, ex eáque proficisci. Item illud ipsum, dominari actibus suis; &, vt vno verbo dicam, quidquid ad exprimendam *libertatis essentialis* notam, & naturam operosè congessit Vincentius, ad solum pertinere liberum arbitrium, quæ sunt à nobis hucusque disputata persuadent. Ita fit, vt aliud agens, imprudénsque Vincentius, aduersariorum caussam, iis ipsis, quos in medium adduxit, testibus approbarit; læserit, atque euerterit suam.

IV. SED huius in opinando mirificam constantiam prudens lector animaduertat. Nam voluntatem

omnem esse liberam, & liberum arbitrium, aliàs asseuerat, vt [a] capite XIII. suprà demonstrauimus: & quæ ad illud probandum, Augustini, aliorúmque testimonia ex Armacani libro corrogauit, ad hoc valere vult, vt quemlibet voluntatis actum, liberi esse declarent arbitrij, [b] & *quidquid à voluntate, & appetitu rationali procedit, ab ea vt libero arbitrio procedere, adeóque liberum esse.* Aliàs liberum arbitrium à voluntate separat: vt [c] cùm sic scribit: *Hac quoque naturalis inclinationis voluntariâ necessitate diuina voluntas, sub ratione voluntatis, non liberi arbitrij, bonitátem suam, séque ipsam, necessariò, & tamen liberè amat.* Igitur non omnis voluntatis actio *ab libero procedit arbitrio,* quod tute antè scripsisti: neque Deus libero se amat arbitrio, sed ea voluntate, quæ non est liberi arbitrij propria.

[a] § 2.

[b] Vinc. lib. 1. c. 3. p. 15.

[c] Lib. 1. c. 12. pag. 57.

Dixíne sæpius, totam istam controuersiam, ac litem, quam tot spretis Pontificiis edictis, & Catholicæ fidei auctoritate calcata, nuper Armacanus excitauit, ad liberum duntaxat pertinere voluntatis arbitrium, non de qualibet esse voluntatis actione?

Etenim quænam origo alia quæstionis illius extitit, nisi conciliandæ cum libertate gratiæ difficilis, & perplexa ratio? At hæc ipsa solam eam spectat voluntatis motionem, quæ liberum arbitrium propriè dicitur; non illam, quam vos necessariam, & tamen liberam esse animosa, & inutili iactatione contenditis. Sit sanè libera nouo illo vestro, & qualicumque genere libertatis: dum eo non sit, de quo inter nos agitur: in quo vera, & suo nomine digna, non sophistica, nec solo vocabulo censenda libertas est sita voluntatis humanæ.

V. QVAMOBREM potest iam omnis inter nos sublata esse discordia, si hoc fatemini; libertatem eam, quam liberum arbitrium dici propriè, tutemet agnoscis, & quam ab S. Thoma traditam, capite XXI. libri tui prioris affirmas; talem esse, cuiusmodi summus idem Theologus tot in locis, tam apertè, tam expresè, tam

diligenter exposuit: quámque nos ex eius auctoritate, ac verbis ipsis, hactenus informauimus. Nimirum vt hæc sola propriè, ac præcipuè, & *formaliter* illa sit libertas, ob quam liberæ voluntatis homines, & arbitrij liberi esse dicuntur: vt sit boni, malique meriti; laudis & vituperationis stirps, & fons vnicus: vt hæc vna caussa sit, ex qua voluntas humana semetipsam propriè agere, mouere; dominium, atque imperium, quodcumque tandem habet, exercere dicatur: vt ea denique sit necessitatis expers, non illius, quam solam libertati esse contrariam falsa opinione defenditis; sed eius, quæ naturali propensioni consentanea vnius appetitu determinatur, nec expeditam, & indifferentem vtriusque permittit optionem. Hæc cùm omnia, iisque plura eôdem spectantia S. Thomas tam manifestè, propria esse testetur libertatis illius, quæ est *arbitrij liberi*; si tu, Vincenti, cum sodalibus tuis eadem fateri potes & amplecti, appellatione ipsa libertatis vtere vt voles. Non equidem repugnabo. Vt si hominis effigiem, dici hominem oportere contendas, dum eousque non insanias, vt hominis naturam, & essentiam illi tribuas; quis tibi loquendi hanc licentiam inuideat?

Sanè hoc, quod abs te amore pacis & concordiæ impetrare studeo, non grauatè concesseris, si ad illa, quæ raptim & tumultuariè ex Armacano conuasasti, Veterum loca paullulum aduerteris animum. Hæc enim naturam eiusmodi liberæ voluntatis, arbitriique liberi describunt, qualem ab S. Thoma luculenter explicatam Catholicum cum ipso omne nomen agnoscit. Sed singillatim omnia persequi nolo; nec exscribendis hic Armacani capitibus integris, vt quidam faciunt, lectori stomachum & nauseam mouere; mihi circunforanei mangonis illius famam consciscere, qui

Vt venditaret falso antidotum nomine,
Verbosis adquisiuit sibi famam strophis.

CAPVT XVI.

1. *Ridicula Vincentij iactantia. Voluntarium, & spontaneum sæpe pro libero sumitur. Damasceni locus ab eodem contra se productus. 2. Quo liberi arbitrij propria ratio continetur.*

I. FRIGIDVM [a] illud est ἀλαζόνευμα, Vin- a Vinc. lib. 1. c. 20.
centi, cùm Petauio insultas, tanquam
ei liberi arbitrij definitio *vehementer dis-*
pliceat, à Prospero allata, [b] vt sit *rei sib.* b Lib. cont. Collat. c.
placita spontaneus appetitus. Quasi hoc ille 19.
nescierit, neque disertè monuerit, *spontaneum*, quod
idem est ac *voluntarium*, Græcis ἑκούσιον, pro *libero* sæpius
accipi: quamuis aliàs tam latè pateat, vt de brutis etiam
animantibus vsurpetur. Hac vero laxissima, & generali
notione non tu, opinor, voluntarium, siue *spontaneum*
intelligi vis, cùm eo liberam voluntatem definiri asseris.
Quare *voluntarij* genus illud asciſces, quod perfectum
vocat [c] S. Thomas, & solis inesse ratione præditis affir- c In 1. 2. qu. 6. art. 2.
mat. Atqui hoc idem S. Thomas non aliud esse docet,
præter liberum arbitrium, vt [d] suprà significaui. Quo d Vide cap. 3. & 5.
quidem posito, quid est quòd Petauius, aliique Catho-
lici laborent, aut indignè ferant, libertatem cum *volun-*
tario, vel *spontaneo*, hoc est cum libero arbitrio, vnam
rem, & eandem haberi? Ac profectò si apud te esses cùm
ista meditabare, vel ipsa eorum Patrum, quos tu citas, e Lib. 2. c. 26.
verba tibi aurem vellere, & ad saniorem mentem re-
uocare potuissent. Certè [e] Ioannes Damascenus quale Ἐφ' ἡμῖν μέν ἐστιν, ὧν ἡμεῖς ἐσμὲν αὐτεξούσιοι ποιεῖν τι, καὶ μὴ ποιεῖν.
sit ἑκούσιον, de quo loquitur, non obscurè significat cùm
ait, *In nostra esse potestate, quæ liberum est nobis, vel face-*
re, vel non facere. Quænam igitur hoc modo ἑκούσια id
est *voluntaria* sunt, nisi quæ libero arbitrio propriè tri-

I iij

buuntur? Nempe illa, [a] quæ, vt subinde pertexit, laudem aut vituperationem habent adiunctam: & [b] *quæ ex æquo contingere possunt; de quibus consultamus. Consilium porrò de iis est, quæ in vtramque partem ex æquo accidunt. Denique hoc ex æquo contingens dicitur; quod tam ipsum possumus, quàm eius contrarium: & cuius electionem facit intellectus noster.*

a Ib. καὶ ἁπλῶς, οἷς ἕπεται ψόγος, ἢ ἔπαινος.

b Ib. καὶ περὶ ὧν βουλευόμεθα· ἡ γὰρ βουλὴ, περὶ τῶν ἐπίσης ἐνδεχομένων ἐστίν. Ἐπίσης δὲ ἐνδεχόμενόν ἐστιν, ὃ αὐτό τε δυνάμεθα, καὶ τὸ ἀντικείμενον αὐτῷ. ποιεῖται δὲ τούτου τὴν αἵρεσιν ὁ νοῦς ὁ ἡμέτερος.

II. QVID tibi ergo, Vincenti, venit in mentem, dum vt voluntatem necessitate deuinctam, nihilominus liberam esse monstrares, eo Damasceni vsus es loco, quo nullus contra te afferri poterat expressior? Hîc Ioannes ille Damascenus, cui pro te testimonium denuntiasti, illud *in nostra esse potestate* dicit, quod non est *necessarium*, nec vno aliquo determinatum; sed contingens, quódque tam potest eligi, ac fieri, quàm huic oppositum. Addit hoc eiusmodi esse, quod mens, hoc est ratio nostra delegerit, & videlicet alteri, quod & ipsum poterat, si vellet, optare, prætulerit. Non adeo confidens eris, vt neges, hoc verborum circuitu liberum arbitrium describi, quod voluntati necessariæ, & quam essentialem libertatem esse fingis, opponitur. Quid te igitur hominis oportet esse, qui aduersum te tela subministras, & Damascenum in partes inuitum, ac reluctantem trahis? Adiice cetera, quæ de laudis ac vituperationis origine, & huius generis aliis è S. Thoma suprà notauimus. Quæ citra controuersiam liberum arbitrium, non autem libertatem illam tuam necessitatis nexibus irretitam designant. Non minùs [c] Bernardi locus aduersatur tibi, qui idem esse *spontaneum* ait, *ac liberum sui*. Quid enim *liber sui* aliud est, quàm quod Ioannes Damascenus dixit, *qui potest facere, vel non facere?* Sed de his, ac similibus locutionibus, quarum aliquas collegisti capite vicesimo primi tui libri, si capita duo postrema libri primi nostri de libero arbitrio legisses, tacendum existimasses tibi potiùs, quàm eorum litterâ vllam mentionem faceres.

c Vinc. p. 84.

CAPVT XVII.

1. *Vincentij falsa definitio libertatis.* 2. *nata ex inscitia Latinæ vocis* imperij. 3. *Eiusdem de actu reflexo voluntatis fabula.*

I. INTER varias *actus liberi* definitiones, vnam commemorat Vincentius noster, in qua perpetuum eruditionis suæ monumentum statuit: & verò vlcus quoddam continet latè diffusum, ac manans per totam illius de libertatis natura disputationem: non secus atque

Exurit sacer ignis, & vrit corpora serpens,
Quamcumque arripuit partem, repítque per artus.

[a] Definitio porrò ista sic ab illo informatur ex Ioanne Damasceno, vt sit voluntas, siue liberum arbitrium, *Potentia sui imperatrix:* quod Græcè est δύναμις αὐτεξούσιος. Sic enim [b] Vincentius capite nono prioris libri; postquam docuit; *Voluntatem esse imperatricem, & dominam sui actus,* mox, *Denique colligitur,* inquit, *quare Græci voluntatem non simplicem δύναμιν, potentiam, sed ἐξουσίαν potestatem, seu auctoritatem, ac etiam αὐτεξουσίαν vocant: quia nempe quandam supra seipsam, & actus suos veluti iurisdictionem, & imperandi potestatem exercet,* &c. Hanc igitur imperandi vim sic Vincentius interpretatur, vt voluntas imperet actus, non solùm quos *imperatos* vocant, quósque facultates aliæ iussu voluntatis exercent: verùm etiam quos elicitos appellant, & ab voluntate ipsa manantes. [c] *Vnde quemadmodum* (ait idem) *imperium eius super actum potentiæ progressiuæ hominis directè cadit; ita quoque reflexè in actum ipsiusmet voluntatis redit.* Nimirum quod S. Thomas, aliíque Theologi *liberæ voluntatis* proprium operandi modum explicantes, vsurpare solent, vt mo-

a Vinc. lib. 1. c. 19. p. 83.

b Pag. 36.

c Vinc. ib.

uere se illam afferant, id Vincentius *imperium* quoddam, hoc est *iussum*, ac *mandatum* esse credit, [a] quo *actum liberum non solùm per modum actus eliciti, sed etiam imperati, à voluntate emanare cogitamus: adeóque singulari quodam modo, sibique prorsus peculiari, voluntas se obiecto suo per talem actum applicet; imperando scilicet ipsam applicationem, & vtendo reflexè seipsa, sicut directè vtitur aliis externis instrumentis, quando per imperium suum ea applicat ad opus.*

[a] Vinc. lib. 1. c. 9. p. 32.

II. HANC falsam, tum vocabuli notionem, tum de libertate sententiam, Vincentio persuasit Latinæ Græcæque proprietatis inscitia. *Imperij* & *imperandi* nomina, duo apud Latinos significant: alterum est *potestas*, & *iurisdictio*, siue *principatus*; alterum est *preceptum*, *iussum*, ac *mandatum*; qui est prioris vsus, & effectus. Græci ambo illa distinctis vocabulis exprimunt. Nam prius vocant κράτος, vel ἡγεμονίαν & ἐξουσίαν, aut ἀρχήν. Glossarium vetus, *Imperium* ἡγεμονία, κράτος βασίλειον. Posterius est πρόςταγμα, vel κέλευσμα. Quod si quis promiscuè, & ἐναλλὰξ vocibus illis abutatur, & *mandatum*, siue *iussionem* appellet κράτος, ἡγεμονίαν, aut ἀρχήν: vel è contrario κράτος & ἀρχὴν pro mandato velit sumere; risum nemo continebit. Atqui in hoc iocosum Vincentius incurrit.

Qui cùm liberum arbitrium didicisset, à Græcis αὐτεξουσίαν, vel ἐξουσίαν, & αὐτοκράτορα δύναμιν appellari, & in dictionariis suis legisset, illa eadem κράτους, & ἐξουσίας vocabula *imperium* significare: quam Latinam vocem pro *iussione* accipi meminerat: homo valde acutus existimauit, eandem esse significationem Græcorum nominum κράτους, & ἐξουσίας, quibus *imperij* vocem responderc cognorat. Quare αὐτοκράτορα & αὐτεξούσιον interpretatus est, imperantem sibi, hoc est præcipientem iubentémque facultatem. Atqui αὐτεξούσιος dicitur voluntas, non quia sibi præcipit, ac iussa dat: sed quia sui iuris ac potestatis est, vt quodcumque libitum est eligere, amplectíque possit: tum pro arbitrio, ac potestate facul-

tates

tates omnes sibi subiectas quamcumque voluerit in partem mouere, in eásque dominatum, atque imperium exercere. Dicitur & αὐθαίρετος, non *quòd seipsam eligat* vt ex Vincentiana grammatica consentaneum esset. Sed quòd per se, ac suopte nutu, & arbitrió eligat; quæ est vera, & germana libertatis, siue arbitrij liberi notio.

III. QVAMOBREM commentitia est altera illa Vincent j, tam definitio liberæ voluntatis, quàm *imperij* fabula, hoc est præcepti, ac iussi, quo sibi voluntas interiorem, & elicitum actum imperare dicitur. De quo nonnulla dixi [a] capite septimo. Illud modò considerandum, ac similiter explodendum est, [b] quòd omnem actum liberum voluntatis ita *reflexum* esse dicit, *vt idem sub ratione reflexi consideratus cogitetur dare quodammodo existentiam actui directo, quem imperat.* Quæ paucorum verborum sententia contortuplicata, & confragosa in seipsam incurrit. Siquidem id quod alteri dat *existentiam*, prius eo sit oportet. At *reflexus* actus posterior est *directo:* supra quem videlicet reflectitur. Non ergo *capit ab reflexo directus existentiam*, ne caussa sit effecto suo posterior: quod enim existentiam rei dat, eius vtique caussa censetur.

a §. 4.
b Vinc. lib. 1. c. 9 p. 32.

K

CAPVT XVIII.

1. Aristotelis locus perperam intellectus, & expositus à Vincentio. 2. Nec non Damasceni. Cui laus propriè conueniat.

a Vinc. p. 92.

I. NON dissimili ex præcipitatione, profectum illud est, quod [a] capite XXI. libri primi Vincentius expromit, dum probare satagit, non solam voluntatis electionem propriè, ac *formaliter* esse liberam: sed etiam actiones ceteras; atque ipsam adeò finis appetitionem. Ad id enim Aristotelis verbis illis abutitur, quibus docet, *actionum ab initio ad finem nos esse dominos:* quod sic interpretatur, tanquam omnes, id est singulas actiones, iam inde ab *finis*, quam vocant, *intentione*, liberas esse dixerit. Atqui [b] βούλησιν, id est *voluntatem*, quam *intentionem* Scholæ nominant, circa finem propriè versari, in eodem libro scripserat: προαίρεσιν autem id est *electionem*, in qua τὸ ἐφ' ἡμῖν, & *agendi*, vel *non agendi*; huius item aut illius optandi potestas est sita; circa illa, quæ ad finem referuntur. Cui quidem more suo consentaneus est S. Thomas, à nobis suprà citatus. An igitur tantillo interuallo, quæ dixerat mutauit, ac rescidit Aristoteles? Non est ita: & nimium quantum aberrat Vincentius: cuius insignis in hac re lapsus αὐτόθεν, & ex ipso, quem attulit, Aristotelis loco deprehenditur. [c] Verba sunt huius: *Non similiter*, inquit, *voluntarij sunt actus, atque habitus. Siquidem actuum ab initio ad finem, domini sumus, cùm singula nouimus: in habitibus autem, solius initij sumus domini.* Hîc verò non de actionibus voluntatis omnibus loquitur Philosophus; sed de iis duntaxat, quibus comparantur, ac paullatim corrobo-

b Arist. 3. Eth. c. 4.

c Arist. 3. Eth. c. 8. οὐχ ὁμοίως δὲ αἱ πράξεις ἑκούσιοί εἰσι, καὶ αἱ ἕξεις. τῶν μὲν γὰρ πράξεων ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους κύριοί ἐσμεν, εἰδότες τὰ καθ' ἕκαστον, τῶν ἕξεων δὲ τῆς ἀρχῆς.

rantur in nobis habitus: cuiusmodi sunt αἱ προαιρέσεις, quæ & liberæ sunt, id est ἐφ' ἡμῖν, & ἑκούσιοι, id est *voluntariæ*, siue *spontaneæ*: vt capite antecedente scripsit idem Aristoteles. Hoc igitur interesse ait inter habitum, & actum virtutis aut vitij, quod actus tum inchoandi, tum desinendi penes nos est potestas: in habitu verò, solum in nobis situm est initium. Nam vbi semel occalluit, non facilè, neque pro arbitrio nostræ voluntatis extinguitur. Sic Eustratius & Andronicus nobilissimi Enarratores illius Aristotelici Operis. Vnde palam est, quàm ab veritate, & Aristotelis mente auius ierit Vincentius.

II. NEC minus in Ioanne Damasceno fugit illum ratio. Quod enim αὐτεξουσία, id est libera potestate appetere, velle, deliberare, ac postremò eligere homines ait, id de appetitione finis, qualis in hac vita exerceri solet, omninò intelligi debet. de quo vide quæ [a] suprà capite sexto diximus. [a] §. 5.

Hinc stulta Vincentij cauillatio præciditur: qui ita disputat: [b] *Nisi voluntas finis, non tantùm electio mediorum, libera esset, amare turpem voluptatem, tanquam finem, nullum peccatum esset, quia talis actus liber non esset: nec in amore Dei, vt finis vltimi, vllum meritum foret.* Quid hac argutatione frigidius? Non est necessaria, mi homo! cuiuscumque finis appetitio, vt iam docui; sed vltimi, eiúsque perspicuè cogniti; vt à beatis percipitur. Ceteri autem, itidem vt & supremus ille nondum perfectè cognitus, liberè, & ex electione captantur. At Dei amor, & appetitus in felici illo beatorum statu, neque liber est, neque laudationem, id est, ἔπαινον, vti neque mercedem meretur. Sed merces ipsemet est anteactæ cum laude vitæ. Frustra autem præstigias, ac fumos obducis spectatorum oculis ex ambigua *laudis* acceptione, de quâ suprà monui. [b] Pag. 95.

Nemóne igitur hanc opinionem extorquere poterit, quam tu cum tuis consecraneis imbibisti; vt lau-

dem mereri ob hoc ipsum putes quempiam, quod necessariò, neque ex libera electione facit, hoc est ἐκ τῆς προαιρέσεως, qua sola laudationem, vituperationémque metitur Peripateticæ princeps sectæ Philosophus, & Theologiæ coryphæus Aquinas ille S. Thomas.

Quis sanus laudandum propterea Deum censeat, quod se amet; quod se non esse nolit: quod Spiritum sanctum producat: quod hunc & filium diligat? Hæc ad μακαρισμὸν, id est ad prædicationem, & *glorificationem*, vt Scriptura loquitur, non ad laudem, id est virtutis, ac rectè facti commendationem pertinent: vt in primo de libero arbitrio animaduertimus.

CAPVT XIX.

1. *Quæstio ab Vincentio commota, vtrum voluntas quo se instanti mouet, duplex iudicium propositum habeat.* 2. *Respondetur re vnicum, virtute esse duplex: quoniam* eligibile *est quod offertur voluntati, adeóque vtile, & contingens, non necessarium.* 3. *De indifferentia voluntatis: in qua frustra conflictatur Vincentius.*

a Lib. 1. c. 23. p. 99.

I. QVÆRIS à te a Vincenti, *an voluntatem eo instanti, quo se mouet, duplici iudicio intellectus accinctam, & in vtrumque oppositum latus æquè proximè expeditam esse oporteat.* Hoc modo concepta quæstio, peræquè absurdam responsionem merebatur. Nec talis, auctore te, defuit. Nam scribis, *In partem affirmatiuam Pseudoperipateticos nuper cecidisse, & in ea se imaginatione pertinacissimè defendere.* Verùm negantem anteponere te, vel vt nitorem tui sermonis vsurpem, *replantare* asseris. Et hoc scilicet tibi vis, non videri necesse, vt cùm volun-

tas, deliberatione habitâ, quippiam eligit, duo præ ſe iudicia rationis habeat, pro eorum numero, quæ inter ſe compoſita erant, & quorum vnum antepoſitum eſt alteri. Tu longam deinceps, ac moroſi faſtidij plenam orationem explicas. Contra quam breue hoc tibi, ſed robuſtum, & efficax, ex Peripateticæ ſcholæ principiis opponam.

II. OMNEM voluntatis electionem, vel reipſa, vel *δυνάμει* conſultatio præcedit. In ea duo ſaltem proponi & inter ſe comparari debent; quorũ neutrum poteſt eſſe neceſſarium. Non enim de *neceſſariis*, & vniuſmodi deliberamus: ſed de *contingentibus*, & iis, quæ in noſtra poteſtate poſita ſunt; vt ea ſit integrum nobis vel amplecti, vel reſpuere: quod [a] Ariſtotelem ſecuti Nemeſius, & SS. Maximus, Damaſcenus, Thomas Aquinas, ac Philoſophi, & Theologi omnes, conſtanter aſſeuerant. Itaque iudicium illud rationis, quo voluntatis appetitio, & electio regitur, non aliter id, quod eligendum eſt, proponit, ac repræſentat, quàm cuiuſmodi eſt, hoc eſt minimè neceſſarium, & vnicum, ſed vtile duntaxat, & contingens; præter quod aliud, quod cum eo comparatum eſt, optare poteſt, & illi præponere. Et, vt paucis abſoluam, electuiæ voluntati, quod ad eligendum aptius iudicat, non alia ratione præſcribit arbitra ratio, quàm vt eſt *αἱρετὸν*, hoc eſt *eligibile*. Quod autem eligibile eſt, non eſt vno definitum, ac neceſſarium: ſed vtilius duntaxat altero. Habet igitur adiunctam alterius notionem, cum quo contenditur: ac ſaltem *δυνάμει*, & *ἑκτικῶς*, hoc eſt virtute, & habitudine quadam, illud continet; vt reipſa ſimplex ille iudicandi actus, poteſtate ſit multiplex.

III. Ex eodem Peripateticæ, Chriſtianæque ſapientiæ fonte, *τὸ ἀδιάφορον* illud oritur, quam *indifferentiam* Latinæ ſcholæ nuncupant: de qua fruſtrà vitiligare ſolent, *χαιροῦ καὶ παρασήμου κόμματος* Theologi, & incaſſum vexare quod vel non capiunt, vel ſe capere diſſi-

[a] Lib. 3. Eth. cap 5.

[b] Vide Petau. To. 3. lib 1. de Opif. c. 1. & suprà c. 3. & 5.

mulant. Ea nihil aliud eſt, quàm vtriuſuis ex conſultatione cogniti, & aſciti libera deligendi poteſtas. Sic enim eligit, vt poſſet non eligere, quoniam principium actionis in eligente ſitum eſt voluntate. [a] *Vbi autem principium in huius poteſtate poſitum eſt, poteſt agere, vel non agere*, ait Ariſtoteles. Non igitur neceſſaria in alterutram partem propenſione fertur: ac proinde, velint nolint Armacani, ſemet ipſa voluntas mouet, ac determinat: hoc autem ideò facit quia talis eſt, *vt poſſit vnum recipere, alio recuſato*, vt ait [b] S. Thomas: vel [c] *quòd in diuerſa poſſit*, vt alibi loquitur: vel poſtremò [d] *quod indeterminata ſit quantum ad ea, quæ ſunt ad finem*. Atqui hæc omnia genera locutionis, nihil aliud præterquam τὸ ἀδιάφορον, & *indifferens* exprimunt. Hoc enim indifferens eſt, *quod non eſt determinatum*, & in *diuerſa* ſuo ſe nutu, & arbitrio poteſt flectere.

a Ariſt. 3. Eth. c. 1. ὧν γὰρ ἐν αὐτῷ ἡ ἀρχὴ, ἐπ' αὐτῷ, καὶ τὸ πράττειν, καὶ μή.

b In 1. Par. qu. 83. ar. 3.

c Quæſt 16. de malo ar 5.

d Id qu. 22. de Verit. Art. 6.

CAPVT XX.

1. *De locis ſcripturæ, quibus liberi arbitrij deſcriptio continetur.* 2. *Vincentij ſtrophæ in eo loco, qui eſt Geneſ. quarto.* 3. *Nec non in altero, Eccleſiaſtici decimo-quinto.* 4. *Cuius falſa interpretatio refellitur, quæ teſtimonium illud, & alia ſimilia refert ad ſtatum innocentiæ.* 5. *Quod ex ipſa orationis ſerie redarguitur.* 6. *Tum ex Veterum conſenſu.*

I. TATVS ille voluntatis liberæ, ſeſe mouentis, & quod placitum eſt eligentis, quem *indifferentem* vocari diximus, in pleriſque Scripturæ locis graphicè deſcribitur: vt iampridem contra liberi arbitrij oppugnatores hæreticos, & eorum aſſectarores Armacanos, notarunt Catholici; & nos [e] adeo poſt illos in

e Lib. 1. de lib. arbit. cap. 2.

primo libro de arbitrio libero. Horum locorum nonnullos vellicat ac detorquet [a] Vincentius: & quem in finem producti illi sint, callidè dissimulans, aliorsum trahit. Certè nihil ex istis conficere aliud volui, nisi quod ibi, vbi illis vsus sum, nominatim proposui; *liberam ad vtrumuis potestatem esse liberi arbitrij, cuiusmodi in Adamo adhuc innocente fuit:* quòd de natura, & essentia ipsa liberi arbitrij dictum esse, quæ ibidem adtexui, non obscurè significant. Atque hoc ipsum est, quod in Tridentina [b] Synodo decretum est, *Liberum arbitrium post Adæ peccatum amissum, extinctúmque non esse.* Ceterum non eâdem facilitate niti ad bona & honesta voluntatem hominis post lapsum, etiam opitulante Christi gratia, quam innocens experiebatur Adamus, sciuit Petauius; nec Vincentio monitore opus habuit.

a Vinc. lib. 2. c. 6. pag. 266.

b Sess. 6. can. 5.

II. ITAQVE locus ille [c] Geneseos, quem arrodis; vbi Caino Dominus dicit: *sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius*, hoc vnum declarat; *In potestate esse nostra concupiscentiam, non tantùm in sanctis; sed etiam in perditis hominibus, & Dei gratia derelictis*, iustificante nimirum gratia, siue sanctitate, qualis erat Cainus. *Quod vt non sine diuinæ auxilio gratiæ poterat, sic indidem adiuta naturali sua facultate poterat.* Ita Petauius, quæ quia negare palam non audes verè, & catholicè esse dicta, ad vsitatas artes conuerteris. Sic enim veterum illorum mentem interpretaris, tanquam illud, quod cum gratiæ adiutorio potuisse Cainum asserit, *semper eum potuisse*, hoc est horis, ac momentis omnibus *Dei auxilium ad domandam concupiscentiam sufficiens, & præsens semper habuisse* dixerim. Atqui plurimum interest inter hæc duo; potuisse Cainum concupiscentiam frenare, eique resistere, diuina opitulante gratia: &, iugem, ac continuam momentis omnibus præsto illi gratiam affuisse. Horum prius cum sanis, & ab Armacana fæce vacuis Catholicis, docui præeunte Tridentina synodo: de posteriore tacui, quòd nec ad rem pertineret; & alterius eam quæstionem

c Gen. 4. 6.

scirem esse loci, atque temporis. Tu verò præter modum effusus, in re minimè necessaria, multum verborum, ac nugarum ampliùs expendisti.

III. Sic in altero eludendo scripturæ testimonio, quod iugulum petit Caluinianæ hæresis, ludificari instituisti. Scribit Auctor [a] Ecclesiastici, *Deum ab initio constituisse hominem, & reliquisse illum in manu consilij sui. Adiecit*, inquit, *præcepta & mandata*, &c. *Apposuit tibi aquam, & ignem: ad quod volueris, porrige manum tuam.* Nemo hactenus Catholicorum extitit, qui de libero hominis arbitrio contra Lutheranos, & Caluinistas disputans, non illum Ecclesiastici locum vsurpauerit; eóque probare se confisus sit; non periisse post Adami peccatum, liberum hominis arbitrium: sed in eo quamlibet imbecillum, attenuatúmque manere: tum quoniam sine gratiæ adiutorio, Dei seruare præcepta non potest; præsto illi esse diuinam opem; cui *consentire, vel dissentire, si velit*, pro arbitrio possit, vt Tridentini Patres totidem verbis explicant. At [b] Vincentius tam graui, ac diserto testimonio contradicere non ausus, in eâdem delitescere versutia conatus est. Rem enim transtulit ad status vtriusque dissimilitudinem, innocentiæ, ac peccati: tum ad perpetuitatem assistentis horis omnibus, ac momentis gratiæ: quæ est aliena, nec ad rem faciens quæstio. Siquidem vnum illud in præsentiarum agitur, an, quocumque tandem tempore voluntatem excitat diuinæ allapsus gratiæ, in potestate sit illius, auscultare aut resistere; hoc est eligere id, ad quod hortatrix eam inuitat gratia, aut respuere: quod est indifferentem esse; & positis omnibus ad consensum eliciendum necessariis, eligere, aut non eligere; agere denique, aut non agere posse. Hæc est liberæ voluntatis, arbitriique liberi vera, solida, catholica ratio & essentia, ab Aristotele, Peripateticísque omnibus, & à Theologis, præeunte S. Thoma, tradita: tum ex iisdem humanæ naturæ, ac rationis hausta fontibus: atque ex Dei Verbo; nec non ex Conciliorum & Græco-

[a] Ecclesi. 15. 14.

[b] Ib. Sect. 2. p. 268.

Græcorum, Latinorúmque Patrum crebris & disertis sententiis expressa: vti latè demonstrauimus in tribus de arbitrio libero voluminibus. Huic nostri temporis soli obstrepunt hæretici, reconditioris, vt olim Gnostici, & ignotæ antea doctrinæ famam, & gloriolam aucupantes; cùm sint omnium vanissimi mortales, & insulsissimi: quibus vena nulla salit antiquæ, & exquisitæ sapientiæ: sed totum error, ac dulcedo nouitatis occupauit. Ab quorum decretis, & damnatis erroribus, par est procul abesse te, Romanæ, & Catholicæ communionis hominem.

IV. QVID te autem obsecro, Vincenti, tantopere Ecclesiastici locus ille conturbat? Quis autem ab non fatuo, suique compote alius inde sensus exculpi potest, nisi iste; hominibus quandiu in hac vita degunt, integrum esse, vtrum voluerint optare, ac persequi, bonum, aut malum, vitam, aut mortem: vt ad quod libitum erit manum porrigant, hoc est eligant pro nutu voluntatis, & arbitrio.

Hoc adeò comprehendi, significaríque verbis illis, Lutherani & Caluinistæ in oppugnando libero arbitrio persuasum habent; vt propterea putent ad præsentis status homines locum illũ minimè pertinere; sed ad innocẽtem adhuc Adamum; quo tempore libero præditus erat arbitrio; quod sibi, peccando, suísque posteris amisit. Horum tu, Vincenti, vestigiis insistens, post longam agitationem, in ea demum interpretatione conquiescis: nec quàm minimè cohæreat vides. Sanè de homine primo loquitur ibi Sapiens, eiúsque arbitrio libero: sed non de solo illo, solóve, in quo conditus est, incolumi, & innocenti statu. Nam de naturali facultate liberæ voluntatis agit; cui pro arbitrio versare se vtramuis in partem licet: quæ quidem homini primo, quasi stirpi & parenti omnium, diuinitus insita, ab eo, & per eum propagata transiuit in posteros; nec vllo scelere, vel calamitate opprimi, oblitterarique potuit: tametsi sic eius attenuata, &

infracta vis est, vt ad bonum capessendum copiosioribus gratiæ præsidiis, ac fulturis egeat.

V. HVIVSMODI porrò loci istius esse sensum, vt generatim de *essentiali*, & manente quolibet in vitæ statu libertate hominis intelligi debeat, primum, & quidem inuictum habet argumentum caussa ipsa sermonis, ac series. Studet ibi Sapiens à peccato committendo deterrere homines; & si quid mali fecerint, admonet, vt ne caussam illius & inuidiam in alium transferant, sed sibi imputent ipsi; vtpote quos ad peccandum nulla res alia præter ipsorum voluntatem compulerit. Non enim culpam in Deum reiicere possunt; nec is auctor, & suasor potest esse peccati: quippe qui impios nec amat, nec iis opus habet: & hominibus potestatem dedit quamcumque in partem flectendæ voluntatis; & verò cauendi delicti, amplectendæque virtutis. Cùm igitur loci illius hæc sententia sit, quid absurdius, quàm ad vitandum peccatum incitare homines, eo velle, quòd primus illorum parens liberam eius potestatem antequam peccaret habuit, si eam peccando tam sibi, quàm posteris amisit? Nam si rectè ratiocinatio ista procedit, poterat eâdem ad hoc vti, vt homines ad omnes corporis, animíque molestias, famem, sitim, ægritudinem, ac mortem ipsam denique propulsandam hortaretur: tum ad pristina illa, quibus innocens vallatus erat Adamus, capienda, fruendáque commoda: quòd id olim in potestate primus ille parens habuerit. Quod si dementis est argumentari sic, vide an non contumeliosi in Deum sint, qui illius verbo parem, & eandem ratiocinationem, ac sententiam subiiciunt, dum illis interpretantibus, Ecclesiastici auctor ad illum liberæ voluntatis vsum excitat Adami posteros, quem solus ante peccatum Adamus exercere potuit; illi ipsi, quos alloquitur, parentis sui culpa posse desierunt.

VI. Ac vel cetera eiusdem loci, quæ pertexit Sapiens, vos erroris admonere poterant. Nam subinde sic scribit: *Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod*

placuerit ei, dabitur illi: quoniam multa sapientia Dei, & fortis in potentia, videns omnes sine intermissione. Quibus verbis, & sequentibus hîc omissis, causam affert, cur pro eo ac viuendo, & vtendo arbitrio suo mortales egerint, merita mercede compensandi sint, bonâ videlicet aut malâ; nimirum quòd sub sapienti, ac forti, & nihil ignorante iudice Deo, nullum impune malum, nullum sine præmio bonum præterire possit. Quæ ratio peruicaciæ ipsi frenos iniicit, vt ad illum pertinere statum sapientis ista præcepta, & monita fateatur; qui cum homine primo communis sit posteris eius omnibus, quos solos ad honestam vitam illis instrui, incitarique nemo dubitat.

Hûc accedit, quod postrema illa verba Sapiens ex Mose descripsit: qui cùm legem Israëlitis edidisset, ad eam obseruandam iisdem, quibus Ecclesiastici locus ille, rationibus, & hortamentis vtitur: [a] *Iuxta te*, inquit, *est* a Deut. 30. 14.
sermo valdè in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illud. Quibus obseruandæ legis potestatem penes illos, & in ipsorum potestate libera esse demonstrat, Dei adiuta gratia; quæ in istis intelligenda semper est, etsi nulla sæpe fiat eius expressa mentio. Pergit deinde Moses: *Considera*, inquit, *quòd hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, & è contrario mortem & malum*, &c. Apparet hæc postrema Mosis pæne ab Ecclesiastici auctore descripta esse verbatim; adeóque non ad solum innocentis Adami statum referri debere: de quo nihil Moses ibi cogitabat: sed ad vniuersum pertinere genus hominum, quos ad laudabilem vsum ingenitæ sibi facultatis suo vterque tempore studebat impellere.

VII. POSTREMÒ vt vel impudentiæ ipsius ora præcludam, testes aduocabo Græcos, Latinósque Patres; qui vtroque illo Mosis, & Iesu Siracidæ testimonio probare conati sunt; liberum in Adami posteris esse voluntatis arbitrium. quod profectò ridiculè facerent, si ad solum innocentiæ statum, vt Vincentius, Armacanique ceteri cum hæreticis interpretan-

tur, amborum effata spectarent.

Horum testium primus sit Augustinus, quo ex vno pendere se, tam falsò, quàm insolenter iactitant. Ille igitur in libro de gratia, & libero arbitrio, capite secundo, probare volens, non, fuisse in Adamo antequam peccaret; sed, esse hodiéque liberum in hominibus arbitrium, cùm alia complura Scripturæ testimonia profert; tum illud, de quo agimus, Ecclesiastici, aduersus eos, inquit, *qui de ipso Deo se excusare volunt.* Ac postquam verba ipsa descripsit, *Ecce apertissimè videmus*, inquit, *expressum liberum humanæ voluntatis arbitrium.* Est autem illud animaduertendum, Augustinum ex professo librum illum scripsisse, vt erroris genus duplex refelleret: quòd nonnulli *sic gratiam Dei defendebant, vt negarent liberum hominis arbitrium: aut quando gratia defendebatur, negari existimabant liberum arbitrium:* Iccirco statim initio libri multis scripturæ testimoniis ostendit esse in homine liberum arbitrium: deinde eiusdem auctoritate scripturæ, gratiam ad benè agendum suppeditari diuinitùs, eámque necessariam esse demonstrat. Quamobrem vt cùm de gratia loquitur, & eius necessitatem approbat, non aliam intelligit, quàm quæ præsenti conuenit humanæ naturæ statui: sic liberum in homine probans inesse voluntatis arbitrium, non ad alium, quàm præsentem eiusdem naturæ statum respexit: alioqui stulta tanti viri, & inepta esset altercatio.

a Iust. p. 63. VIII. [a] IVSTINVS Martyr in Apologetico secundo, postquam multa de voluntatis humanæ libertate disseruit, quam προαίρεσιν ἐλευθέραν, id est *liberam electionem*, vel *facultatem homini concessam ad turpia vitanda, & honesta deligenda* definit; hanc ipsam indifferentem potestatem iisdem, quibus vsus est Petauius, aliique Catholici, Scripturæ verbis adstruit; maximè illo loco Deuteronomij, ex quo sumptum Ecclesiastici celebrem alterum paullo antè diximus: *Ecce in conspectu tuo bonum, & malum. Elige bonum.* Sic [b] Origenes in Epistolam ad Ro-

b Tom. 1. p. 301. K.

manos, ambo illa testimonia in vnam commista sententiam, ad ostendendam liberam in vtrumque propensionem voluntatis affert. *Ecce posui ante faciem tuam vitam & mortem, & ignem, & aquam.* [a] Serapion quoque Thmuitanus in libro contra Manichæos, quem *egregium* vocat Hieronymus, eundem locum citat. *Ecce posui coram te vitam, & mortem: elige quod vis.* Tum Chrysostomus in [b] homilia XCIV. tomi sexti. Tertullianus etiam libro secundo contra Marcionem, capite quinto, liberi vim arbitrij in vtrumque minimè determinatam probat ex eo, quod Veteris auctor Testamenti legem Israëlitis edidit, ac deinde *proponere se* dixerit *ante hominem bonum, & malum, vitam & mortem.*

[a] To. 1. Auct. Bib. 819.

[b] Pag 867.

[c] Ennodius præterea Ticinensis, eundem illum, in quo hodie versatur Armacanorum natio, errorem exagitans, qui liberum arbitrium in vna tantùm parte, quæ deterior est, valere statuit, Scripturæ illud opponit: *Ecce aquam, & ignem, ad quod vis, porrige manum:* ex eóque demonstrat, etiam in eo statu, qui peccatum Adami consecutus est, eandem reperiri liberi arbitrij potestatem.

[c] Lib. 2. ep. 19.

Sed in infinitum abibit hæc nostra disputatio, si percensere singulos velim, qui vt liberi arbitrij, cuiusmodi in Adami posteris existit, vim & proprietatem describerent, illo Ecclesiastici loco, & similibus vsi sunt, quos Catholici scriptores annis abhinc centum & triginta contra Lutherum, & Caluinum, [d] ceterósque liberi euersores arbitrij adhibere cœperunt: vt Ioannes Cochleus, [e] Ioannes Eckius, ac fermè omnes ceteri.

[d] Lib. 1. de lib. arb. Test. 1.

[e] In Enchir. c. 31.

CAPVT XXI.

1. Colligitur ex superiori disputatione, essentialem libertatem positam esse in indifferentia, siue potestate vtriusque. 2. Quod ex variis illius descriptionibus, & vocabulis, quibus Patres liberum arbitrium exprimunt, ostenditur. 3. Tum ex Scriptura.

I. LIBERÆ hominum voluntatis, siue liberi arbitrij notio, vt hactenus demonstratum est, in eo consistit, vt ex pluribus sibi ad eligendum obiectis, ac propositis, vnum suopte nutu, & arbitrio capessere homo possit, reiectis aliis; quam *electionem* nominant: Græci προαίρεσιν. Hanc libertatis definitionem negat [a] Vincentius *essentialem* esse; sed *accidentalem* vocat, eam videlicet, quæ bifariam diuiditur in libertatem *contradictionis*, & *contrarietatis*: & hac sophistica distinctione eludi abs sese putat omnia Scripturæ, ac Patrum testimonia, quæ libertatem hominis in eo constituunt, vt facere, aut non facere; hoc est eligere vel non eligere possit, pro eo ac libitum fuerit.

a Lib. 1. c. 11. & seq.

Atqui ridiculum est, tot illos Patres, quos in libro quarto Tomi primi, & in tribus de libero arbitrio libris enumeraui, quorúmque sententias de naturalis illius facultatis proprietate, vsu, & officio, tam disertas, expressásque retuli, adeo sui oblitos, & quid agerent, quáve de re disputarent, ignaros, aut immemores extitisse, vt eo constanter omisso, in quo libertatis humanæ essentia posita est, solam eius accidentem, miniméque necessariam affectionem persequi maluerint. Sed vtcumque sese res habet; certè cùm de libera voluntate inter nos agimus; in illa, inquam, Catholicæ partis cum Lutheranis, Cal-

uiniftis, & Armacanis, contentione ac rixa de hominis libertate, nullam aliam intelligimus, quàm illam ipſam, quæ *liberum arbitrium* propriè dicitur; quæ auctore S. Thoma, & antiquis omnibus ſuffragantibus, ipſóque adeo confitente Vincentio, eiuſmodi eſt, qualem tot illa, quæ dixi, Patrum teſtimonia declarant.

II. HÆC eſt naturalis illa vis voluntatis ac poteſtas, quam *electiuam* S. Thomas appellat, vt [a] Vincentius agnoſcit. Hanc Græci omnes προαίρεσιν vocant. Quam [b] Clemens Alexandrinus πράξεων ἀρχὴν vocat, hoc eſt, *principium actionum*. quæ πράξεις propriè vocantur; quemadmodum & [c] Nemeſius. [d] qui πρᾶξιν eſſe dicit *rationalem operationem*. Ita principium earum actionum, quæ *humanæ* nuncupantur, hoc eſt liberæ, eſt προαίρεσις ſiue voluntas, quatenus *vis electiua* dicitur. Hanc ita definiunt, & ea circunſcriptione verborum deſignant, ac delineant ſancti Patres, quæ *electionem* in vtrouis de duobus aſciſcendo, vel reſpuendo liberam, & indifferentem ſignificant: cuiuſmodi vocabula hæc indicant crebrò ab illis vſurpata, αὐτεξούσιος, αὐτοκράτωρ, αὐτόνομος, αὐτοκίνητος, αὐθαίρετος, & alia pleraque: quæ à nobis in vnum collecta, explicatáque leges capite XIII libri primi de libero arbitrio. Illam præterea dicunt [e] *ſuis in vtramque partem librari momentis*. Vel [f] *pari in virtutem, aut vitium libratione pendere*; vt Baſilius loquitur: ſiue, [g] vt idem alio loco ſcribit, *naturam hominis ſui iuris ac liberam eſſe, quòd in vtramuis partem propendere poſſit ad eligendum bonum, vel malum*. Tum [h] Cyrillus Alexandrinus ait, *propriis momentis, & ſuopte nutu in vtrumuis tendere liberam, & neceſſitatis expertem; vt iuſtè laudem ex rectè factis, & ex contrariis pœnas recipiat*. [i] Item προαίρεσιν id eſt, *vim electiuam, & libertatem in vtrumque partium poteſtatem* dicunt *ſuam*, vt Baſilius Seleucienſis. Com-

a Lib. 1. c. 22

b In 1. Strom. pag. 265.

c Cap. 40.

d Nemeſ. c. 29. πρᾶξίς ἐστιν ἐνέργεια λογική.

e Athan. Orat. 4 p. 300. τὴν ἐπ' ἀμφω ῥοπὴν ἔχει.

f Baſil lib. de Spir. c. 16. ἰσοῤῥόπως ἔχουσα πρὸς ἀρετὴν, καὶ κακίαν.

g Baſil. 3. cont Eun. p. 81. οὖσαν τε χρωμένη αὐτεξουσίῳ, καὶ μεταῤῥέπειν ἐφ' ἑκάτερα δυναμένη πρὸς ἐκλογὴν τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ κακοῦ.

h Cyr. lib. 2. in Ioan. p. 155. Vide lib. 5. c. 3. Tom. 1. Dogmat. Theol. Peta. §. 5.

i Baſil. Seleuc. Orat. 1. de Ada. προαίρεσις ἐπ' ἄμφω τὴν ἐξουσίαν μερίζουσα.

plures verò in eo consistere naturalem istam potestatem asserunt,[a] vt *bonum facere, vel non facere possit*: vel [b] *alterutrum eligere.*

III. QVID quod Deus ipsemet liberum hominis arbitrium compellans, & eius propriam vim, naturámque designans eo ipso, quod vtrumque proponere se illi dicit, bonum & malum, vitam & mortem: statim peculiarem illius, quâ eiusmodi est, hoc est libera, functionem exprimit, ita subiiciens, [c] *Elige ergo vitam?* Est ergo voluntatis electio, fructus & efficientia illius propria, quatenus libera est potestas. At electio circa ea versatur, quæ contingentia sunt, & non necessaria, nec vno definita: eáque ex consultatione sequitur; quæ necessitati naturalis propensionis opponitur: vt ex S. Thoma, Græcísque Patribus suprà notauimus. Quapropter libertatis vera, & vnica ratio, conditióque indifferente illa potestate ad vtrumuis amplectendum, & eligendum metienda videtur: qualem humanæ, & diuinæ sapientiæ consulti tam crebris, & manifestis sententiis expressam tradiderunt; non quam ex paucis, iisque dimidiatis, & multis eorum dictis, aut furtim insidioséque sublectis, vel praua, & violenta interpretatione detortis, vtcumque corradere potuerunt Caluinus, & Lutherus; qui communem cum fide ac candore sensum exuerunt.

Denique *liberum arbitrium naturaliter attributum à creatore animæ rationali, media vis est* (hoc est indifferens,) *quæ vel intendi ad fidem, vel inclinari ad infidelitatem potest:* ait Augustinus capite XXXII libri de spiritu, & littera.

a Æneas Gaz. p. 387. Vide Peta. lib. 1 de lib. arb. c. 13.

b Marcus Erem lib. de Iustif. §. 56.

c Deut. 30. 19.

CAPVT

CAPVT XXII.

1. Expenditur Augustini locus ex libro de Correptione, & gratia ab Armacanis obiici solitus, in quo de auxilio sine quo non, & quo agimus, disserit. 2. De sola perseuerantiæ gratia ibi Augustinum loqui. 3. Qualis ea fuerit Adamo concessa. 4. Cuiusmodi sit ea, quæ per Christum conceditur.

I. ADVERSVS illa, quæ de liberi arbitrij natura, ex communi, & catholica sententia hucusque disputaui, multiplex est querela Lenis.[a] Sed hæc palmaris; a Vinc.lib. 1.c.14.p.112. quòd si eiusmodi liberæ voluntatis actio esse debet, vt omnibus ad eligendum necessariis adminiculis positis, elici, aut non elici possit, gratia Christi in sola *possibilitate* constituta sit: ac tantum posse velle tribuat, non autem *actu*, & reipsa velle. Ex quo *famosum illud S. Augustini libro de Correptione, & gratia, cap. 10. 11. 12. & toties alibi firmatum inter gratiam stantis, & lapsi hominis discrimen confundit.* Hoc enim inter vtramque gratiam interesse ex Augustino putant Armacani, quòd Adamo data diuinitus gratia hoc tantummodo concedebat, vt posset velle rectè agere, ac Dei seruare præceptum; non autem, vt reipsa vellet, & quod iussus erat faceret. Christi autem gratia, non solùm tribuit vt possit homo, sed etiam vt velit, ac reipsa faciat. Ideo priorem gratiam appellari dicunt ab Augustino, *auxilium sine quo non fit*; vel *gratiam possibilitatis*; posteriorem verò, *adiutorium quo fit, vt non tantùm possimus velle, sed etiam vt reipsa velimus.*

Hic ille est locus, in quo valdè se iactat Armacano-

M

rum natio, quémque omnibus in colloquiis, & in publicis, priuatísque sermonibus, in circulis, in conuiuiis, in concionibus, apud doctos, & indoctos, vbicumque se occasio dederit, vsurpare solent. Itaque mirandum fuisset, si hanc cantilenam theriacæ scriptor prætermitteret.

II. EGO verò aduersus illa, quæ de gratiâ eiúsque cum arbitrio libero consensu, nimium liberè Libertus Frodomondus ingessit non multis agam; neque factum illius imitabor, qui talia mandare libris est ausus contra Apostolicæ sedis interdictum, quo nominatim notatus, & ambustus, pretium nuper abstulit intempestiuæ, & immodicæ libertatis. Hac ergo prætermissa controuersia, & ad arbitrium dilata Romani Pontificis, vt de Augustini loco isto, & vtroque gratiæ genere, quoad licet, disputem; hoc imprimis affeuero, nihil in illo loco vidisse, nec auctorem dogmatis, & *Patronum* Armacanum, nec huius *libertum* Vincentium.

Augustinum docere illîc asserunt quid vniuersè gratia Christi parta meritis, ab ea distet, quæ Adamo antequam peccaret, indulta est. Hoc ego contendo esse falsissimum. Non enim de quacumque Christi gratia ibi agit Augustinus: sed de sola perseuerantia, siue perseuerante gratia: quod ex tota illa disputatione facilè constat. Nam capite decimo, quo illam vtriusque gratiæ comparationem auspicatur, ita quæstionis statum exposuit: *Hinc exoritur altâ quæstio, non sanè contemnenda; sed in adiutorio Domini, in cuius manu sunt & nos, & sermones nostri, aggrediendá, atque soluenda. Quæritur enim à nobis, quantum attinet ad hoc donum Dei, quod est in bono perseuerare vsque in finem, quid de ipso primo homine sentiamus, qui certè sine vllo vitio factus est rectus.* Itaque quæstionem proponit huiusmodi decimo in illo capite, vtrum Adamus *gratiam perseuerantem*, siue *perseuerantiæ donum* acceperit. Cui respondet sic in eodem capite; nec eam primitùs Adamum, neque Angelos accepisse; sed eam illorum

libero arbitrio Deum voluisse permittere; vt *in eorum vita priùs ostenderet quid posset eorum liberum arbitrium; deinde quid posset suæ gratiæ beneficium, iustitiæque iudicium.* Quare hominem initio condidit *in statu recto, ac sine vitio:* in quo *si per ipsum liberum arbitrium manere voluisset, acciperet merito huiusmodi permansionis beatitudinis plenitudinem.* Igitur perseuerantiæ donum non à Deo susceperunt Angeli: sed per liberum suum arbitrium, quam acceperant à Deo gratiam, perseuerantem fecerunt, quicumque ex illis in officio permanserunt. Adamus verò neque donum illud accepit, neque perseuerare in accepta gratia voluit.

III. ET capite XI, *Istam*, inquit, *gratiam non habuit homo primus, qua nunquam vellet esse malus* (quod perseuerantiæ donum est) *sed sanè habuit, in qua si permanere vellet, nunquam malus esset,* &c. *Tale quippe erat adiutorium, quod desereret cùm vellet, & in quo permaneret si vellet, non quo fieret vt vellet.* Ac subinde luculentiùs perseuerandi gratiam, qualis Adamo, & Angelis est data, sic exponit: *Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem: in ea quippe eum fecerat, qui fecerat rectum. Dederat & adiutorium, sine quo in ea non posset permanere si vellet: vt autem vellet, in eius libero reliquit arbitrio. Posset ergo permanere si vellet; quia non deerat adiutorium, per quod posset, & sine quo non posset perseueranter bonum tenere quod vellet. Sed quia noluit permanere, profectò eius culpa est, cuius meritum fuisset, si permanere voluisset: sicut fecerunt Angeli sancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi.*

Tum in fine capitis perspicuè indicat gratiam perseuerandi primo concessam homini, fuisse gratiam, cuius ope poterat non peccare, si tamen hoc vellet. Cùm enim dixisset. *Prima ergo libertas voluntatis erat posse non peccare: nouissima erit multo maior, non posse peccare:* mox de vtrâque scribit sic. *Prima erat perseuerantia potestas, bonum posse non deserere: nouissima erit felicitas perseuerantiæ,*

bonum non posse deserere. Quod & capite duodecimo diligentiùs inculcat, & caussam etiam explicat, cur perseuerantia in illo statu innocentiæ, libero hominis arbitrio permissa sit. *Vt ergo non acciperet*, inquit, *hoc donum Dei, id est, in bono perseuerantiam primus homo: sed perseuerare, vel non perseuerare in eius relinqueretur arbitrio, tales vires habebat eius voluntas, quæ sine vllo fuerat instituta peccato, & nihil illi ex seipsa concupiscentialiter resistebat, vt dignè tantæ bonitati, & bene viuendi facilitati, perseuerandi committeretur arbitrium.* Quoniam igitur *fortis & sana voluntas erat primi hominis*, vt eodem capite postea dicit, ideo eius arbitrio permissa est perseuerandi potestas.

IV. AT verò post Adami lapsum, perseuerantia, quæ merces antè futura erat, facta est donum gratiæ. *Nunc autem per peccatum perdito bono*, (ait capite XI) *meritò in his qui liberantur* (hoc est prædestinatis) *factum est donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat.* Et in libro de dono perseuerantiæ, capite VII. *Non est hæc omninò*, inquit, *in viribus liberi arbitrij, quales nunc sunt, fuerat in homine, antequam caderet*, &c. *Post casum autem hominis nonnisi ad gratiam suam Deus voluit pertinere, vt homo accedat ad eum; neque nisi ad gratiam suam voluit pertinere, vt homo non recedat ab eo.* Quare potentior hominibus per Christum data gratia est, qua fieret, vt non solùm perseuerare possent, si libero arbitrio vellent; sed vt perseuerare vellent: *Proinde etsi non interim lætiore nunc*, ait [a] Augustinus, *verumtamen potentiore gratia indigent isti.* Itaque [b] *tanto amplius datur adiutorium per Iesum Christum Dominum nostrum, quibus id dare Deo placuit, vt non solùm adsit sine quo permanere non possumus, etiam si velimus, verumetiam tantum, ac tale sit vt velimus. Est quippe in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo, & perseueranter tenendo, non solùm posse quod volumus; verumetiam velle quod possumus.* Nam primus homo *acceperat posse* perseuerare, *si vellet: sed non habuit velle quod posset: nam si habuisset, perseuerasset.*

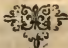
[a] Aug. de Correp. c. 11.
[b] Ibid.

Et in capite duodecimo, manifestiùs vtriusque gratiæ discrimen exponit his verbis : *Primo itaque homini, qui in eo bono, quo factus fuerat rectus, acceperat posse non peccare, posse non mori, posse ipsum bonum non deserere, datum est adiutorium perseuerantiæ, non quo fieret vt perseueraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseuerare non posset. Nunc verò Sanctis in regnum Dei per gratiam Dei prædestinatis, non tantùm tale adiutoriũ perseuerantiæ datur; sed tale vt eis perseuerantia ipsa donetur: non solùm vt sine isto dono perseuerantes esse non possint, verumetiam vt per hoc donum nonnisi perseuerantes sint.* Mox illius adiutorij, quod Christi donatur meritis, vim & efficaciam declarat, multo priore illo, quod Adamo tributum est, valentiorem : quia [a] *postquam est illa magna peccati merito amissa libertas, etiam maioribus donis adiuuanda remansit infirmitas*, &c. *Subuentum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, vt diuina gratia indeclinabiliter, & insuperabiliter ageretur; & ideo quamuis infirma, non tamen deficeret, neque aduersitate aliqua vinceretur*, &c. *Fortissimo quippe dimisit, atque permisit facere quod vellet: infirmis seruauit, vt ipso donante inuictissimè quod bonum est vellent, & hoc deserere inuictissimè nollent.* a Aug. ibid.

V. Ex iis omnibus Augustini sententiis, quas hoc loco necessariò descripsimus, illud apertè constat, quod demonstrandum suscepimus ; non illîc agere sanctissimum Doctorem de qualicumque Christi gratia, quæ vel reprobis, vel etiam prædestinatis tribuitur : sed de ea duntaxat, quæ Prædestinatorum propria est, & primaria, nempe perseuerantia, siue *adiutorio perseuerantiæ*. De quo dubitare, vel rixari poterunt ij soli, qui aut Augustinum nunquam, nisi fortè in Armacanorum scriptis legerint: aut minùs ab ea facultate parati sint, qua quæ legunt, intelligant, ac discernant. Etenim in illis tribus capitibus, quæ Vincentius designat, x. xi. & xii. cùm de adiutorio illo loquitur, vbique *permanendi*, ac *perseuerandi*, & similia vocabula coniungit, quibus in suscepta gratia fortem & inuictam ad vsque finem constantiam

ſignificat. Vt cùm in vndecimo capite ſic ſcribit: *Eſt quippe in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo, & perſeueranter tenendo non ſolum poſſe quod volumus, verumetiam velle quod poſſumus.* Et inſigniter capitis initio duodecimi, *adiutoria* diſtinguens duo, *vnum ſine quo aliquid non fit*, quale datum Adamo eſt ad perſeuerandum: alterum *non ſolùm ſine quo non fit, verumetiam quo fit propter quod datur*, cuiuſmodi eſt, quod per Chriſtum obtinetur; prioris exemplum ex alimentis repetit. Nam *ſine alimentis non poſſumus viuere*, inquit, *nec tamen cùm affuerint alimenta, eis fit vt viuat qui mori voluerit. Ergo adiutorium alimentorum eſt, ſine quo non fit, non quo fit vt viuamus.* Poſterioris autem exemplum ducit *ex beatitudine, quæ cùm data fuerit homini, continuò fit beatus:* quod genus cauſſæ *formale* dicitur, cùm applicatione rei denominantis, ſubiectum tale denominatur. Huiuſmodi eſſe *donum perſeuerantiæ* per Chriſtum conceſſum adſtruit, quo *perſeuerantia ipſa donatur.* Verba ipſa [a] proximè antè deſcripſimus: ex quibus certiſſimè conſtat, *adiutorium illud quo*, non aliud eſſe gratiæ genus, quàm perſeuerantis, & electorum propriæ, quod & cetera capitis iſtius oſtendunt: tum quod, abſoluta illa diſputatione de adiutoriis, in decimotertio capite poſuit, quod ſic exorſus eſt: *Hæc de iis loquor, qui prædeſtinati ſunt in regnum Dei.* ac deinceps de Prædeſtinatis reliqua pertexit.

[a] §. 4. quæ ſunt. *Primo itaque homini*, &c.

CAPVT XXIII.

1. *Pergitur in illustrando loco illo S. Augustini.* 2. *Non pertinere ad quamcumque Christi gratiam.* 3. *Quî differat Christi gratia ab ea, quæ data est Adamo: ac primùm exponitur cuiusmodi hæc fuerit: tum qualis Christi meritis parta.*

I. NEMINEM equidem paullulum intelligentem arbitror fore, quin, si attentè illa considerare velit, quæ sunt antecedenti scripta capite, consequens ex iis mecum esse sentiat, ad solum perseuerandi adiutorium Augustini verba illa spectare. Vt cùm duo illîc inter se comparentur auxilia gratiæ; alterum, quod est parenti primo datum, iure appelletur id, sine quo perseuerare nullo modo posset, ([a] *Si enim hoc adiutorium vel Angelo, vel homini, quamprimum facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, vt sine diuino adiutorio posset manere si vellet, non vtique sua culpa cecidissent.* Adiutorium quippe *defuisset, sine quo manere non possent.*) Alterum autem tale esse statuatur, non modò sine quo perseuerari nequeat; verumetiam quo fit, vt omninò perseueretur. Perseuerantiæ quippe donum, quia solis ad vitam æternam prædestinatis conuenit, eiusmodi esse constat, vt quibuscumque datur, ij non modò possint perseuerare, si velint: sed etiam quod possunt, *actu*, & reipsa velint: non vllâ voluntati adhibitâ necessitate, sed certa, & *infallibili*, vt Scholastici loquuntur, efficacitate ac potentia gratiæ, qua [b] *indeclinabiliter, & insuperabiliter aguntur* (vt scribit Augustinus) Quod ab eo fit, [c] *qui*, quod idem asserit, *sine dubio habet humanorum cordium quô placuerit, inclinando-*

[a] Aug. de Correp. c. 11.

[b] Ibid.

[c] Ib. c. 4.

[a] Aug. de Præd.c.8.

rum omnipotentissimam potestatem. [a] Cuius gratiæ, *quæ occultè humanis cordibus diuina largitate tribuitur*, (nempe qui à Patre docentur, & audiunt, vt ad Filium veniant *secreta* quadam *gratia*, & prædestinati sunt, vt ibidem docet) *à nullo duro corde respuitur. Ideo quippe tribuitur, vt cordis duritia primitus auferatur.*

II. At Vincentius magistri sui vestigia persequens, Augustini verba illa, quatenus *adiutorium quo fit* exprimunt, ad omnia spectare volunt præsidia gratiæ Christi, etiam nullo, vt in reprobis, continuata perseuerantiæ dono: vel ab eo nonnullis disiuncta & interrupta peccatis, vt in electis, ac prædestinatis nonnunquam accidit. Quæ illorum ratio ab Augustini sensu, ac sententia mirum quantum recedit; non minùs, quàm ab fide, ac regula Catholica. Hinc illud absurdum, & hæreticum commentum, qui est nouæ sectæ, velut character; nullam in rerum natura esse gratiam, quam *sufficientem* vocant, quæ ab *efficaci* distincta, culpa hominis irrita sit, & effectu careat: sed omni penitus gratiæ Christi fructum suum constare, nec eam ab vllo pulsantem respui. Quæ omnia, & his connexa, & consentanea paradoxa, quibus Ecclesiastica pax & concordia paucis abhinc annis labefactari cœpit, ex vno illo perperam & contra mentem autoris accepto Augustini loco propagata sunt. Quod quidem ostenti instar habendum, ac prodigij mihi videri solet. Quis enim non obstupescat, aut non manifesta diuinæ iræ significatione contigisse putet, quod hoc tempore videmus, homines in ceteris minimè contemnendos, adeo futili argumento, quod ex falsa vnius loci interpretatione traxerunt, in tantam esse prauitatem erroris redactos?

Equidem non te arbitror, Vincenti, tam peruicaci, & obdurato fore animo, quin posteaquam de Augustini sententia illâ quæ à nobis hîc scripta sunt paullulum tranquilla, & sedata mente perpenderis; aut temere susceptam opinionem retexas: aut si hoc impetrare abs te non potes

potes, minùs deinceps caleas in istis iactandis, & inculcandis næniis, quarum ruinas, vnica illa, qua hucusque sustinetur, fulturâ subductâ, videris.

III. [a] Nam quod periisse dicis discrimen omne, *quod inter gratiam stantis, & lapsi hominis* intercedit, *si Deus homini lapso gratiam sufficientem reddere debet, qualem primus homo habuit*, vehementer erras: neque quid sit gratia, tum vniuersè, tum Adami propria, satis intellexisse videris. [a] Vinc. lib. 1. c. 24. pag. 111.

Adamus in pristino illo statu innocentis vitæ duplici à Deo vallatus est genere gratiæ; altero exteriori, altero interiori, & animum afficiente. Horum primum, quatenus peculiariter illi tributum est, bonorum omnium, atque commodorum larga erat, affluénsque copia: tum præcipua quædam Dei tutela, & prouidentia, illud omne remouentis, prohibentísque, quod animi pacem, ac quietem, & salubritatem corporis, ac perennem amœnitatis iucundissimæ fructum interpellare posset. De hoc genere gratiæ loquitur [b] Augustinus, cùm sic scribit: *Quid ergo? Adam non habuit Dei gratiam? Immò verò habuit magnam, sed disparem. Ille in bonis erat, quæ bonitate sui conditoris acceperat. Neque enim ea bona & ille suis meritis comparauerat, in quibus prorsus nullum patiebatur malum.* Ad hanc gratiam pertinet animi dominatus in corpus, eiúsque sensus & appetitus longè perfectissimus, ex quo summa [c] *felicitas* oriebatur, & *non peccandi facilitas*. [d] Cùm *nulla rixa à seipso aduersus seipsum tentatus atque turbatus in illo beatitudinis loco, sua secum pace frueretur.* [b] Lib. de Correp. c. 11. [c] Ib. c. 12. [d] Ib. c. 11.

Secundum gratiæ genus partim stabile ac permanens fuit, partim fluxum, ac transiens. In priore ponenda est *bona voluntas. In illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum*, [e] ait idem Augustinus. Hæc illa est *originalis iustitia*, ex omnium virtutum, fidei cumprimis, spei, & caritatis: tum ceterarum, quæ in mente, aut voluntate resident concursu, concentúque collecta. Ad posteriorem, *actualis*, vt vocant, illapsus gratiæ, inspirationésque pertinent, [e] Ib.

& omnis illuminatarum mentium pius motus, vt loquitur au-
[a] Ep.33.col. 170. ctor epistolæ ad Demetriadem, quæ inter [a] Ambrosianas extat, & *quidquid visorum suasionibus agis* etiamnum *Deus vt velimus*, non solùm *extrinsecus*, sed etiam *intrinsecus, vbi nemo habet in potestate, quid ei veniat in mentem; sed consentire, vel dissentire propria voluntatis est*, [b] ait Augustinus. Hic autem interior afflatus gratiæ, vel sola mentis illuminatione constabat: vel etiam voluntatis permotione, quam suauitatis cuiusdam ad rectè agendum occuparet illecebra. Nam vtrumuis dici probabiliter potest.

[b] Aug. de Spir. c. 34.

IV. Nunc autem, post primi parentis culpam, partim eadem, partim diuersa suppetunt adiumenta gratiæ. Ac primum illud externæ prouidentiæ, quòd beati, & incorrupti status proprium fuit; eo interrupto, velut fractis tubulis è fonte saliens aqua, suppressum penitus exaruit. Itaque malis omnibus, & incommodis, quorum vis hactenus compressa fuerat, circumsideri mortale genus, infestaríque cœpit; vt per ærumnas, erroresque multiplices infelix, & animi corporisque cruciatibus referta vita traheretur. His subleuandis, & ad salutarem exercitationem dirigendis, impensior, &, vt humano more loquar, vigilantior adhiberi cura debuit. Ea partim externa gubernatione, partim interioris auxilio gratiæ, vt in Adamo, continetur. Sed vtramque copiosiorem, ac vegetiorem, imbecillitas hominis maior, & superandorum malorum, per quæ ille voluebatur, difficultas postulabat. Interiori certè, cuius in intellectum, ac voluntatem officia partita sunt, noua operæ facta est accessio; cuiusmodi pristino in statu nulla fuit. Nam ad concupiscentiæ insitam ægritudinem curandam, ac violentos eius retundendos impetus, præsentius remedium, & robustiorem, quàm antè, vim adhibere illam oportuit. Hinc [c] *medicinale saluatoris auxilium* ab Augustino vocatur: & [d] *liberatrix gratia*, & [e] *medici gratia*, & [f] *opitulatio saluatoris*. tum *victrix*, & *victoriosa*; & aliis vocabulis

[c] Aug. lib. de nat. & gra. c. 34
[d] Id. ep. 105.
[e] Id. de nat. & gra. c. 39.
[f] Ib. c. 42.

appellatur, quæ conflictum, & molestam, ac laboriosam operam significant. Verùm de hac medicinali gratia, & eius efficientia; tum quemadmodum ab ea discrepet, quæ est innocenti adhuc Adamo concessa; non est istius loci, institutíque differere: nec ea repetere placet, quæ super hoc argumento latiùs [a] explicauimus, aduersus Armacanam scholam; quæ Vincentius ne littera quidem attigit; cùm in minutis quibusdam exagitandis nimius, & odiosus fuerit.

[a] To 1.lib. 10 c 16.& seq nec non To 1.lib.de hęr. Pel.

CAPVT XXIV.

Errata Vincentij deinceps collecta per saturam. 1. Possibilitatis gratiam negat esse gratiam Christi, idque ipsum refellitur. 2. Eiusdem mendax calumnia de Molina, Lessio. 3. Et de Petauio.

I. DVDVM laboris istius, & inquisitionis in tuam, Vincenti, theriacam, piget: ac diu est, quod de exodio cogito. Infinita sunt omnis generis errata Opere in isto tuo, quod præ manibus habeo, quæ si singillatim excutere velim, ac de vnoquoque, pro eo ac meretur, & tua ratio postulat, dicere, vltra modum hæc lucubratio procedet. Itaque, quod superest, nonnulla per saturam in hoc caput, & sequentia huius libri coniiciam abs te peccata, in illa, quâ de postremò tecum agere institui, enucleanda gratia.

[b] Scribis *gratiam possibilitatis*, quæ ex Christi meritis datur, ad diuina præcepta seruanda, Pelagianam esse gratiam. Hoc nimirum est, quod vos falsò certè, catholicis exprobrare soletis; adiutorium illud, quod homini bonum vt velle, vel agere possit, necessarium prædicant, non esse Christi gratiam: sed hoc solum, quo

[b] Vinc. lib. 1.c.14. pag. 111.& 113.

reipsa, & actu volunt, aut faciunt. Pelagius *possibilitatem* ad bene agendum necessariam, solam naturalem facultatem esse dicebat, hoc est liberum arbitrium; & eam esse gratiam interpretabatur, quam Scripturæ prædicant: vt [a] in libro de natura & gratiâ Augustinus affirmat. Qui & fatetur se, cùm *Dei gratiam*, siue *adiutorium, per quod esse homo absque peccato potest*, apud Pelagium legisset, *lætitia repente perfusum, quod Dei gratiam non negaret, per quam solam homo iustificari potest.* Sed postea deprehendisse, gratiæ, ac possibilitatis nomine solùm intelligi ab eo liberum arbitrium cum legis notitia. Non dubitaret igitur Augustinus veram Christi gratiam in *possibilitate* illa consistere, si eam in *caritate*, hoc est in illuminatione mentis, & voluntatis permotione collocaret Pelagius: vti passim tum in illo libro; tum in eo qui est de Christi gratia, aliisque demonstrat: quam [b] appellat *inspirationem flagrantissimæ, & luminosissimæ caritatis.*

[a] Cap 10 & 11. & 40.

[b] Lib. de grat. Chr. c. 35.

Hanc verò nos, aliique, quibus conuiciaris, κεκραγὼς· καὶ δίκαια, κἄδικα, illam, inquam, gratiæ possibilitatem, quam Augustinus in Pelagio desiderabat, vt planè catholicus esset, Molina, Lessius, ceteri, quos Armacani immeritò vellicant, agnoscunt, ac prædicant. Quid te verò scientem attinet, falso illos crimine traducere, cùm ex illorum omnium scriptis facilè refellatur?

II. Nam [c] quod Molinam asseris, *aliam in homine lapso, quàm S. Augustinum, libertatem finxisse, quæ gratiam, vt domina pedisequam ducat;* tam verum est, quàm quod alibi occinis, illum eundem, malè abiisse ex eo iudicio, quod de illius opinione Romæ est habitum. Quam ineptam, commentitiámque fabulam validissimè confutauit doctissimus theologus R. P. Petrus à S. Iosepho ex Foliantinorum familia, in eo libro, quem de hoc argumento, nuper edidit, ac *de Theologia huius temporis* inscripsit. [d] Eiusdem genij, & aliquanto etiam minus considerata est P. Leonardi Lessij criminatio, [e] quòd in quadam precatione ita scripserit, *Posuisti, Domine, omnia in*

[c] Vinc. lib. 1. c. 16 p. 71.

[d] Vinc. in Præf. ad Lect.

[e] Less. in Prec Sect. 7. de Præd.

arbitrio nostro, perinde ac si solis naturæ viribus regnum obtinendum esset. Iustificati enim per gratiam tuam, non minus facilè in iustitia accepta perseuerare, & legem diuinam implere possumus, quàm hominibus politicis per naturam facile est iustitiam politicam externámque in se tueri, & legem ciuilem implere. Exclamat ad hæc Vincentius, ac personæ, quam sibi imposuerat, & *lenitatis* oblitus, *Sempiterne Deus*, inquit, *qualis est ista precatio!* Tu verò quid habes quod in ea reprehendas? *Quomodo igitur*, inquis, *homo iustus tam instanter orat sibi dari quod Deus iubet, si sic in arbitrij sui manu illud teneat?* At ὦ πόποι, num diuinæ gratiæ præsidium excludit Lessius, & in *solius arbitrij sui manu* positam esse legis obseruantiã, aut in accepta iustitia perseuerantiam dixit? Nonne *per gratiam* ait facilitatem istam, & perseuerandi potestatem suppetere? Quinetiam proximè ante illa quæ descripsisti verba, ea posuit Lessius, quę subdolè abs te suppressa sunt. *Iussisti nos* (ait Lessius) *esse securos ex parte tua præparato nobis auxilio, quo certissimè iustitiam retinebimus, & salui erimus, nisi per nos steterit, nisi auxilium oblatum neglexerimus, & tuæ nos gratiæ subtraxerimus.* tum illa pertexit; *Posuisti, Domine, omnia*, &c. Amabo te, Vincenti, ecquid iniquissimæ accusationis, & quiritationis illius pudet? An tu negare potes, in nostra esse potestate vti *præparato nobis* ad perseuerandum *auxilio*, & quo minus id fiat, vitio nostro, non adiuuantis gratiæ contingere. Nam quod indignè fers dixisse Lessium, eâdem aspirante gratia, *non minus facile esse homini iusto, legem Dei æternam, quàm homini politico legem ciuilem externam implere;* quàm hæc absurda sit querela, non vides? Ecce tibi gloriatur Propheta [a] Dauid se legem Dei *super aurum, & topazion* diligere; eam *melle ac fauo* dulciorem sibi videri: in ea non ambulare, sed currere se dilatato per caritatem, & gratiam corde. Quæ potest obseruandæ legis maior esse facilitas, quàm in eo homine, qui in illa se non passibus incedere, sed cursu properare testatur? Plus aliquid etiam pollicetur Isaias. [b] *Qui sperant*, inquit,

a Ps. 118.

b Isa. c. 40. 31.

in Domino mutabunt fortitudinem: assument pennas sicut aquilæ, current, & non laborabunt: ambulabunt, & non deficient.

III. PAR est indoles expostulationis illius de nobis, quòd scripserimus [a], *eos, qui efficienti ingrati proximè in solam deriuari intelligentiam*, ac *per eam in voluntatem traiici putant, procul à Pelagiani, vel Semipelagiani contagione erroris abesse.* Adderes, quæ ibidem adscripsimus, *dum ita necessariam illam esse statuant, vt sine ea praueniente, homo credere, sperare, diligere, aut pœnitere non possit sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur: vt* [b] *Tridentini Patres loquuntur.* quæ tu more tuo detruncasti.

a Lib. de hær. Pel. c. 10 §. 15.

b Sess. 6. can. 3.

Hac quidem sententia non video quid dici verius possit. Nihil enim velle possumus, nisi priùs mente cognitum perceptúmque sit: quæ perceptio illuminatione aliqua fit: qui primus est medicinalis gratiæ fructus, quo intelligentiæ cæcitas radiantis veritatis luce discutitur.

CAPVT XXV.

1. Vincentij error, & falsa interpretatio loci cuiusdam Augustini de Correptione & gratia, & aliorum; in quibus de auxilio sine quo non & quo *agitur; tum de* possibilitate. *2. Possibilitatem recta agendi, gratiam esse, negat Vincentius: idque refellitur. 3. Idem gratiam primi hominis naturalitatis aliquid habuisse dicit. 4. Quod in Michaële Baio damnatur.*

I. IXI [c] te in Augustini loco illo, qui est in libro de Correctione & gratia, mirandum in modum allucinari. [d] Tu *auxilium sine quo non*, & quo illîc agitur, cum *possibilitate*, vel *possibilitatis gratia*, de qua in libro de Natura & gratia disserit idem Augustinus, sine vllo dis-

c Vide sup. c. 23.

d Lib. 1. c. 24. p. 112. & 113.

crimine permisces. Sed erras, Vincenti. Auxilium illud *sine quo non*, quod in libro de correptione, & gratia, capite vndecimo ponitur, est adiutorium Adamo datum, quatenus ad perseuerantiam refertur, & cum ea comparatur. Hoc autem potissimum Augustinus in statu illo innocentiæ, eiúsque propriis adiumentis collocat; in quibus creatum esse primum hominem docet; & quibus cum perseuerare si vellet poterat; non autem sine illis poterat. His autem opponit multo certiora, & effectu nunquam frustranda subsidia gratiæ, quæ ad perseuerandum, electis per Christum subministrantur; quæ tam efficacia sunt, vt non solùm *perseuerandi possibilitas* per ea, sed etiam *perseuerantia* ipsa donetur. Igitur *auxilium sine quo non*, quatenus ab *auxilio quo* distinguitur; est gratia perseuerandi, sed non *infallibilis*, vt vocant. Auxilium verò *quo* est eadem gratia, quatenus *infallibilis* est. Eadem porrò est vtrobique gratia, si naturam ipsam spectemus, & quam scholæ nuncupant, *physicam entitatem*. Hæc autem vocabula, *sine quo non*, & *quo*, præcisè quâ ad *perseuerantiam* ordinantur, auxiliis gratiæ tribuit Augustinus.

At idem contra Pelagium disputans in libro de natura & gratia, *possibilitatem* appellat, & considerat, quâ est Christi gratia: quemadmodum & in libro, quem inscripsit de gratia Christi apertè significat. Nam in illis libris veram bene agendi possibilitatem, cum falsa, & Pelagiana contendit: quam in sola naturali facultate hæresis ista statuebat, si de absolutè necessaria loquimur. Augustinus verò in fide, & caritate, siue in *illuminatione intellectus*, & pia motione voluntatis; quæ est Christiana *possibilitas*: cui si liberè assentimur, cùm *dissentire possimus*, vt ait Tridentina synodus, *possibilitati* effectus adiungitur. sin autem oblatum illud auxilium respuimus, [a] *in vacuum illam Dei gratiam recipimus*, vt Apostolus loquitur. a 1. Cor. 6. 1.

II. CVIVS verò frontis est, [b] negare possibilitatem rectè agendi esse gratiam Christi? Nónne Christus b Vinc. 16. p. 113.

a Ioan.15.5. ipsemet contrarium docuit, cùm Apostolis dixit, a *sine me nihil potestis facere?* Apostolus item ad Corinthios ita
b 1.Cor.3.5. scribens, b *Non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est*, quid aliud quàm bene inchoandi *possibilitatem* significat.

c In Ps.70. p.307.B. c Augustinus quoque, *Non erat*, inquit, *in potestate tua, vt non nascereris ex Adam: est in potestate tua, vt credas in Christum.* An non *potestas credendi in Christum*, ab hoc
d Hom.11. lib. 50. Hom. ipso est, sine quo nihil possumus? Aut cùm d alibi dicit, *in potestate homini per Dei adiutorium positum esse, vt non consentiat Satanæ*: éstne vt citra Christi gratiam, *possibilitas* illa consistat? Rursus in libro secundo de Actis cum Felice Manichæo, capite quinto, *Qui legem*, inquit, *seruare non vult, in potestate eius est, si velit.* Itáne *possibilitas* illa *seruandæ legis*, à natura est, aut aliunde, quàm ab adiutorio gratiæ Christi? Sed reliqua porro flagitia videamus.

e Pag.113. III. AIT e Vincentius, *gratiam primi hominis aliquid naturalitatis admixtum habuisse, vt secundùm diuinæ sapientiæ, & bonitatis regulas, naturæ humanæ recenter conditæ, & adhuc innocenti quodammodo deberetur.* En portentum Armacanæ theologiæ. Gratia Adamo concessa *non fuit mera gratia, sed naturalitatis aliquid habuit*, quia *naturæ humanæ quodammodo debebatur.* Cur tandem, aut quo nomine debebatur? *Cùm enim imago Dei*, inquit, *intellectu, & voluntate prædita, naturales creatoris sui leges, quas obseruare debet, impressas à natura habeat, & tamen sine gratuito Dei adiutorio eas obseruare nequeat, debuit hoc sapientiæ suæ Deus (ne naturam deformem, & quodammodo mancam relinqueret) vt necessario diuinæ gratiæ adiutorio imaginem suam roboraret.* Quid hac ratiocinatione futilius? Ergóne quidquid diuinæ sapientiæ conuenit, aut bonitati, aut quoquomodo rationi consentaneum est, id si faciat Deus, ac creaturis præstet, gratia non erit, eo quod naturæ sit illarum quodammodo debitum? Si hoc argumenti genus tolerabile est, ac vel tirone, non dicam Theologiæ,

sed

sed institutionis Christianæ dignum; liceat impune gratiæ esse negare, quòd Dei vnigenitus Filius pro peccatoribus est crucifixus. Hoc enim diuinæ sapientiæ suæ, ac bonitati debebat. Quàm multa sunt à Græcis, Latinísque dicta Patribus, cur hominem Diaboli fraude deceptum, ab eo liberari æquum, ac iustum fuerit, à quo fuerat antè procreatus? Quod & sapientiæ, ac bonitatis & æquitatis cuiusdam, iustitiæque fuisse prædicant: *vt incommutabilis Deus* (quod [a] ait S. Leo) *cuius voluntas non potest sua benignitate priuari, primam pietatis suæ dispositionem sacramento occultiore compleret, & homo diabolicæ iniquitatis versutia actus in culpam, contra Dei propositum non peccaret.* Innumera sunt tum ab eodem Leone, tum ab aliis ad idem argumentum grauiter copioséque disputata, dum hoc explicant, cur interfuerit diuinæ sapientiæ, ac potestatis, quæ est Dei Filius, ac Λόγος omnium conditor, pristinum in statum reuocare genus hominum suapte culpa, & insidiis Satanæ deiectum ac perditum; præsertim cùm ad imaginem Dei conditus, ab imagine ipsa, quam esse Dei Filium interpretantur, instaurari debuerit. Addunt & de modo liberandi, ac redimendi non pauca; vt iustitiæ diuinæ fuisse probent, non vi hominem, & potentia, sed ratione, & æquitate, sine dominantis iniuria vindicare. Hæc & alia id genus infinita, ex Vincentianis principiis, non sunt gratiæ beneficia; quoniam sibi, id est sapientiæ, bonitati, iustitiæque suæ Deus ista debebat, vt deformatam imaginem suam, & creatoris sui legibus obligatam, ad has ipsas exequendas *necessario diuinæ gratiæ adiutorio roboraret.*

[a] Serm. 1. de Natiu.

IV. HANC opinionis porro prauitatem hausit Vincentius ex cœno damnatarum Propositionum Michaëlis Baij in eâdem Academia Louaniensi, in qua personatus hodie Gallus Arausicanus docet, Professoris quondam regij. Nam inter Propositiones à Pio V Romano Pontifice notatas, & Gregorij XIII, ac demum Vrbani VIII decretis eidem censuræ subiectas, octaua ex li-

bro primo Baij, de meritis operum, capite quarto decerpta sic habet: *Primi hominis integri merita fuerunt prima creationis munera: sed iuxta modum loquendi scripturæ sacræ, non rectè vocantur gratia: quo fit, vt tantùm merita, non etiam gratia debeant nuncupari.*

a Lib. de Correp. & grat. c. 11.

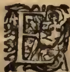
[a] Augustini verò locus ille, quem Vincentius affert, nihil ad rem attinet. Non enim ex eo, quod adiutorium diuinum Angelis, vel homini necessarium fuit, iccirco debitum illis fuit; vel gratia propterea esse desinit: cùm stirps, & radix necessitatis illius, ex liberali & gratuita Dei beneficentia repetatur, qua illos ad eorum naturæ minimè debitam conditionem attollere voluit, quæ tale requireret opitulatricis gratiæ subsidium. Quod autem non omnis ratio *debiti* cum *gratiæ* proprietate pugnet, luculenter differit S. Thomas in prima Parte summæ theologicæ, [b] quæstione XXI.

b Art. 1. ad 3.

CAPVT XXVI.

Falsa argumentatio Vincentij diluitur, quam contra Catholicos instruit, de gratia Adamo data, & Christi meritis parta.

c Pag. 114.

I.
ADEM Augustiniani loci παρερμηνεία densissimas offudit erroris tenebras [c] Arausicano Vincentio, dum pro magno absurdo Catholicè sentientibus theologis obiicit, horum ex sententia sequi, adiutorium olim Adamo datum, Christi esse beneficio restitutum. Adeo peregrinus est in trita, peruagatáque re, in quam tot antiquorum dicta consentiunt: Christum Dominum ea recuperasse, ac repræsentasse nobis, quæ in Adamo perdidimus: velut fidem, spem, caritatem, iustitiam, & quæ generali vocabulo *gratiæ* continentur:

quatenus eorum capax est secundus, ad quem irreuocabili decreto sumus addicti, collapsæ naturæ status. Quanquam, vt capite tertio ac vicesimo dixi, longè sit vberius, ac potentius gratiæ præsidium Christi nobis meritis acquisitum: præsertim quod ad perseuerandum datur. Nam quibus conceditur, ij non modò perseuerare possunt, ad idque gratiæ auxilio iuuantur, sine quo non possent: sed eo ipso fit, vt reuera perseuerent. At in statu innocentiæ, non tale est Adamo tributum, quo perseueraret; sed quo perseuerare posset. Eidem in ceteris, quæ citra perseuerantiam rectè aliquando gessit, eiusmodi suppeditatum est auxilium, non modò sine quo non posset agere; sed etiam quo reipsa honestè, & laudabiliter ageret. Si enim hoc defuisset, in accepta bona voluntate neque vel breuissimo illo tempore, quo in potestate fuit Creatoris sui, manere posset, neque reipsa mansisset.

II. ATENIM, pergit Arausicanus Lenis; *Si homini lapso, qui naturæ humanæ legibus adhuc astringitur, Deus gratiam sufficientem reddere debet, eo ipso, quo homo leges illas seruare tenetur, & earum præuaricatio ei imputari potest ad culpam: ergo non magis homini lapso, quàm primo homini, saluatore est opus, cùm diuina æquitas, pergens naturam lapsam, ægrámque creare, non minus debeat gratiam sufficientem illi superaddere, quàm olim condens naturam stantem, & sanam in primo parente. Quid ergo opus Incarnatione, & Cruce Christi, si gratia ad salutem sufficiens debuerit homini lapso, isto alio titulo dari? Vnde nec gratia ista erit mera gratia. Sed quodammodo naturæ lapsæ debita; perinde ac olim fuit debita innocenti.* Hæc Vincentius. Contra quæ illud opponimus, quod antecedenti iam dictum est capite: neque sufficientem gratiam innocenti datam Adamo, ad eam seruandam naturæ legem, quâ erat obligatus, *debitam fuisse*, vel *naturalitatis aliquid habuisse*; nec eam, quæ post lapsum primi parentis, homini sufficitur: quod falsò putat Vincentius: sed vtramque meram esse gratiam; meréque

a Pag. 115

gratuitum beneficium : quod ex sola bonitate, ac misericordia profectum est. Posteriorem verò, de gratia & gratuita, liberalique donatione haud paullo plus habuisse, quàm alteram Adamo præstitam: quòd de ingrato, & inimico benè mereri, maioris est beneficentiæ, quàm de amico, & eo, qui te nulla iniuria violarit.

Atqui nemo sine idoneo gratiæ subsidio legi, qua tenetur, obsequi potest, ait Vincentius. Succurrendum igitur illi erit à Deo, qui hanc homini necessitatem obseruandæ legis imposuit: vt non liberalitatis, & gratiæ, sed officij ac debiti sit necessariæ opis illa tributio. Succurret sanè Deus, neque susceptas à se partes deseret gratuitæ, vt iam dixi, benignitatis: sed ita profectò, vt si vellet, sine vlla cuiusquam iniuria negare posset.

III. PECCARET ergo, instant rursus Armacani, & quidem in eo, quod in potestate sua non haberet; idque *illi imputaretur ad culpam*. Hoc telo potissimum in nos [a] *ferox & masculus* ille Vincentius, vt eius verbis vtar, impetum facit. Verùm puerilis hæc petitio leui declinatione sic à nobis eluditur. Finge hominem idoneo destitutum auxilio gratiæ: Legis hic quidem exequi mandata non poterit: & in eo peccati aliquid admittet, quòd etsi naturale præceptum implere, saltem vtcumque potest, gentilium philosophorum more conetur, careat hic illius voluntatis impetus *rectitudine*, vt vocant, ea, quæ abesse non debet, vt ad Deum referatur. Itaque peccatum id quidem erit, hoc est defectus aliquis: qui tamen minimè ad culpam imputabitur, nec ad reatum, quo pœna committitur.

[a] Vinc. lib. 2. p. 166.

Plurimum autem *peccatum* inter, & *culpam* interest. quod quia nescire videris, Arausicane Vincenti, disces à principe Theologorum, qui in prima parte secundæ, quæstione vicesima prima, articulo primo & secundo: nec non in Opusculo secundo, quod est Theologiæ Compendium, capite centesimo vicesimo, eruditè ac disertè illud exposuit.

CAPVT XXVII.

Non omne peccatum esse culpam, ac quid inter ambo hæc intersit: quod ex S. Thomæ, tum S. Augustini auctoritate comprobatur.

I. QVAMVIS ad finem lucubratio hæc nostra festinet, nondum tamen stilum auocare possum ab hoc loco, qui præcipuam Armacanæ sectæ, ac Vincentio erroris ansam obtulit. Itaque de peccati, & culpæ differentia summatim ea perscribam, quæ S. Thomas in iis, quos commemoraui, libris explicauit. Scribit [a] ille primùm, latiùs malum patere, quàm peccatum: sicut & bonum, quàm rectum. *Qualibet enim priuatio boni in quocumque constituit rationem mali. Sed peccatum propriè consistit in actu, qui agitur propter finem aliquem, cùm non habet debitum ordinem ad finem illum:* qui ordo *rectitudo actus* dicitur. *Quando autem à rectitudine tali actus aliquis recedit, tunc incidit ratio peccati. In his verò, quæ aguntur per voluntatem regula proxima est ratio humana; regula autem suprema est lex æterna. Quandocumque ergo actus hominis procedit in finem, secundùm ordinem rationis, & legis æternæ, tunc actus est rectus: quando autem ab hac rectitudine obliquatur, tunc dicitur peccatum.* In articulo deinde secundo, sic scribit: *sicut malum est in plus*, id est latiùs patet, *quàm peccatum; ita peccatum est in plus, quàm culpa. Ex hoc enim dicitur actus culpabilis, vel laudabilis, quòd imputatur agenti. Nihil enim est aliud laudari, vel culpari, quàm imputari alicui malitiam, vel bonitatem sui actus. Tunc enim actus imputatur agenti, quando est in potestate ipsius, ita quod habeat dominium sui actus.* Ex quo concludit, *rationem laudis vel culpæ in solis actibus voluntariis constitui, in quibus idem est malum, peccatum, & culpa.* Ceterùm *volunta-*

a In 1.2. qu. 21. art. 1.

rium hîc sanctus Thomas *perfectum voluntarium* appellat: quod idem est cum *libero arbitrio*: eóque solo in potestate, ac dominio actus suos habere voluntas dicitur, vt ex eodem [a] suprà demonstrauimus. Quare vt non omne malum est peccatum, sic nec omne peccatum est culpa: sed hoc solum, quod ex voluntate, id est libero arbitrio, & electione committitur. Potéstque peccatum dici actio quælibet, quæ *ad vltimum finem non refertur* (vt idem [b] S. Thomas ostendit) eóque ipso deficit: nec tamen imputatur in culpam, nisi ex deliberatione, & libera voluntatis electione procedat.

[a] Cap. 3. & 5.

[b] Ib. art. 4.

II. RVRSVS in Compendio Theologiæ, capite CXIX. *Malum* vniuersè ait esse *priuationem, & defectum:* idque spectari dupliciter: primò *secundùm quod in natura sua consideratur; vt cæcitas est quoddam malum animalis:* Deinde *secundùm quod per actionem ordinatur ad finem:* atque hoc modo *malum actionis ad aliquem finem ordinatæ, ad quem non debito modo se habet, peccatum dicitur, tam in voluntariis quàm in naturalibus. Peccat enim medicus in actione sua, dum non operatur conuenienter ad sanitatem; & natura etiam peccat in sua operatione, dum ad debitam dispositionem, & formam rem generatam non producit; sicut cùm accidunt monstra in natura.* Mox capite CXX, de *defectibus*, quos *morales* nominant, agit: & in iis peccatum versari docet. *Si igitur in actionibus non voluntariis*, inquit, *ordinatis ad finem defectus accidit, peccatum tantùm dicitur. Si autem in voluntariis, dicitur non solùm peccatum, sed culpa, eo quod agens voluntarium, cùm sit dominus suæ actionis, vituperio dignum est & pœna.*

Atque hoc præstantissimus ille Theologus ex magistri sui S. Augustini doctrina tradidit. Hic enim peccatum à culpa differre non obscurè indicat: vt in libro de Perfectione iustitiæ, capite sexto, *ideo esse culpam hominis* dicit, *quòd non est sine peccato, quia sola hominis voluntate factum est, vt ad istam necessitatem veniret, quam sola hominis voluntas superare non possit.*

III. SIC in libro primo Retractationum, capite xv. Qui *nesciens peccauit, non incongruenter,* inquit, *nolens peccasse dici potest, quamuis & ipse quod nesciens fecit, volens tamen fecit,* &c. *Quia voluit, ergo fecit, etiamsi non quia voluit, peccauit, nesciens peccatum esse quod fecit. Ita nec tale peccatum sine voluntate esse potuit, sed voluntate facti, non voluntate peccati. Quod tamen factum peccatum fuit: hoc enim factum est, quod fieri non debuit. Quisquis autem sciens peccat, si potest cogenti ad peccatum sine peccato resistere, nec tamen facit, vtique volens peccat.* Ibi peccatum aliud à nolente factum, & nesciente constituit; aliud à sciente, & volente. Prius est peccatum, sed culpæ, ac reatus expers: posterius habet vtrumque. Nam & *fit quod non debuit*, in quo peccati ratio consistit: & quia sciens volénsque fecit, reus est supplicij: ideóque culpa dicitur, non alterum, quod est tantummodo peccatum.

Sciendum est autem duabus rebus constare peccatum propriè dictum; quorum alterum Augustinus actum nominat, alterum, reatum. *Actus* est, quem defectum vocant, siue aberrationem ab regula, quæ est recta ratio, quam Græci ἁμαρτίαν nuncupant. *Reatus* est obligatio, qua quis ob crimen admissum luendæ pœnæ est obnoxius. Vtrumque cui conuenit, *culpa* dicitur. Nam sola hæc vt vituperationem, ita pœnam meretur. Quod autem prius tantummodo continet, peccatum, non culpa nominatur. Itaque Concupiscentiam per Baptismum remitti in *reatu*, & manere in *actu*, affirmat [a] Augustinus. In nondum regeneratis &. actu, & reatu manere. Ideo peccatum in his, non culpa vocatur ab [b] Apostolo. Quippe hæret adhuc in illis originale peccatum; propter quod *non proprietate voluntatis, sed origine reos teneri* ait [c] Augustinus. Qui & hoc vniuersè verum esse dicit, quod aduersus Manichæos in libro de duabus animabus scripserat; *Peccati reum teneri quenquam, quia non fecit quod facere non potuit, summæ iniquitatis, & insaniæ est:* adeóque peccato etiam originali conuenire; *quia ex eius origine te-*

[a] Lib. 1. cont. Iul. c. 3.
[b] Rom. 7.
[c] Lib. 1. Retr. c. 15.

nentur rei paruuli, qui non fecit quod facere potuit, diuinum scilicet seruare mandatum. Quare peccatum Originale, antequam regeneratione soluatur, vera culpa censetur, *quia ex illius origine rei tenentur, qui voluntate peccauit, quando libero & ad faciendum, & ad non faciendum motu animi non carebat, eique ab opere malo abstinendi summa potestas erat.*

IV. Cetera, quæ vel ab ignorantibus fiunt, vel quoquo modo voluntariè, id est liberè non agentibus, peccata sunt, non culpæ; quia nemo ob id pœnam commeruit, quod nesciens fecit. Itaque siue fidelis, siue infidelis, opus aliquod, ab recta ratione deficiens admiserit, quod eiusmodi esse nesciret, peccatum fecit, quod culpa non est; nec imputatur ad pœnam: quemadmodum a Gen. 21. de Abimelecho rege Geraræ scriptura refert, qui vxorem Abraami Saram, *ignorans, & iustus*, hoc est nulli ob id affinis culpæ, quod sororem esse nesciret, abduxit: Deo insuper *iustum* illum, & *innocentem* in ea re fuisse pronuntiante. Quæ quidem *imprudentia*, & *ignorantia*, peccatum simul, & pœna fuit originalis peccati: sed culpæ, vti dixi, ac reatus expers fuit.

CAPVT XXVIII.

1. *Vincentij & Armacanæ sectæ falsa opinio; in eo etiam, quod necesse est, & vitari non potest, adultos homines esse culpabiles.* 2. *De gratia sufficiente. quæ aliquot Augustini testimonijs adstruitur.*

I. HVIC Augustini, & S. Thomæ; immo Catholicæ fidei decreto obnuntiat Armacani patroni libertus Frodomondus; cuius tanta est seueritas, vt ob illa etiam peccata, quæ vitari non possunt, & ob mandatum qualecumque prætermissum, quod obseruatu erat

tu erat impossibile, culpam & reatum sempiterni supplicij miseris hominibus infligat. Etenim sine gratia Christi nihil rectè fieri, neque legi naturali, ac diuinæ obtemperari posse, prorsus existimat. De hoc autem adiutorio gratiæ duo quædam asserit ex Patroni sui doctrina: a alterum, nullam, nisi effectum habeat, gratiam esse Christi: quod *auxilium quo fit*, appellat: auxilium autem *sine quo non fit*, quam *sufficientem gratiam* vulgò nuncupant: non esse Christi, vel noui Testamenti gratiam. b Alterum, non omnibus etiam Christianis, Christi gratiam suppetere. quod & inde consequens esse res ipsa per sese docet. Cùm enim non solùm infideles, sed etiam Christiani, innumera, & atrocia quotidie peccata committant, necesse est ex Armacanis illis duobus effatis, Christi eos gratia caruisse, nec adiutos ad illa esse vincenda irritamenta cupiditatis: quam, si adiuti essent, proculdubio superassent: quoniam adiutorium illud nunquam fructus suus, & effectus destituit. Plectetur itaque morte perpetua, & æternis suppliciis addicetur, qui iussus exequi quod impossibile sibi erat (De grandioribus loquor; ne quis paruulos importunè hîc admisceat) ob idipsum minimè est obsecutus. Non capit humanus animus crudelitatem ac barbariem tantam: quæ eo repudianda magis est, quòd immerito sibi auctorem inscribit Augustinum: quem quidem ab hac contagione longè remotum fuisse, cùm illa, quæ attigi suprà; tum innumera, quæ prætermisi, eiusdem testimonia demonstrant.

a Vinc. lib. 1.c.14.pag. 112. & seq.

b Ib.p.114. & seq. & lib. 2.c.3. Sect. 4.

II. Ex his autem pauca hoc loco libet adnotare, velut clausulam velitationis istius: in quibus momenti plurimum inest, ad *sufficientis*, vt vocant, *auxilij* adstruendam ex Augustino fidem; atque vt eam deesse nulli, cui mandatum à Deo sit editum, vel inuitus Arausicanus Lenis agnoscat.

Augustinus in libro de gratia, & libero arbitrio, capite XVI. ita scribit: *Magnum aliquid Pelagiani se scire*

putant, quando dicunt, Non iuberet Deus quod sciret non posse ab homine fieri. Quis hoc nesciat? Sed ideo iubet aliqua, quæ non possumus, vt nouerimus, quid ab illo petere debeamus. Ipsa est enim fides quæ orando impetrat quod lex imperat. Hîc primùm cogitandum est, Pelagianos de mandatis iis loqui, quæ omnibus in commune proposita sunt; vt est naturæ lex; à qua cùm nemo sit exceptus, necesse est eam omnibus, sine vllo discrimine præcipi. Igitur *à nemine non posse fieri legem*, quod Pelagiani dicebant, confitetur Augustinus. Nunc operæpretium est, scire quemadmodum, & quo præsidio freti hoc habeanr, vt mandatum exequi possint: quod ipsum suppeditari omnibus oporteat: siquidem posse debent omnes, quibus à Deo lex est edita. Respondet Augustinus, potestatem faciendi quod Deus iubet, in eo sitam esse, non quòd gratiam adhuc acceperint, quâ proximè legem impleant; sed quâ hanc ipsam impetrare queant. Hæc est orationis ad Deum fundendæ gratia, & potestas: quam alibi idem [a] Augustinus breui & sententioso dicto ita complexus est: *Non igitur Deus impossibilia iubet; sed iubendo admonet, & facere quod possis, & petere quod non possis.* Quam sententiam Tridentina synodus vsurpauit in Sessione VI, capite XI.

[a] Lib. de nat. & grat. c. 43.

III. QVOCIRCA nemini non est parata gratia illa, siue *fides*, vt eam vocat Augustinus, id est affectus orandi. si enim alicui sufficiens auxilium ad orandam, & impetrandam vberiorem illam, & mandatorum executricem gratiam deesset, iuberet aliquid Deus, quod ille cui iussum foret, facere homo non posset. atque ita mandata Dei illi essent impossibilia; qui eo careret adiutorio, per quod omnibus possibilia esse censet Augustinus: nempe orandi gratiâ, qua vis & robur obtinetur ad præstanda legis officia.

Hæc est prima omnium gratia, quæ gratis omninò, ac sine meritis tribuitur; per quam actuosa, & præcepti operis efficax altera prouenit; vt ibidem docet Augusti-

nus his verbis: *Certum est enim nos mandata seruare si volumus: sed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est, vt tantum velimus, quantum sufficit vt volendo faciamus.* Ex quo voluntas duplex, duplici expressa gratiâ colligitur: vna inchoata, & rudis adhuc, qua posse facere volumus; altera robustior, qua quod volumus possumus. Vtramque capite sequenti manifestiùs indicat, sic scribens: [a] *Qui ergo vult facere Dei mandatum, & non potest, iam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc paruam, & inualidam: poterit autem, cùm magnam habuerit, & robustam.* Tum paucis interiectis, *Et quis istam*, ait, *etsi paruam, dare cœperat caritatem, nisi ille qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit?*

[a] Id. de grat. & lib. arb. c. 16.

IV. SECVNDVS Augustini locus ex libro de Correptione & gratia, capite septimo, est eiusmodi: *Iustior enim videtur excusatio dicentium, non accepimus audientiam, quàm dicentium, non accepimus perseuerantiam: quoniam potest dici; homo! in eo quod audieras, & tenueras, in eo perseuerares, si velles: nullo modo autem dici potest, id quod non audieras, crederes si velles.* Igitur qui perseuerantiam non habuerunt, culpa sua non habuerunt; quam si voluissent, haberent vtique. Poterant igitur habere: & hæc ipsa possibilitas, gratia est sufficiens, siue, vt Apostolus loquitur, *sufficientia*, quæ non ex nobis, *sed ex Deo est.*

Tertius locus ex Sermone CCXLIX de Tempore, eandem paratam & sufficientem gratiam, quamuis vitio nostro irritam demonstrat: vbi de tentationibus disputat. *Nemo dicat*, inquit, *à fornicatione se custodire non posse. Fidelis est enim Deus, dicit* [b] *Apostolus, qui non permittit nos tentari supra id, quod portare possumus: sed faciet cum tentatione prouentum. Talis vnicuique homini tentatio datur, siue in carnis desiderio, siue in ambitione seculi, vel etiam in quacumque tentationis molestia, qualem aut cum laude vincere, aut cum opprobrio succumbere poterit.* Ergo qui succumbit tentationi, ideo cum opprobrio id facit, quia cum laude illam vincere poterat. Hæc autem possibilitas, vt suprà

[b] 1. Cor. 10.

Vide Petau. To. 1. lib. 10. c. 16. § 14. & seq.

ex Augustino demonstraui, nihil aliud nisi gratia est.

Idem rursus in libro secundo de peccatorum meritis, & remissione capite XVII, *Cùm voluntate*, inquit, *humana, gratia adiuuante diuina, sine peccato in hac vita posit homo esse, cur non sit, possem facillimè ac veracissimè respondere, quia homines nolunt.* Non hæc *facillima*, nec *veracissima* esset responsio, si non possent. Possunt igitur si velint: atque vt voluntatem paratam habent, sine qua velle non possunt: ita & gratiam, quia sine hac adiuuante, vt & sine voluntate, non possunt.

Capvt XXIX.

Epilogus, in quo querela Vincentij Lenis occurritur de asperitate Petauiani stili.

T me quisquiliarum istarum iamdudum piget; in quas euerrendas non illam quidem iucundam; sed necessariam hactenus operam contuli: & hîc finem molestiæ huius aliquem decreui facere. Quanquam difficile est in tot, támque grauibus castigandis erroribus adhibere modum orationi suæ; & habere in potestate iustissimæ indignationis impetus: cuius, quo longiùs progredimur, eo se maiora irritamenta proferunt. Sed abrumpenda tamen hoc loco est in immensum alioquin itura disputatio nostra; vbi pauca de Vincentiana expostulatione dixero. Queritur homo lenis, ac modestus, Nouæ sectæ parentem, & auctorem cum grege suo, inclementer à nobis habitum, & iracundas in illos, acerbásque voces esse coniectas: quas insuper augendæ inuidiæ caussa, nostris ex libris, vbi sparsim positæ erant ac dissipatæ, in vnum collegit. Hoc verò illiberale, ac malignum artificium nemo æquus & prudens laudauerit. Quis enim nescit, genus hoc orationis pugnax, & contentiosum, quod

in refellendo positum est, nisi neruos, & aculeos habet ad instandum, fractum, enectúmque languescere? At huiusmodi, hoc est ad bellandum comparata scripta illa nostra sunt: è quibus vocabula ista Vincentius non minùs alio digna, quàm eo, in quem erant collata, descripsit. Ea porrò si, vt sunt, suis disposita locis, & conserta legantur, multis ex ipso contextu sermonis mitigationibus leniri sentias: minimum vt acrimoniæ; vrbanitatis, & elegantiæ nonnihil habeant. Eadem ab iuncturis, & compagibus reuulsa suis, & in vnum congesta, situ mutato, mutant indolem, & aliud sapiunt. Ita cibis sale, vel aceto perspersis iucundè pascimur: salem merum, vel merum acetum nemo ad victum adhibeat. Sic in sectili pauimento, vermiculatóque opere, tessellæ singulæ suis aptæ locis, & connexæ elegãti varietate delectant: sin eas recisas, & auulsas in aceruum comportes, nihil præter deformia rudera, & versicolorem glaream reliqui facies. Tale istud est, quod ad infamandum Petauium Vincentius excogitauit; vt minus, quàm cuperet, dicta leniter ac blandè, variis ex locis per quæ erant distributa corraderet, & sub vnum aspectum poneret. Quam eius calliditatem, & malitiam minus equidem miror, nec ea multum moueor. Illud potiùs videndum quale sit, quod magis ægrè fert, ac dolentiùs queritur, nimis me in Armacanorum insectando dogmate vehementem fuisse.

Verùm non est quod criminis istius notam valde reformidem; in quo vel auctores, vel socios habeo innumeros tum doctrina, tum sanctitate præstantes, & illustres viros, quorum exemplo nos, institutóque tueri possumus: hoc est antiquos illos omnes Patres, qui aduersus grassantes suis temporibus nouitates errorum certamen instituerunt. Qui cùm in ceteris faciles essent, & tractabiles, in hac vna re, dissimiles sui, hoc est asperi, & implacabiles fuerunt. Hoc enim præclarè nouerant, quod de pestiferis id genus hominibus verè scripsit auctor grauissimus Gregorius [a] Nazianzenus, *Prauos homines leni-*

[a] Naz. ep. 77. οὐ γὰρ δυνατὸν τοὺς πονηροὺς ἐπιεικείᾳ.

tate ac mansuetudine non inflecti. Quod in Apollinaristis tum primùm prodeuntibus experientiâ comperisse se dicit, & errorem suum fatetur. [a] *Existimabam*, inquit, *fore vt lenitate mea mansuetos, & placidos eos redderem, ac paullatim emollirem: atque hoc mihi spe fingebam. Verùm, vt apparet, minimè illud animaduerti, me deteriores illos fecisse, ac per intempestiuam istam philosophiam Ecclesiæ detrimentum attulisse.* Iure itaque [b] Rusticus diaconus affirmat, *Turpe esse reuera, & indecens contra asserentem peruersa nos pro veritate frigidiores inueniri.* Et [c] Lactantius Christianos scriptores redarguit, qui contraria fidei dogmata refellentes, *neque vim persuadendi, neque subtilitatem argumentandi, neque vllam prorsus acerbitatem ad reuincendum habere potuerunt.* Acerbitatem ecce, hoc est τὸ πικρὸν, καὶ στρυφνὸν, vt est in Veteribus glossis, quod Latinè *asperum*, & *amarum*, atque *austerum* sonat, in refutandis fidei contrariis erroribus requirit Lactantius. Quam seueritatis in refellendo personam cùm aduersus gentiles pro Christiana religione certantibus (de his enim ibi præcipuè loquitur) assumendam statuat; multò magis ad oppugnandas hæreses adhiberi eam oportet. Etenim posterius hoc genus infidelitatis, etsi priore minùs latè patet, est eo tamen deterius, ac perniciosius: vti breui hoc, sed memorabili dicto, & oraculi instar habito, testatur [d] Epiphanius. χείρων ἡ κακοπιστία τῆς ἀπιστίας, hoc est, *Peruersa fides infidelitate ipsa deterior est.* Cuius rei hanc affert rationem. ἡ μὲν γὰρ ἀπιστία πίστιν λαμβάνουσα διορθώσεται· ἡ δὲ κακοπιστία ἀκατόρθωτος, δυσχερῶς σωζομένη, εἰ μή τι αὖ ἄρα χάρισμα ἄνωθεν ἐπιφοιτήσῃ. Id est; *Etenim infidelitas suscepta fide corrigitur: praua fidei desperata emendatio est: quæ ad salutem difficilè emergit, nisi singularis aliqua gratia diuinitus aspiret.*

Immo verò, quod etiam atque etiam notandum arbitror, inter hæreses, perditissimæ, ac detestandæ maximè sunt eæ, quæ paruo admodum discrimine à recta & catholica professione distant. Siquidem, vt prudenter animaduertit [e] Ambrosius, *vinci illi vel facilè possunt,*

a Ib. ἐνόμιζον τῇ μακροθυμίᾳ σφᾶς αὐτοὺς πείσειν, καὶ μαλάξειν κατὰ μικρόν. ὥσπερ οὖν καὶ ταῖς ἐλπίσιν ἐπίστευον. ἔλαθον δ', ὡς ἔοικε, χείρους ποιήσας, καὶ τὴν ἐκκλησίαν βλάψας τῇ ἀκαίρῳ φιλοσοφίᾳ.

b To. 4. Bib. P.P. 810. A.

c Lib. 5. fine c. 1.

d Epiph. in Ancor. p. 13.

e Lib. de Diu. Fil. c. 1. quod in Orat. 49. Naz legitur p. 718.

vel facilè vitari, quorum prima propositione omne consilium peccatoris proditur. At verò hi, quibus multa nobiscum paria sunt, facilè possunt innoxias mentes, & soli Deo deditas fraudulenta societate percutere, dum malorum suorum virus per bona nostra defendunt. Nihil enim periculosius his hæreticis esse potest, qui cùm integrè per omnia decurrant, vno tamen verbo, ac si veneni gutta, meram illam, & simplicem fidem Dominicæ, & exinde Apostolicæ traditionis inficiunt.

Strenuè igitur, & cùm animi, tum orationis impetu toto propulsanda, vel obruenda potiùs est illa fidei & salutis inimica pestis: cuius vel in sola *suspicione quenquam esse patientem* vetat [a] Hieronymus aduersus Ioannem scribens Patriarcham Hierosolymitanum. [a] Lib. con. Ioan. Hier. 653. B

Huiusmodi commotæ, irritatæque pietatis ardor quantus in illis extiterit, quos auctores habere Petauium paullo antè dixi, sanctissimis, grauissimísque Patribus, quæ ad nos peruenerunt illorum scripta fidem faciunt; vt Ignatij, Irenæi, Clementis, Athanasij, Epiphanij, Hieronymi, Ambrosij, Augustini, Basilij, Gregorij Nazianzeni, Nysseni, Cyrilli, &, ne singulos appellem, omnium ferè, qui contra nefariarum hæresûm portenta, ingenij, & eloquentiæ arma sumpserunt. Quorum libri probris, & conuiciis, ac mordacibus, & aculeatis vocibus, sententiísque scatent; dum errorum, ac sectarum artifices ipsos non minùs, quàm eorum falsa dogmata, non parcè, ac molliter, neque summa, vt ita dixerim, cute vellicant; sed acuta, & penetrabili acie stili cruentant, & lacerant.

Tales enim ad opprimendam vitij, ac mendacij labem, veritatis esse, sapientiæque sermones admonet [b] Synesius; nempe ἀῤῥενωποὺς, καὶ σεμνοὺς, καὶ ἀστεμφῶς ἔχοντας, hoc est *mares, & graues, ac rigidos.* Ἀλλ' εἴπῃ παρείκοι καὶ λυπήσειν αἰχπείνονται, καὶ ἀπειλοῦσι δήξεσθαι τὴν καρδίαν, οὐκ ἐν χρῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέσην, εἰ ἄρα τις αἰσθεὶς ὠφελήσοιτο. Id est, *sicubi facultas data fuerit, molestos fore se, & cor ipsum non se strictim duntaxat esse puncturos:* [b] Orat. de reg. init.

ſed ad imum vſque penetraturos minantur : ſi ea moleſtia cuipiam prodeſſe queant. Denique *ſunt*, inquit, παιδαγωγοί τινες ἀτεχνῶς σωφρονιςαὶ, καὶ βαρεῖς ἐντυχεῖν, hoc eſt *ſeueri quidam in caſtigando pædagogi, & in congreſſu moroſi ac difficiles.*

Quod ſi quis iſtud ipſum, quod ex Petauij, & Ricardi lucubrationibus fecit Vincentius, ex illorum quos dixi, Patrum commentariis liberiùs, & aſperiùs dicta decerpſerit, ea ſic congeſta, ſupra vſitatum indicis modum, in ingens, atque amplum volumen excreſcent.

Iraſceris Petauio, ac Ricardo, Rodomonde Vincenti, & quiritando publicam imploras fidem, quòd in Armacanos, hoc eſt in hæreſim veſtram, & vos eius principes, & anteſignanos commotiores fuerint. Non ferunt auriculæ tuæ ſub hoc elogio traduci Nouum, & hæreticum dogma, appellaríque, *opiniones portentificas, canoras nugas, interpretationes malitioſas, calumnias inſidioſas, inſulſas nouitates, ineptas fabulas.* Diſplicet tibi, ſectæ illius θιασώτας audire; *libertatis euerſores, liberi arbitrij corruptores, nouæ libertatis architectos, amore nouitatis excæcatos:* & quod caput eſt, πλαγχθέντας, quod tu homo Græcè valde doctus *malo ſpiritu afflatos* interpretaris: de quo paullo pòſt dicam.

Tu igitur ob illa, & eiuſmodi alia, quæ in hæreſim veſtram meritò iactata legeras, exarſiſti protinus iracundia; neque continere ſtomachum tuum, vel *lenitatis*, quam ſponte tibi indideras, mimum, ac perſonam ad finem vſque ſeruare potuiſti. Itaque ambas iratus buccas inflaſti; ac cùm alia nimis iracundè; tum hæc ſanè horrenda iecisti: [a] *Quis veritatis ignarus non homines, ſed hominum monſtra eos eſſe, ex Canibalis, aut montibus Riphæis huc aducta non putet?*

a Vincent. Præf. lib. 1. p. 164.

Quid ſi hæreſim veſtram non illis, quæ in Indiculum redegiſti, tolerabilibus vtique dictis, & vſitatis notaſſent illi iſti, quos *Canibalos, & ex montibus Riphæis aducta monſtra* nominaſti; ſed iiſdem vſi in Armacanos, id eſt

hære-

hæreticos essent, quæ antiquissimi, & sanctitate, ac doctrina celeberrimi Patres vsurparunt? Quid si *vaniloquos, mentis seductores, Christum mercantes, verbi Euangelici caupones, sycophantas, fructus mortiferos, progeniem maledictam, inimicos crucis Christi, feras homicidas, sementem Diaboli nequam, cippos, & sepulcra mortuorum, serpentes, dracunculos squammosos, aspides, basiliscos, scorpiones, lupos, & simias*, & cetera eiusdemmodi illos nominassent, quæ in epistolis scripsit Ignatius? Quid si *viperas, stelliones, scorpios, cerastas, aspidogorgonas, lacertos, bicipites serpentes, venenatos crabrones, dipsadas, buprestas, scarabæos, septicipites hydras, cantharidas, efferatissimas beluas*; vocarent? quæ quidem, & iis plura in Nouorum auctores dogmatum contorquet Epiphanius. Quid si Athanasium imitati, illorum *patrem* dicerent *Diabolum?* si eosdem *ad omnem impietatem proiectos, hypocritas, nullo pacto Christianos; immo Christomachos, dæmonum similes, apostatas, latrones*; innumeris denique aliis vocabulis appellassent, quibus idem in hæreticos deseuit Athanasius?

Possunt similia quamlibet multa Patrum dicta commemorari, quibus, tanquam spiculis, & præacutis iaculis, succrescentes hæreses, cum earum repertoribus confixerunt. sed in paucis istis specimen dedisse sufficiet.

Hîc tu mihi, Vincenti, forsitan occurres; ab antiquis illis fidei Catholicę defensoribus, talia in hæreticos probra & conuicia meritò esse coniecta: In vos autem, veſtrámque sectam minimè conuenire, qui nec hæretici estis; & pura, sinceráque Augustini decreta repræsentatis: [a] cuius *profundissimæ doctrinæ lucidissimam facem* vester ille *accendit* antistes, in quam ex tenebricoso illo *profundissimæ doctrinæ* specu *oculos attollunt* identidem mystæ, & consecranei tui, ne vertigine tentati in præceps ruant.

[a] Vinc. lib. 2. p. 159.

Ain' tu verò? Non sunt hæretica, quæ ex Lutheri, Caluini, ceterarúmque pestium venenis φιλοδιπήγαφος illo Iprensis Augustinus expressit? Non est hæreticum, liberum hominis arbitrium dicere cum solo pugnare vio-

lento; cum eo verò, quod necessarium est, nec aliter fieri potest, consistere? Quam quidem opinionem S. Thomas *hæreticam* olim esse iudicauit. Non est hæreticum, asseuerare, Legem à Deo per Mosem Iudæis datam, ex professo fomentum, ac præmium terrenæ, ac vitiosæ cupiditati promisisse? Non est hæreticum, negare gratiam vllam sufficientem à Deo subministrari, qua bene, si velint, agere homines, & peccata vitare possint? Non est hæreticum, affirmare Deum ad ea facienda homines præceptis suis obligare, quæ præstare nequeunt? Quod ex proximè antecedente dogmate necessariò est consequens. Quid illa? Parúmne sunt hæretica, Amorem concupiscentiæ, quo in Deum feruntur homines, esse vitiosum, & peccato contaminatum? Item, Attritionem ex gehennæ timore conceptam, in vitio, ac delicto esse ponendam? Tum hoc etiam inconstanter ab Armacano dictum, & isti contrarium; Eundem gehennæ metum, etsi bonus sit, & ad peccatum delendum vtilis, atque à Deo, & Spiritu sancto proficiscatur, tamen ex Christi gratia minimè fieri? Aut istud, ignorantiam, quam inuincibilem vocant, à culpa non excusare? Si hæc pauca de multis raptim & tumultuariè collecta de magistri tui libris ac tua, Vincenti, *theriacâ*, dogmata hæretica non sunt, quid hæreticum appelles non video. Certè sana & catholica nemini sano, & catholico videri possunt, cùm tot Romanorum Pontificũ decretis notata, & inter *hæreticas, erroneas, suspectas, temerarias, scandalosas sentētias* relata, damnatáque fuerint. Extat hac de re P. j V Constitutio, quam Gregorius XIII, & Vrbanus VIII Pontifices ratã postea nouis decretis esse iusserunt. Quorum ad eludendam, labefactandámque vim quas non artes, ac præstigias hactenus adhibuistis! Sed de calliditate, vel contumacia potiùs vestra, quæ hæreticam prorsus indolem sapit, déque subdolis interpretationibus, quibus contra supremam auctoritatem ad hanc vsque diem repugnatis, nihil hîc attinet dicere; præsertim cùm ea res, vestráque

illa fraus sic aliorum opera scriptísque patefacta, illustratáque sit; nihil vt ad ista noui, indictíque possit accedere. Hæc ad purgandam stili nostri in vos acerbitatem peroranda duxi, *Vincenti*, quæ vel iniquissimis censoribus probaturum me esse confido. Quod si durus, ac molestè querulus nihilominus esse pergis: certè, quod reliquum est, in te, exemplúmque tuum intueri iubebo; & hoc cogitare, quàm sit indignum, eàm te moderationis, ac patientiæ legem aliis ferre, quam tibi ipse non præscribas.

Enimuerò festiuus, ac lepidus es homo, Vincenti. Tu in aditu ipso theriacæ tuæ longam explicasti querimoniam de Petauio, & Ricardo, & in scribendo asperitate amborum, & iracundia: quam etiam displicuisse narras *viris eruditis veritatis consultis*, qui *negabant se vix vnam Ricardi paginam sine ira, & flamma, ac libri è manibus abiectione, posse legendo percurrere*. Addis, *te plaustra denique conuiciorum, quæ in illum sanctum & eruditissimum Episcopum* (Illum nempe, cuius librum, *cui titulus est Augustinus, multas ex propositionibus* olim ab Romanis Pontificibus *pro hæreticis, erroneis, suspectis, temerariis, scandalosis & in pias aures offensionem immittentibus damnatas continentem & renouantem*, sub excommunicationis pœna *legi, ac retineri* vetuit nuper Vrbanus VIII, approbante, qui nunc eandem sedem obtinet, Innocentio X) quæ igitur in illum, pariter ac vos *Petauius, & Ricardus iecerant*, ea tibi *regerere nec otium, nec curam fuisse* profiteris. *Sciebam quippe*, ais, *infirmitatis signum, & feminarum morem esse, vt superatæ ad conuicia conuertantur; & à S. Hieronymo audieram: Maledicentibus remaledicere, nihil prodesse ad causam*. Cùm hæc tam magnificè lectoribus tuis de te, ac scribendi genere institutóque tuo pollicitus esses, vbi ad rem venisti, omnium illorum, ac tui ipsius oblitus, in illud ipsum *infirmitatis signum, ac feminarum morem* relapsus es, *vt maledicentibus remalediceres, ac plaustra conuiciorum* in eosdem, à quibus erant iacta, *regereres*, αὐτῷ τῷ μέτρῳ,

a Vinc. Præf. ad Lect. p. 3.

ϗ λώϊον, vt Hesiodio præcepto morem gereres. Relege theriacam tuam, & quanta ibi sint in Petauium, & Ricardum ἀλαζονεύματα, maledicta, conuicia, dicteria, scommata in illos iacta recognosce. Quæ quidem tuo vsus exemplo in subiecto Indiculo collecta describam.

Vincentij Lenis, id est Liberti Frodomondi Louaniensis Doctoris, modestiæ specimen ex illius libro, qui Theriaca inscribitur.

PRIMVM libri titulus ipse conuicio non vacat. Nam *theriacam, aduersus Petauij, & Ricardi libros* proscribere, quid aliud est, quàm *venena* illorum libros esse dicere, & auctores ipsos pro venenariis, & maleficis traducere? Iam vtraque Præfatio primi scilicet, ac secundi libri tota est διασυρτική. In priore, Petauianam eloquentiam ludibrio habet homo latinitatis in scribendo spurcissimæ. In posteriore, Petauij ac Ricardi mores satirico felle perfundit. Cetera per saturam congesta sunt eiusmodi.

Philosophia Petauij, & Ricardi pseudoperipatetica: Petauij & Ricardi crepitacula, quibus S. Augustinum, & veritatem circunstrepunt: ambo in vertiginem, & errorem inciderunt; Ixiones nubem pro veritate amplexantes. Vehementer Petauius fallit, & fallitur: perpetua eius hallucinatio: Ambo in aduersarios suos spumea lingua depluunt, flammea ira detonant: genius & consilium gladiatorum istorum: sexcenta similis flamma splendida Petauij bilis expuit. Quis te genius à mente tua, sic derepente alienauit? Quis veritatis ignarus, non homines, sed hominum monstra eos esse, ex Canibalis, aut montibus Riphæis huc aducta non putet? ferox & masculus es, mi Ricarde.

Ista ignorantiæ crassa nebula, in qua duo illi homines perpetuò ambulant, errare pleraque omnia eos fecit, quæcumque errauerunt, & delirauerunt. Dura tuæ menti fortiter hæc impri-

me Ricarde. Similes Adrumetini Reuerēdi Patris Molinæ. Item de Ricardo, *Vis verbum vnum, sed valdè verum audire? Omnes lectioni S. Augustini paulisper assueti vident tirocinium tuū hîc esse, nudiustertius cœpisse eum legere; & vt nemo animosulus, sicut tu es, facilè imaginatur alium se potiorē esse, in breui tua clepsydra longam & pertinacem tibus Reuerendissimi Episcopi diligentiam voluisse metiri.* Obseruetur hoc Frodomondi perinde contumeliosum, ac sermonis incondita barbarie virosum maledictū. Pergit deinde: *Itaque, mi Ricarde, disce posthac speciosius, & credibilius mentiri: &, si me audis, ingeniosam Ouidij Nasonis Metamorphosim leges, & imitabere, vt te doceat magis consequenter fabulari, & rebus vanissimis colorem aliquem, & verisimilitudinem aspergere. Ricardus & Petauius furiosè assultant. Et vt magis mireris, ac Ricardi cæcitatem videas. Pessima tua causa talibus indigebat testibus, vt fieret dignum patella operculum. Nec Ricardi stoliditas hîc stetit. Nescio an risu crepare debeam cum Democrito. Quis enim veritatis oculis hanc rem intuitus, non defleat hominum aliàs eruditorum cæcitatem, & iudiciorum deprauationem, vbi ira, inuidia, aut sequior affectus intellectum eorum obnubilat, & præcipitat? Quàm falsum, & puerile est quod fabularis! Legat te quisquis volet, & vacat, probationis tuæ illicò frigus, & nugas videbit. Quæ omnia te indigna, puerilia, & stulta sunt. Hæc est illa tam clamosa hodie Petauij philosophia, ex philosophorum huius seculi imaginatione figurata. Si me medicum consulant, dilutius posthac bibent; aut, vt Carneades, bilem expuent candido hellebore. Tota Petauij, Ricardi, Suarez, Molinæ, Lessij, Raynaudi disputatio videtur mihi fermè esse de lana caprina, & quærere nodum in scirpo. Theologorum commune placitum sophistica adulteratione infamat Ricardus. Velle autem similibus ventis, librorum suorum molem inflare, nonne est hominum, qui in talibus parergis & nugarum diuerticulis tempus, & paginas perdunt?*

Disce aliis telis, Ricarde, non putridis istis pomis nobiscum & cum S. Augustino μυλομαχεῖν. Veterem suum, & confutatissimum errorem errat Petauius.

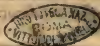
Hæc ſunt modeſtiſſimi hominum Vincentij, & cùm maximè lenitate vtentis ſua, in Petauium, & Ricardum dicta clementer, & humaniter. Quæ ſi quis ad illud referat, quod in vtriuſque libri Præfatione ſponte ſua denuntiauit, ſe abſque conuiciis, & acerbitate reſponſurum illis ambobus eſſe; non poterit, quin & tantam rideat leuitatẽ hominis, atque à ſuis cogitatis, decretiſque diſcordiam: & os illius miretur, qui quam in aduerſariis ſuis reprehendit aſperitatem, & impotentiam, hanc in eodem ipſo, vbi reprehendit, libro, non imitatus modò fuerit, ſed etiam longo interuallo ſuperarit.

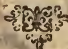
Age enim quid eſt in Ricardi, & Petauij libris, quo ſe, ſuóſque maximè violatos, & offenſos conqueri poſſit, quod non in eos acerbiùs, iracundiúſque retorſerit? Eſt tamen, inquit, vnum atrox inter cetera, & intolerabile maledictum, quòd Armacani ſectatores Græco vocabulo τελχῖνας Petauius appellet: quod ille *malo ſpiritu afflatos* interpretatur. Offendit eadem illa vox & Armacani defenſorem noſtratem in Apologetico ſecundo; in quo proteruè, ac parum pudenter in D. Haberrum inuectus eſt, tunc cathedralis Eccleſiæ Pariſienſis Theologum, nunc Vabrenſem Epiſcopum, virum pietate ac doctrina longè præſtantiſſimum. [a] In illo libro de τελχῖνος vocabulo *μαίνεται οὐκέτ' ἀνεκτῶς*: ac *veneficum*, aut *dæmonem* interpretatur. Et ex Græcæ linguæ ſcriniis reconditiorem vocem petitam à me eſſe dicit, vt duplex illud conuicium ſub vno nomine in Armacanum iacerem. Atqui non tam arcanum, aut exquiſitum vocabulum iſtud eſt, nec tanto ſtudio ex interiore helleniſmi copia repetendum: ſed eiuſmodi, vt ſolos linguæ iſtius tirones abſterreat. Ac ridiculum prorſus vtrique hoc illi contigit, Anonymo ſcriptori Apologetici, & Theriacæ Vincentio. Ambo iſta voce perculſi cùm de vi eius & proprietate Lexica ſua conſuluiſſent, nihil præterquamquòd inibi extabat, expromere de illa voce potuerunt. Et neſcio quo caſu accidit, vt Vocabulariorum auctores,

a Apolog. lib 2.c.15. p. 221.

etiam accurati & eruditi, velut Thesauri locupletissimi scriptor Stephanus, eas solas notiones persecuti sint, quas illi solas attigerunt. Verùm præter hos, etiam φθονεροὺς, καὶ ψογεροὺς significari auctor est Eustathius, ad Iliadis librum nouum pag. 772. hoc est *inuidos, & obtrectatores.* Hoc sensu tum in Oratione quarta Themistius: tum Synesius epistola CLIV nomen illud vsurparunt: & eorum nos imitatione πελχῖνας haud insciè vocauimus homines illos; quorum sectam, ac disciplinam non aliunde sciunt omnes, quàm ex odio & insectatione dissimilium sui, & inuidia esse conflatam.

Satis arbitror pro catholico dogmate ad huius oppugnatricem Vincentij theriacam esse responsum. Quod si cui breuius, quàm vel pro argumenti copia; vel pro mole aduersarij Operis fecisse videor; velim ambo ista legat, inter séque componat; tùm sciet profectò, si res ex Vincentiani libri merito ponderetur, nihil ad hunc refutandum pluribus; ac ne nostris quidem illis fortasse paucis opus fuisse.

Emendandum in hoc libro.

Pag. 13. *linea* 30. *pro* commentum, *scribe*, mendacium.

Summa Priuilegij Regis Christianissimi.

CAVTVM est auctoritate Regis, ne quis in Regno suo aliisve locis suæ ditioni subditis, intra decem proximos annos, librum qui sic inscribitur, DIONYSII PETAVII *Aurelianensis è Societate* IESV *Elenchus Theriacæ, &c.* absque SEBASTIANI CRAMOISY Regis & Reginæ Regentis Architypographi permissu imprimat aut diuendat, à die publicationis horum exemplarium: qui secùs fecerit multa indicta, prout ampliùs in diplomate Regio continetur, mulctabitur. Datum Parisiis die 4. Nouembris 1647. Sic signatum, De mandato Regis,

CEBERET.

APPROBATIO PROVINCIALIS.

EGO STEPHANVS CHARLETVS *Societatis* IESV, *in Prouincia Franciæ Præpositus generalis facultatem concedo, vt liber cui titulus est,* Elenchus Theriacæ Vincentij Lenis, *à P. Dionysio Petauio compositus, & trium eiusdem Societatis eruditorum virorum iudicio approbatus typis mandetur: in quorum fidem has literas manu mea subscriptas meique officii sigillo munitas dedi. Flexiæ 20. Octobris 1647.*

STEPHANVS CHARLETVS.

